

ALEKSANDR POTYOMKIN

Vəzifə
masası

Atababa İsmayıloğlunun
tərcüməsində

Povest

Bakı-2022

Məsləhətçi: **Sevinc Üçgül**
*Ərciyəz Universitetinin Rus dili və ədəbiyyatı
bölməsinin rəhbəri, professor (Türkiyə)*

Redaktor: **Sərvaz Hüseynoğlu**
Korrektor: **Aytən Mahmudova**

Bakı, “Bayramoğlu Dizayn” nəşriyyatı, 2022-ci il, 154 səhifə

A.Potyomkinin "Vəzifə masası" povestində bir nəfər maliyyə məmurunun simasında inandırıcı faktlarla və bədii boyalarla bir çox dövlət qulluqçularının xalqın və ölkənin başına açdığı oyunlardan, vəzifə hərislərinin mənəvi dünyasının aşılmasından söhbət açılır. Povest geniş oxucu auditoriyası üçün nəzərdə tutulmuşdur.

B A 9952636912
154-2022

©“**Bayramoğlu Dizayn**”

Tərcüməçidən

Aleksandr Potyomkin müasir rus ədəbiyyatının ən tanınmış simalarından biridir. Onun romanları ingilis, alman, fransız, çin, yapon, polyak və sair dillərdə işıq üzü görüb. Müasir rus həyatını dərinləndirən bilən yazıçı soyğunçu, riyakar, xalqı talayan rus məmurlarını öz əsərlərində bədii boyalarla canlandıraraq, milyonlarla oxucunun qəlbinə yol tapır. Qaldırdığı ağırlı problemlər sovet hakimiyyəti parçalandıqdan sonra müstəqil dövlətlər kimi fəaliyyət göstərən bütün ölkələrə aiddir. Yazıcının belə əsərlərindən biri də "Vəzifə masası"dır ("Stol").

"Vəzifə masası" povestində bir nəfər dövlət məmurunun, hansısa maliyyə təyinatlı nazirliyin şöbə müdirinin bir gün ərzində törətdiyi əməllər qələmə alınmışdır. Bu hakimiyyət nümayəndəsini yazıçı bizə Arkadi Lvoviç Dulçikov adı ilə təqdim edir, onun daxili aləmini açmaq üçün müxtəlif xarakterli insanlarla ünsiyyətini təsvir edir.

Əsər rəmzi bir hadisə ilə başlayır. Müəllif "Vəzifə masası" povestinin qəhrəmanını oxucularına insanları qəbula başlamamışdan əvvəl qrimlənməsi, özünü bəzəməsi ilə təqdim edir. Pərdə arxasındakı bu bəzənmədən sonra Dulçikovun qəbulu başlayır və onun hansı amalla və istəklə yaşaması məlum olur. Maskalanaraq camaatın qarşısına çıxan məmurların, daha geniş götürsək müasir rus hakimiyyətinin timsalı

olan Dulçikovun həyatda bir amalı var: Xalqı, büdcəni talayıb sonra həmin pullarla xaricdə özünə isti yuva tapmaq. O, rastlaşdığı hər adamdan, qəbuluna gəldiyi hər insandan nəsə qoparmağa çalışır. Vəzifəsini qorumaq üçün haram yollarla əldə etdiyi qazancının bir hissəsini yuxarılara ötürür. Başa düşür ki, onun yaşadığı cəmiyyətdə başqa yolla vəzifədə qalmaq qeyri-mümkündür. Çünki bu cəmiyyətin, düşdüyü mühitin hərəkətverici qüvvəsi, "yanacağı" rüşvət, korrupsiyaadır. O özü də bu korrupsiya aparatının bir mexanizmi, detalıdır. Bu cəmiyyətdə saf mənəviyyatla yaşamaq, insanların dərдинə şərik olmaq, onların problemlərini həll etmək sadələvhlük, axmaqlıq sayılır. Elə ona görə də onun yanına saqqal üçün gələnlər bığlarını da qoyub gedirlər, talanırlar, olan-qalan var-dövlətlərini də itirmək təhlükəsi ilə üzləşirlər. Əsərin qəhrəmanı Dulçikov nə Allahdan, nə də qanundan qorxur. O, yaxşı bilir ki, yaşadığı cəmiyyətdə qanunu da, qanun keşiyində durmalı olan hakimiyət nümayəndələrini də, din xadimlərini də, özlərini millət vəkili adlandıran deputatları da satın almaq olar. Təki, pulun olsun, təki, bu cəmiyyətdə alçaqlığı özünə rəva biləsən. Bu cəmiyyətdə hər şey alınır-satılır. Hətta əsilzadəlik titulları da. Povestdə belə bir məqam var: Moskvada Zadəganlar Məclisi təsis olunub. Orada, guya, insanların əsl-nəcabətləri araşdırılıb sənəd verilir. Amma rüşvət buraya da ayaq açıb. Pulun varsa rüşvət verib "nəcabət" sahibi ola bilərsən. Pul qazanmağın isə bir yolu var: Oğurluq, əclaflıq, dələduzluq.

Lakin Allahdan, qanundan qorxmayan Dulçikovun qorxduğu insanlar da var. Onlardan biri povestdəki Qus, digəri Treşşalov obrazıdır. Çünki bu tiplər istəklərinə çatmaq üçün terrora üstünlük verirlər. Qus ölkəsinə xeyir vermək, eyni zamanda ağılı və zəkası ilə pul qazanmaq arzusu ilə yaşayır. Amma korrupsiya səltənətində ölkənin, dövlətin, xalqın mənafeyi heç kimi maraqlandırmır. Belə olan halda Qus Mərkəzi Bankın valyuta tənzimləmə departamentinin rəisi, xanım İveşşenkodan qisas almaq qərarına gəlir. O, bu qənaətini belə izah edir:

- Ümumiyyətlə, bu it qızına nəyə görə pul verməliyəm? Axı, qanun var! O işləməlidir. Nə qədər ki, Rusiyada məmurları məhkəməyə vermək mümkün deyil, heç bir müsbət islahat gözləmək olmaz... Yaşıldan on dənə universitet tələbələrinə, yaxud plexanovçulara atıb, onun ayağını sındırmaq, ciyərlərini zədələmək, dişlərini antropologiya muzeyinə qoydurmaq mənə daha asandır. Bir il xəstəxanada yatırınsınız.

"Nə qədər ki, Rusiyada məmurları məhkəməyə vermək mümkün deyil, heç bir müsbət islahat gözləmək olmaz" fikri əsər müəllifinin də ağırlı düşüncələridir. Elə bu kimi problemlərlə üzləşdiyindən Potyomkin özü də indi Rusiyadan uzaqda yaşayır.

Treşşalov isə cinayətkar aləmin nümayəndəsidir. Dulçikovun yanına öz iti ilə gəlib. İndi Dulçikovun hünəri nədir ki, onun istədiyi sənədə qol çəkməsin. Treşşalovun iti onu elə qapar ki, illərlə xəstəxanada

yatar, üstəlik, cəmiyyətdə gülüş obyektinə çevrilər. Bəli, qanunların işləmədiyi, məmurların cəzalanmadığı, məhkəmələrin satın alındığı cəmiyyətdə başqa bir mübarizə üsulu qalmır. Bizim el dilində desək dinsizin öhdəsindən imansız gələr.

Povestdəki qəhrəmanlardan biri də Moskvada restoran işlədən azərbaycanlı Məmmədov obrazıdır. Moskvalı məmurlar onun restoranında yeyib-içib, kefə baxıb aradan çıxıblar. Vergiyə borcu yığılıb qalıb. Yazıçı bu qəhrəmanı məhəbbətlə, simpatiya ilə təsvir edir. Onun sadələvhlüyünü, ləyaqətini incə boyalarla çəkir.

Əsərin baş qəhrəmanı, iyrenc sifət və murdar əməlli Dulçikov da onu başa düşür, kömək etmək istəyir. Amma bir şərtlə, Məmmədov onun restoranında yeyib-içən məmurları ona nişan versin, bu maliyyə məmuru da onları şantaj edib, soyub-talasın. Amma ziyana düşsə də Məmmədov ləyaqətini qoruyur. Bu cəmiyyətdə insan ləyaqətini qorumaq nə qədər çətin olsa da. Ona görə də onun şikayətinə o boyda məmləkətdə baxan tapılmır.

Dulçikovun katibəsi Lübaşa Popişeva da bir vaxtlar Çud gölünün sahilində məsum, pak, incə bir qız idi. Amma Moskva məmur mühiti onun paklığını da, ləyaqətini də əlindən alıb. Oxucu cəmiyyətin çirkabına batırılmış Lübov Popişevanın qəlbinin dərinliyində qoruyub saxladığı paklığa, ləyaqət hissinə, məsumluğa inanır, onu sevir.

"Vəzifə masası" pyesi rəmzi nüanslarla başladığı

kimi, rəmzi əhvalatla da sona çatır. Məlum olur ki, Dulçikov vəzifə masasına vurulub. Bu sevgisiz onun üçün həyat, yaşayış yoxdur. Çünki, vəzifə masası onu arzusunda olduğu bütün nadürüstlüklərlə - pulla, sərvətlə, xalqa zülm verməklə, məşuqə ilə, gələcəkdə xaricdə dəbdəbəli həyatla, əyyaşlıqla təmin edir.

Qoqolun "Müfəttiş" əsərində olduğu kimi, Potyomkinin "Vəzifə masası" əsərində də Rusiyanı idarə edənlərin hər birinə bir sillə dəyir. Əsərdə real hadisələr çərçivəsində sarkazm, ironiya güclüdür, bu əsəri oxuyan hər bir kəs öz güzəranı ilə yanaşı, vətəninin, xalqının sabahını düşünür, ölkəsinin təəssübünü çəkən sadə insanlara yuxarıdan aşağı baxan məmurları xəyalən də olsa "taxtdan" endirir. Çirkab gölündə necə boğulduğunu görür.

Yazıçının müasir Rusiyada insanların güzəranını, həyatını belə dərinədən bilməsi təsadüfi deyil. Çünki o, istedadlı yazıçı olmaqla yanaşı, tanınmış jurnalistdir. Jurnalistlik sahəsində ali təhsil aldıqdan sonra yeddi il nüfuzunu və məsləkini saxlayan "Komsomolskaya pravda" qəzetində müxbir kimi çalışarkən özünə doğma saydığı Rusiyanı qarış-qarış gəzmiş, insanların həyatı, sadə rus xalqının problemləri ilə tanış olmuşdur. Sonra isə ölkəsinə və xalqına kömək etmək məqsədilə ikinci ixtisasa-iqtisadçı peşəsinə yiyələnmiş, Rusiyanın bank sistemində yüksək vəzifələrdə çalışmış, elə o vaxt xalqın başına açılan oyunların, onun ağır yaşayışının kimlər tərəfindən törədildiyinin şahidi olmuş, öz əsərlərində bədii vasitələrlə təsvir etmişdir.

O, həm iqtisadiyyat sahəsindəki elmi əsərlərin, həm də "Yesir", "Əsarət" kimi romanların, "Mən", "Riyakar" kimi povestlərin müəllifidir. Yazıçı müsahibələrində - Mən oxucu dalınca qaçmıram - desə də, onun hər əsərini oxuyanlar müəllifin aurasından ayrıla bilmirlər.

Sonda Aleksandr Potyomkini mənə tanıtdığına görə Türkiyədə çalışan soydaşımız, böyük hörmət və ehtiram bəslədiyim professor Sevinc Üçgülə dərin təşəkkürümü bildirir, ümid edirəm ki, "Vəzifə masası" povestini oxuyan hər kəs Sevinc xanım və mənim kimi Potyomkin yaradıcılığını maraqla izləyəcəklər.

Atababa İsmayıloğlu

Azərbaycan Respublikasının

Əməkdar mədəniyyət işçisi

Arkadi Lvoviç Dulçikov qaşlarına ayıpəncəsi yağı çəkdi, boynunda peyda olmuş göyərmiş yerin üzərini, bilinməsin deyə, yaxmaladı. Xüsusi ingilis kirşanını seyrək və çal saçlarına sürtərək güzgüyə baxıb gözlərini qıydı, özünü dartıb, çiyinlərində general ulduzu parlayan üçüncü dərəcəli dövlət müşaviri qiyafəsini əyninə keçirtdi. Yüksək əhvali-ruhiyyə ilə təmtəraqlı istirahət otağından çıxıb, kabinetinə keçdi. Rusiyanın mühüm nazirliklərindən birinin idarə rəisi kimi vəzifə masasının arxasındakı kresloda yerini rahatladı. Dövlət başçısının sağ tərəfdəki palıd sütundan asılmış portretinə heyranlıqla baxdı, ani olaraq tər çiçəklərlə dolu vazaya nəzər salıb, vəzifə sahiblərinə məxsus amiranə səslə dilləndi: "Bəli, canım-gözüm, kx1- kx1, sən iş gününə başlaya bilərsən. Vəzifə masasının şərəfini əlində möhkəm saxla! Heç kimə güzəşt etmə!" - Kəlmələr elə hökmlə səsləndi ki, elə bil cənab Dulçikov nəinki işçilərinə, yaxud dəvət etdiyi insanlara, hətta öz-özünə də əmr verməyi xoşlayır.

Arkadi Livoviç məşhur cənab X-nın həbs qəti-imkan tədbirinin uzadılması haqqında məlumat olan qəzeti açıb etinasızlıqla masanın kənarına elə itələdi ki, yanına gəlib-gedənlərin diqqətini o dəqiqə cəlb etsin. Hansısa gizli niyyətlə qarşısındakı palıd masadan ikiəlli elə yapışdı ki, sanki onun nə müddət davam gətirəcəyini yoxlayır. Vəzifə masasını adicə, xala xətrin qalmasını deyə deyil, sevgilə, hətta ehtirasla öpdü. So-

nra nəmli gözlərini açıb onları "Tempo" dəsmalı ilə sil-di, qanunlara ehtiram bəsləyən məmur kimi katibə ilə birbaşa əlaqə telefonunun dəstəyini qaldırıb zəhmli səslə, müxtəsər şəkildə bildirdi:

- Lubov Leonidovna, qəbula başlayıram.

- Bir anlıq olar?

- Kxı- kxı, gəl görək dəəəə...

Kabinetə ucaboy, sarışın, hündürdaban ayaqqabılı, qısa cins əmək geymiş qız daxil oldu. Yaşı 23-ü keçməz-di. Bənövşəyi rəngdə olan toxunma paltar əyninə kip oturmuşdu. Albalı rənginə boyanmış yumru dodaqlarını bir-birinə sıxaraq yaşıl, iri gözlərini düz cənab Dulçukovun gözlərinə dikdi. Sonra lap yaxınlaşıb incə barmaqlarının ucları ilə onun gicgahını ehmalla sığalladı, döşlərini kişinin çiyinə sürtdü. Həzin səslə:

- Bəlkə... indi... Lvoviç ... havanızı dəyişəniniz? - deyə, nazlandı.

Arkadi Lvoviç laqeyd baxışlarla onu süzə-süzə tam-mam başqa məsələlər haqqında düşünürdü. Cənab Maxaxorin qəbul otağında əyləşib, hamıdan əvvəl onun masasına əl yetirmək üçün gözləyir. Çox vacib məsələ barədə söhbət etməlidilər. Ardınca Vadbolski gəlirdi, daha sonra Məmmədov, Kuzyakin, Qus və Treşşalov... Daha sonra isə nahar fasiləsi... Dulçikov naharı nazirin dəftərxana müdiri Pyotr Pyotroviç Sapeqa ilə bərəbər "Çistiye prud"¹ restoranında edirdi. Nahardan sonra isə onun qəbuluna Kleşşivtsev və xanım Yelena Dmitriyevna Kurakina yazılmışdı. Günün birinci yarısı həmişə

1. Çistiye prud- Pak hövzələr

çoxlu ciddi işlər olur. Amma nahardan sonra gələnləri də unutmaq olmaz. Onların sərvəti məmurların qulağını cingildədir. Bütün bunlar haqqında Arkadi Lvoviç qərəzsiz, saf qəlblə mühakimə yürüdü. Elə mühakimə yürüdə-yürüdə sol əlini katibənin ətəyinin altına dürtüdü, sadəcə xətri xoş olsun deyə soyuqqanlıqla sarışın Popişevanın yançaqlarını əlləşdirməyə başladı. O, bu əməli şəhvet hissi ilə deyil, qeyri-iradi, idman marağı kimi edirdi. Belə təəssürat oyanırdı ki, sanki nə işlə məşğul olduğunu anlamır. Onun bu əcaib hərəkəti beynində qaynatdıqlarından və mühakimələrindən kənardə baş verirdi. Dulçikovun fikri tamam başqa yerdəydi: "Əsas, Maxoxorini silkələmək lazımdır. Eləcə də başqalarını. Qucaq-qucaq pul qazanırlar. Amma hökuməti axmaq yerinə qoyurlar, anamız Rusiyanı necə də alçaldırlar". Generalın vətənpərvər daxili monoloqu təmtəraqlı səslənirdi:

- Vyacheslav Semenyura da gəlibmi? - katibədən soruşdu.

- Bəli! Müştəriləri gözləyir - Popişeva fağır-fağır dilləndi.

- O da fırıldaqçının, heyvərənin yəkəsidir. Yaxşı, Lübaşa, sən get. Kuzyakini qəbul etdikdən sonra mənim yanıma çiyələk mürəbbəsi ilə gələrsən. Camaata deyərsən ki, telefonda hökumət üzvləri ilə danışırıdım. Telefon zənglərinə cavab ver və söylə ki, mən qəbuldayam. Kimlərin zəng etdiyini bir vərəqə yaz! Razi qaldınmı, kx1-kx1?

Qız gülümsədi, pıçıltı ilə - "oldu" deyib, dilini gös-

tərdi, dirsəyini sıxıb incik halda kabinetdən çıxdı. Qapını çəkib, əzgin vəziyyətdə düşündü: "Eybi yoxdur, nə fərqi var ki?"

"Bunun da ağı buracandır... - Məmur qızın arxasınca baxıb gülümsündü, - qadınlardan süründürməçi çıxmaz. Ağılları da bir qəpiyə dəyməz. Onların başında yalnız bircə o fikir var".

Öz analitik mühakimlərindən məmnun qalan cənab Arkadi Dulçikov dinləmə qurğusunu işə saldı, üzünü turşudub qaşlarını çatdı, eynəyini burnunun ucuna taxaraq yorğun və işgüzar donuna girdi və qəbula gələnləri gözləməyə başladı.

***

Kabinetə altmış yaşlarında, dolu bədənli, bəstəboy-lu bir kişi daxil oldu. Yekə burnunun pərləri qızarmış, buxağını qara ləkələr basmışdı, xırda, qonur gözləri yupyumru idi. Al-qırmızı ayaqqabıları, açıq qəhvəyi rəngli şalvarı, mavi köynəyinin sinəsində ağırlıqdan sallanmış cibi, şaqraq gülüşü o saat üçüncü dərəcəli dövlət müşavirinin əhvalını pozdu.

- Paho, sizi salamlayıram, əziz Arkadi Lvoviç! Müqəddəs Rus Provaslav Kilsəsinin Sinodu üzvlərinin ən xoş arzularını cənabınıza yetirirəm. Siz provaslavsınız? Görürəm ki, möminsiniz. Xristian dininə sizin kimi insanlar gərəkdir.

Paytaxt rəsmiyyətçisi - bəli, xaç suyuna çəkilmişəm - demək istəyirdi, amma qəbula gələn guya ki, tələsdi.

Açıq-aydın hiss olunurdu ki, Arkadi Lvoviçə aman vermək istəmir. O, sözünə tələsik davam etdi: "Çoxlu sayda provaslavlar var ki, onlar pullarını provaslav dünyasının dağılmış dini abidələrinin bərpasına və təriqətimizin maddi cəhətdən kimsədən asılı olmaması naminə fəda edirlər. Lap bu günlərdə Amelyakina adlı tanınmış bir xanım rəhmətə getdi. O, bütün pullarını, qiymətli əşyalarını, tablolarını kilsəyə vəsiyyəət etmişdir. Hətta ekzotik, qeyri-adi heyvanlarını da. Var-dövləti olmayan adamlar da var ki, cüzi gəlirlərindən pay verməklə xeyirxahlıqdan həzz alırlar. Bu yaxınlarda...

- Bel ...ə, mən söhbətin nədən getdiyini heç cür anlaya bilmirəm. Sizin məndən nə umacağınız var, kxı-kxı, xeyirxah insan? -Cənab Dulçukov, bu arada, yalandan əsnədi.

- Oturmaq olar?

- Bəli.

- Məni qəbul etməyiniz üçün sizə yuxarıdan zəng gəlib.

- Yuxarıdan, yəni haradan?

- Ən, ən yuxarıdan.

- Xatırlamıram. Kim zəng etməli idi ki? Mitropolit Kol-ki?..

Qəbula gələn şaqqanaq çəkərək özündən razı halda, şəstlə vəzifə sahibinin sözünü kəsdi.

- Siz nə danışırsınız? Ondan da yuxarıdan.

- Bağışlayın, sizin soyadınız necədir?

- Bəs siz məni tanımadız?

- Hələ ki, yox.

- Deməli, belə... Mən Semyon Semyonoviç Maxaxorinəm! Sof zavodundan. Onun direktoru və lap-lap yuxarıdakının sağ əli. Paho! Xətrimə dəyirsiniz. Maxaxorini tanımadınız... Mən ki, sizin şefinizin dostuyam.

- Departament rəisinin?

- Nazirin.

- Nazirin? Mənə heç kim, heç nə deməyib, - əslində məmur yalan söyləyirdi.- Amma, kxı-kxi, nə məsələdir? Mən sizin kimi gözəl insana nə ilə kömək edə bilərəm?

Cənab Maxaxorin masanın üstündəki qəzetin diqqətçəkən başlığına nəzər salıb onu kənara itələdi, gözlərini bərəldib acıqla dilləndi:

- Qazandığını pis paylaşıb! Rusiya mühitində belə adamlara hörmət edilmir. Deyinənmiş X. Dünən X idi, bu gün heç kim, sıfır, xaşxaşsız bublik! Yaşayırsan, gəl başqa cür yaşa. Bax ha, prezident olmaq istəyirdi. Əgər yediyindən yedirtməyi öyrənməmişənsə necə prezident ola bilərsən? Paho! Gəl qayıdaq mənim məsələmin üstünə.

Semyon Semyonoviç yenidən məmurun narazılığına səbəb olan şit səslə, hərərlətlə şaqqanaq çəkdi.

Bu məqamda Dulçikovun ağlından bir fikir keçdi: "Düzdür, X-in əməllərinin üzərinə ayar vurmaq mümkün deyil, bu da bir tərəfdən ona çamur atır. Belə iş naqislikdir, rusa yaraşan hərəkət deyil".

- Siz yaxşı bilirsiniz ki, rus kilsələri necə inanılmaz çətinliklərlə bərpa olunur. Keçmiş rejim tərəfindən nə qədər məbədlər dağıdılıb, nə qədər keşiş işgəncələrə, təqiblərə məruz qalıb. Bu müqəddəs yerləri ayağa qal-

dırmaq üçün pulu haradan alasan? Halbuki gündəlik kilsə həyatı üçün bayram təqvimləri, şamlar, ikonalar, cübbələr, potirlər¹, buxurdan, xalçalar və s. lazımdır. Arkadi Lvoviç, bu, böyük xərçdir. İndiki zamanda müxtəlif çeşidli həmin ləvazimatları hazırlamaq üçün fərasətli və xeyirxah, savab işlər görən insanlarla əlaqə qurulmalıdır. Bütün bunlar ona görə edilir ki, İsanın ruhu yenidən rusların qəlbinə hakim kəsilsin.

Masa sahibininə beynində başqa fikirlər cövrən edirdi: "Nə vaxtdan bu adam kilsə təəssübü çəkən olub? Xatırlaya bilmirəm! Qoy küyləyib aləmi qarışdırsın. Gözəl sözləri nə qədər çox desə, bir o qədər mətləbə yaxınlaşacaq. Görünür bu tip tülüngü, həddən ziyadə hərzəkardır. Canım, Arkadi Lvoviç, sən başqa mühüm bir şey - gəlirlərin barədə düşünməlisən! Özü də xırda-xuruş yox, sanballı kapital haqqında!"

Maxaxorin isə üyüdüb-tökməkdə idi:

- Keçənlərdə kilsə sizin idarənizdən əlavə gəlir vergisindən azad olunmasını xahiş etmişdi. Allahın köməkliyi ilə baş tutdu, departamentin keçmiş rəhbəri cənab Navrayski bizdən ƏDV-ini götürdü. Özümüzə gəldik. Çıraqqlar və şamlar, qəndillər və latun taclar məbədləri nurlandırdı. Allahın kəlamları daha əzəmətlə səsləndi.

Generalın fikrindən başqa şey keçdi: "O əyyaş çoxdan rədd etmək lazımdı".

- Amma indi yeni bəla üz verib. Bu bəla müqəddəs Sinoda və bütün xristian aləminə sakitlik və ruhi dinclik

---

1. potir - hündür ayaqlı piyalə

vermir. - Semyon Semyonoviç səsini alçatdı və müəmmalı şəkildə pıçıldadı: “Biz əsas rəmzimizdən, dinimizin başlıca əlamətindən - xaçdan məhrum oluruq”.

Bu məqamda cənab Maxaxorin sözünə ara verdi və sirayətə baxışla gözlərini masa rəisinin anlaşılmaz gözlərinə dikdi.

- Bu necə ola bilər, Allah, sən bizə kömək ol! - Cənab Dulçukov, demək olar ki, qışqırırdı.- İnamımızın əsas rəmzi xaçsız dinmi olar? Nə... bizim məmurlar, kxı-kxı, xaçların hazırlanmasına lisenziya və vergi tətbiq ediblər? Belə yerdə, mənim əzizim, yubanmaq olmaz! Qoy sizin ən yüksək mənsəb sahibi məktubla Prezidentə müraciət etsin. Bu nə qayda-qanundur ki, Moskva Real Əmlak Forumu həyata keçirir? Xaç vergi qoymaq! Mən bunun qətiyyəni əleyhinəyəm. Bu qanunda tamamilə heç bir milli maraq yoxdur, bu haqda öz şöbəm adından açıq şəkildə çıxış etməyə hazırım. Bununla belə, ola bilsin ki, burada hansısa məntiq var. Bax, qədim zamanlarda xaçları parçadan, dəridən, balıq pullarından hazırlayırdılar. Bu gün isə xaç kibritə sap sarımaqla da, toz ağacının cavan budaqlarından da düzəltmək, gildən də yapmaq olar. Hətta hislə döymə də vurmaq olar. Tatuaj indi, kxı- kxı, dəbdədir. Sizə məsləhətlə kömək etməyə hazırım. Yoxsa siz başqa bir şey istəyirsiniz? Sizin bizim idarənin, ya da mənim adıma müraciətiniz var? Varsa, qoyun qalsın, başlayaq işləməyə, sevimli cənab Maxaxorin. Bizim qardaşımız olan sən kimi məmurun işə başlaması üçün mütləq yazılı müraciət olmalıdır.

- Oy, siz tələsirsiniz, Arkadi Lvoviç. Burada hələ fikirləşmək lazımdır, nədən ötrü, necə yazaq! Bu, asan məsələ deyil. Əvvəl bir qərara gəlməliyik, sonra məktub hazırlamalıyıq. Yoxsa mən düz demirəm?

- Lütfən, hər şeyi olduğu kimi söyləyin, yoxsa mən sizi heç cür başa düşmürəm. Söyləyin, kx1-kx1, nəyi həll etmək lazımdır?

- Aksizi götürmək lazımdır! Bu sizin səlahiyyətinizdədir! - Bu anda Semyon Semyonoviç bığaltı gülümsündü və imdad diləyən baxışlarını masa rəisinə zillədi.

- Nə üçün aksizi götürmək lazımdır? Ax1, xaçlar aksiz vergisinə cəlb olunmamış qurğuşundan, misdən, alüminiumdan düzəldilir... Siz nə demək istəyirsiniz, kx1-kx1, qızıldan aksiz vergisini götürək? - deyə, Arkadi Lvoviç təşvişlə, boğuş səslə bildirdi. Özlüyündə isə nəsə başqa bir şey ilə fikirləşirdi: "Buna bax fırıldaqçının fikrindən gör nələr keçir. Amma, sən, canım Dulçikov, onu əldən buraxma. Burada böyük miqdarda müftə qazanc var".

- Bəli, elədir ki, var, cənab general.

- Bel...ə, bu necə ola bilər? Ax1 qızıl xaçları yalnız provaslav kilsəsinin zavodu hazırlamır. Ölkənin bütün zərgərlik emalatxanaları bu gəlirli sahə ilə məşğul olur! Bu işə hər il on ton qızıl və iyirmi ton gümüş sərf olunur. Orta hesabla bir xaç yeddi qram gəlir, biz isə ildə bir milyon beş yüz min qızıl və üç milyon gümüş xaç tədavülə buraxırıq. Qoy bir xaçın dəyəri min rubl, yaxud otuz dollar etsin. Təkcə qızıl xaçların dövriyyəsi

qırx beş milyon dollar edir, onun da aksizi, kxı-kxı, il-də üç milyondur. Ölkənin belə həyasızlıqla soyulmasına kim imkan verər ki?..

- Siz bizim ağsaqqalımızsınız, Arkadi Lvoviç, gəlin razılaşaq, təklifiniz nədir?

- Mənim önümdə qanun dayanıb, burada düşünmək üçün hansı variant ola bilər ki?.. Siz Kremlin inzibati binasının əlli metrliyində, dövlət idarəsindəsiniz.

- Amma mənim təklifim var - Maxaxorin yenə bığaltı, bic-bic gülümsəyərək cümləni elə dedi ki, masa rəisi qorxudan diksindi. Sonra əlavə etdi.- Söyləmək olar?

- Söyləyin?

- Heç kəs eşitməz ki?

- Burada məndən başqa kimsə yoxdur.

- Söhbət beş ton qızıldan gedir.

- Bəli, nə olsun ki?

- Mənə beş ton qızılın aksizindən azad olunmaq lazımdır.

- Həddən ziyadə fərasətlisiniz! Siz büdcənin üç milyon dollarını mənimsəmək istəyirsiniz?

- Mənimsəmək? Kilsə dindarlarda dövlətə nifrət hissini oyatmamaq üçün sizdən kömək istəyir. Onsuz da, indi bütün Rusiyanı qarışıqlıq bürüyüb.

- Qulaq asın, mən məmuram. Möminlərin narahatlığı məni maraqlandırmır. Qulluq zamanı mənim İncilim qanundur.

- Əgər aksizdən azad olunarıqsa hər on ton qızıla əlli min dollar verərik.

- Siz lap indicə beş tondan danışdınız... Di gəl ki, bu məsələ məni qətiyyən maraqlandırmır.

Dulçukov çevrilərək masanın üstündəki kağızları qəsdən yer-dəyiş etdi, özlüyündə gülümsədi: "Doğrudan da bu, fırldaqçının, heyvərənin yekəsidir. Malı Bronnı Teatrının artisti kimi cilddən-cildə girir, topdanasatış alıcısı kimi qiyməti öldürür".

- Siz ki, aksizi ləğv etmirsiniz! Müdrik, Arkadi Lvoviç, siz yalnız hökumət üçün sənədlər qovluğunu hazırlayırsınız, bizim əsas xərcimiz orada çıxacaq.

- Əziz Semyon Semyonoviç! Sizin təklifiniz məni maraqlandırmır. Heç yaxşı iş deyil, eyni zamanda, dinin problemləri mənim üçün əsas ola bilməz. Kilsənin varlığı mənim yadıma ildə cəmi iki dəfə - Milad günündə və Pasxada düşür. Siz dinin nüfuzuna görə məni qanunu pozmağa sövq edirsiniz. Qızıl xaç, qızıl boyunbağı, daha nələr... Bu mərhəmətli xristianlara çox lazımdır? Sizin ibadətəgahınıza dua, kx1-kx1, çuval parçası və qırımızı çaxır lazımdır. Siz isə qızıl xaçlar hayındasınız! İnsanların qəlbini paklayırsınız, yoxsa pravoslav ziyarətçiləri yoldan çıxarırsınız?

- Sevimli general Dulçukov, bizim zavod kilsədaxili təsərrüfatdır. Din dövlətdən ayrıdır, ona görə də özünü dolandırmaq üçün təsərrüfatı olmalıdır. Qızıl bizim üçün sadə güzəran keçirən ziyarətçiləri bayramlarda zینətləndirmək üçün materialdır. Bizim məntiqimizə təərəfdar olan dindarlar nə üçün zərgərlik salonlarında girt vurmalıdırlar? Dinin qızıl atributunu qoy bizdən alsınlar. Ucuz, aksizciz! Hamısına da kilsə müdavimləri

xeyir-dua vermiş. Axı dinə də maliyyə lazımdır, əziz Arkadi Lvoviç, Pravoslav kilsələrini başqa nə cür dirçəltmək olar? Bərpaçıların, bənnaların, ikona sənətkarlarının zəhmət haqqını hansı mənbədən ödəmək olar?

- Kxı-kxı, pul hamıya lazımdır. "Geld, Geld, Geld, ruft die ganze Welt" -deyə masa rəisi fikirli və dalğın halda dilləndi.

- Paho! Mən elə indicə düşünürdüm ki, siz şəxsən bu humanitar layihəyə başlasanız, biz yüz min dollar ödəyə bilərik. Özü də qabaqcadan! Birdəfəyə, istənilən ünvana çatdıra bilərik. İstəsəniz nağd, istəsəniz texniki inventazasiya bürosunun qoyduğu qiymətə əsasən əmlakla, yaxud daş-qaşla, cəvahiratla. Təki siz deyiniz ki, nəylə? Hər şey qaydasında olacaq! Biznesin inkişafına pul xərcləməyi xoşlayıram. Özü də belə mühüm sahəyə. Razısınız? İşə başlayaq? Təkcə "hə" deyiniz, o dəqiqə mükafatınız hazır olacaq.

- Oy, Semyon Semyonoviç, məni yoldan çıxarmaq çətindir! Əhəmiyyətsiz işdir. Qoy qalsın. Mən öz vəzifə masamı canla-başla qoruyuram. Mən tərədən-dırnağa dövlət məmuruyam. Ölkəmizə nə ziyandırsa, onun acısı mənim ürəyimi bərk ağrıdır. Məni oyundan çıxarın, kxı-kxı, necə istəyirsiniz elə də hərəkət edin. Bizim nazirliyimiz böyükdür. Əgər yuxarıdan birbaşa göstəriş olarsa bahənə axtarmayacağam. Problemsiz öz razılığımı verərəm. Fikirləşin, mən sizi tələsdirmirəm.

Cənab Maxaxorin həqiqətən bir anlıq fikirə gedib

---

1. Geld, Geld, Geld, ruft die ganze Welt- Bütün aləm
"pul, pul, pul" deyər bağırır

düşündü: "Bir mərtəbə yuxarı getsəm daha çox istəyəcək, işi sərəncamsız Dulçikova, bu Arkadi Lvoviçə göndərəcək. Yenə də pul ödəmək lazım gələcək. Əgər daha bir masa yuxarı getsəm oradakı bu işdəki qazancımızdan otuz faiz qoparıb, sənədləri imzalamadan özündən bir vəzifə aşağıdakına ötürəcək, o da məndən nəsə qırpmağa çalışacaq, yenidən işi Dulçukova göndərəcək. Yox, indilikdə yaxşısı budur ki, bu məsələni elə Arkadi Lvoviçlə cözək. Bu işin açarı ondadır. Maraqlıdır, o, hansı məbləğlə razılaşacaq. Ona yüz əlli min təklif edəcəyəm".

- Burada fikirləşməyə nə var ki? Nazirliyin kəndərində bitib qalmaqdansa, bu işi sizinlə bitirmək daha münasibdir. Sizin müəssisəniz turbaza deyil ki! - Burada Semen Semenonoviç gülümsəyib əlavə etdi. - Yüz əlli min manat verirəm. İşə başlayaq, siz ki, bizə doğmasınız. Əlinizi verin, general. Doğrudanmı siz məni yuxarı göndərmək istəyirsiniz ki, şirinliyimiz başqa masaya qismət olsun?

- Əzizim, siz məni inandıra bilmədiniz. Qəbul otağında camaat gözləyir. İstəsəniz şikayət edə bilərsiniz ki, üçüncü dərəcəli dövlət müşaviri Dulçikov Müqəddəs Sinodun, rus pravoslav kilsəsinin, zavod direktorunun və daha kimilərsə ehtiyaclarına etinasız münasibət bəsləyir. Məni işdən çıxartdırıb, vəzifə məsamı da əlimdən aldıra bilərsiniz. Baxmayaraq ki, bu masa mənim həyatımın mənasıdır. Biri ailəsiz, biri vətənsiz, mən isə vəzifə məsam olmadan yaşaya bilmərəm. Belə, Semyon Semyonoviç. Şadam ki, sizinlə

xeyli əyləndik. Əgər başqa bir məsələnin olarsa...

- Sizdən xahiş edirəm, bir dəqiqə səbr edin. Mən hələ hər şeyi demədim. Başlıca sözümlü axıra saxladım. Qoy bir özümə gəlim. Bu işdə xüsusi cəsarət lazımdır...

- Maxaxorin sonra qəzəbli səslə, sərt şəkildə bildirdi:

- Tam, hazır icazə paketinə iki yüz əlli min dollar verirəm. - O andaca öz sərtliyini və qəzəbini təbəssümlə, xoş sifətlə ört-basdır etməyə çalışdı.

Araya sükut çökdü.

Dulçikov qalxıb kabinet boyu var-gəl etməyə başladı, "müqəddəs su"dan özünə bir badə süzdü, pəncərədən Moraseykaya¹ baxdı. Ağına qəribə bir fikir gəldi:

"Birdən yanğın olsa, buradan necə hoppanmaq olar?". Dördüncü mərtəbədir, adamın heç sümükləri də ələ gəlməz. Yaxud, birdən qaçmaq lazım gəlsə? - Xəyal-dan ayılıb yenidən əsas məsələyə qayıtdı.

- Mən sənədləri yalnız öz idarəmizin adından hazırlayacağam. Bir də ki, birinci şəxsin adına sizin məktubun mətnini tərtib edəcəyəm. Həmin məktub sizin birinci şəxs tərəfdən imzalanmalıdır. Nazirlər Kabinetini bu işə qatmıram. Yalnız şirinlik tam həcmdə ödənilikdən sonra, kx1-kx1, işə başlayacağam. - Özlüyündə isə başqa şey fikirləşirdi: "Bu yaramaz heyvənin yekəsidir. Elə düşünür ki, belə gəlirli iş görə iki yüz əlli min dollarla məndən canını qurtaracaq. Bu elə də sadə iş deyil. Mən çörəyi burnuma yemirəm, pravoslav dost. Mənim yanımdan sivişib keçə bilməzsən, əks halda özümə nifrət edərəm".

---

1. Moraseyka- Moskvada küçə

- Çox gözəl! Əla! Şirinliyi harada verim, general? - Semen Semenoviç sanki təlaş içindəydi, əlləri əsməyə başlamışdı, baxışlarını masa sahibinin üzərində gəzdirdi, ağılındansa müxtəlif fikirlər keçirdi.

Ondan fərqli olaraq məmur soyuqqanlıqla soruşdu:

- Nə vaxt?

- Bu gözəl işi niyə yubadaq ki? Artıq nahara qədər mən hazır olacağam.

- Sivtsev Vrajek döngəsindəki "Rubin" bankında Bridçikovanı soruşun. O, əskinazları yoxlayıb seyfə qoyacaq.

- İşin icrası haqqında sizi məlumatlandırımı?

- Narahat olmayın, mən özüm kredit şöbəsindən məlumat alacağam. Əgər bu gün hər şey baş tutsa, sabahdan sizin işə başlaya bilərik. Möhtərəm Semyon Semyonoviç, sabah saat 11-də buyurun. Binaya buraxılış vərəqi yazılmış olacaq. - Özlüyündə isə fikirləşirdi: "Bir ildə daha bir-iki belə iş olsaydı xəlvəti aradan sürüşmək olardı. Nə damdan paraşütlə, nə də liftlə aşağı. Pillələrlə! Zökəmdən öskürərək, batıq səslə deyirəm: "Oy, azarlamışam, kxı-kxı". Boynunda kiçik xaç, özün də zərli paqonlu libasda yox, adi pencəkdəsən. Boğazında plastır, əlin də gipsdə. Gedirsən elektrik qatırı ilə Şeremetyevoya¹ və uçdun e... Uç! Uç, əzizim! Bütün dünya sənindir...".

Bu əsnada Semyon Semyonoviçin səsi onu təlatümlü xəyaldan ayırdı:

---

1. Şeremetyevo- Moskvada hava limanı

- Hansısa möhtəbər qapını açmaq üçün mənə heç bir mandat-filan lazım deyil. Mənim vəsiqəm nəinki sizin yanınıza, Nazirlər Kabinetinin istənilən mərtəbəsinə rahat daxil olmağa imtiyaz verir.

Həmin məqamda Semyon Semyonoviçin sifətindən ifrat dərəcədə təkəbbür yağırdı. Cənab Maxaxorin həddindən ziyadə xoşbəxt görünürdü. O, yaşamaq və Rusiya məmurlarına qələbə çalmaq istəyirdi. O, biznesinin önünü kəsən bütün bürokratiya əngəllərini silib-süpürmək, dağıtmaq və oliqarx mühitinə soxulmaq arzusunda idi: "Bu yalançı işbazın masası haqqında düşünmək lazımdır. Bəlkə onu bütünlüklə almaq olar. Beş yüz min, bir milyon, iki milyon dollara. Gözəl sərmayədir. Bu masanın arxasına Axryapovu oturtmaq və hər işə görə səksən faiz qopartmaq olar. Onun otuz faizini yuxarıya verərik, yetmiş faizi də özümüzün. Öz payımızdan Dövlət Dumasındakı S-yevin və Federal məclisdə V-nyaşinin də ağzına atırıq. Amma, niyə məhz təkcə Dulçikovun masasını? Artıq bir neçə masa haqqında da düşünməliyik. Mən buradan nə qədər çox masa alsam, gəlirim də bir o qədər çox olacaq. Dövlət maliyyə nəzarəti məmurlarının masalarını ələ almaq diqqəti çəkən, cazibədar sərmayə sahəsidir. Burada çox şey etmək olar" - deyərək, o, vəcdə gəlirdi.

- Siz nəyi işə deməyi unutmusunuz? - Masa rəisinin səsinin ahəngindən hiss olunurdu ki, Maxaxorinin ürəyindən keçənləri oxumaq istəyir.

- Yox, yox... Üzr istəyirəm, general. Marşrut haqqında fikirləşirdim. Küçələrdə tıxacdır. Siz ki, "Nasional" mehmanxanası qarşısında baş verən partlayışı eşitmisi-

niz. Terror mərkəzlə bütün əlaqəni kəsib. Mənə isə Bridçikovaya çatmalıyam.

- İzn verin soruşum, sizin xüsusi talonunuz yoxdur? Sizi sayrışan işiqlı maşın müşahidə etmir? Siz mühafizəsizsiniz? Bu necə ola bilər? Belə bir adam şərəf və ləyaqətin atributları ilə təmin olunmayıb.

- Onların hamısı məndə var. Əzizim, deyin görüm, bizim sövdəmiz uğurlumu keçdi? Şəxsən mən razıyam! Təkcə iş görmədim, eyni zamanda müdrik bir insanla tanış oldum. İş gününün sonuna kimi mən mütləq "Rubin" bankına baş vuracağam - Semyon Semyenoviç sözünü bitirdi. Əslində isə başqa bir şey haqqında düşünürdü: "Taym-aut götürmək lazımdır. Tələsmək lazım deyil. Ola bilsin ki, ən yaxın vaxtda bəxtim gətirdi, mənə Dulçikovun masasını ələ keçirmək nəşib oldu. Bu rüşvətxorun! Başqalarının ideyasını həzmi-nrəbdən keçirənin! Rus xalqını soyanın! Bir milyonun dörd-dən biri qədər rüşvət istəyir. Pah! Mən iki yüz əlli minin üstünə bir o qədər də qoyub bu masanın arxasına Axryapovu oturdaram. Əla masadır, gəlirlidir. Axryapov general deyil! Di gəl ki, boy-buxunludur! Düzdür, çənəsi əyridir. Sağ ayağına ortopedik ayaqqabı geyir, sol gözü çaşdır, başında yellər oynayır. Mənsəb sahibinə isə ağıl gərək deyil. Bəli, onun yerişi də, baxışı da, kənardan görünüşü də əhli-keflikdən nişan verir. Masa sahibi qapalı olmalıdır. Kölgədə qalmalıdır. Masa! Masa! Bir də masa! Uğurun rəhni budur. Başqa namizədlər haqqında da düşünmək lazımdır. Başqa daha kimi bu masanın arxasında oturtmaq olar? İnanılmış şəxslə-

rin adlarını gözləmə siyahısına yazmaq lazımdır. Qoy gözləsinlər. Mənim qərar verdiyim işə görə bir ömrün yarısı qədər diz üstündə yalvarmağa dəyər. Bir il masa sahibi olsan cibin dolacaq, üç il sahib olsan onrəqəmli gizli bank hesabın bərq vuracaq. Gərək çoxdan belə masalar haqqında düşünəydim."

Bununla belə, cənab Maxaxorin bir andaca bərk həyəcanlanıb pörtdü. Sifətində qırmızı ləkələr göründü, tərlədi və özünü ələ verməmək üçün tələsik dilləndi:

- Hələlik, mənim əzizim! - Sözünü deyən kimi aradan çıxmağa çalışdı.

- Bir dəqiqə, kx1-kx1. Qəbul otağında sizə cənab Semeniyura yaxınlaşacaq. O cavan oğlan "Alleqro" bankının təmsilçisidir. Onların yeni müştərilərinə sərfəli təklifləri olur. İnanıram ki, siz razılığa gələcəksiniz. Elə hesab edin ki, bu, mənim xahişimdir.

- Mən artıq bankla işləyirəm. Eyni zamanda, bankiri də məmnuniyyətlə dinləyərəm. Sizin tövsiyyəniz mənim üçün əmrdir, cənab general... Ha, ha, hələlik! - Özlüyündə isə düşündü: "Bu masa sahibi üstəlik bank əmanətləri ilə də biznes edir. Əgər o hər hesabdan bir faiz götürsə... Mənim dövriyyəyə qırx milyon dollardır. Onun bir faizi ildə dörd yüz min edir. Mənim kimilər gör nə qədərdir? Odu ey, qəbul otağı adamla doludur. Hər gün də belədir. Oy, mən bu masaya vuruldum, bir vaxtlar pravoslavlığa, "Sof" zavoduna vurulduğum kimi".

- Tezliklə görüşənədək - deyib qapını sevinclə örtüdü.

"Bel...ə işlər, görəsən kilsə zavodundan gələn qırmızı ayaqqabılı, mavi köynəkli əyalət düşüncəli insan nə istəyir? Canım, gözüm, hissələrim mənə deyir ki, o mənim masamın sevdasına düşdü - deyə, Arkadi Lvoviç götür-qoy etməyə başladı. - Rahat gəlirli masadır. Niyə də götürməyəsən? Niyə də mənimsəməyəsən? Onun əlaqələri, pulları ilə hoppadan götürmək olar! Milyon dollara! Bəlkə də o daha çox pul tökər. İndi masalar bahadır.

Bax, bizim idarədə elə də əhəmiyyətli olmayan şöbə müdiri masası üçün, deyirlər ki, üç milyon pul töküblər. Bəli, kx1-kx1, üç milyon dollar! Vəzifə masaları indi dəbdədir, əlahiddə əhəmiyyət kəsb edirlər. Mən özüm şəxsən bu masa üçün "uf" demədən beş milyon atardım. Əgər iş prinsipə qalsa, lap yeddi. Necə yəni yeddi?

Doğrudanmı vur-tut yeddi? - Arkadi Lvoviç öz-özünə sual verdi. - Həqiqətən bundan çox olmaz. Soruşuram, düzdür, ya yox? Bəs nə qədərə heyifsilənməzsən? De, canım-gözüm, maliyyə nəzarəti idarəsinin generalı, nə qədər versən əlin əsməz! Lap on milyon! On milyon! On milyon! Bunu bir Allah bilir." - Bu andaca Dulçikova elə gəldi ki, masa ondan kənardadır. Onun - Maxaxorinin ayaqları tünd qırmızı çəkməli ayaqqabıda masanın üstündədir. "O mənim müştərilərimi soyur, öz vاداتını artırır! Yox, kx1-kx1, mənə öz masamı əldən verməkdənsə, kilsəni müflisləşdirmək daha sərfəlidir. Əgər o, bu gün Bridçikovaya baş vurmasa, mərc gəlirəm ki, məkrli bir plan fikirləşib".

Buradaca cənab Dulçikov masasından ikiəlli yapışdı, dizlərini ona sıxdı, səcdə edərək sinəsini ona dayayıb çox ehtimal ki, onu ehtirasla öpdü. Kənardan elə görünə bilərdi ki, bu masa məmurda ən yüksək dərəcədə əsl şəhvət hissləri oyatmışdır. Rusiyanın indiki vəzifə sahibləri daha nələrə əl atmır ki?.. Daha nələr onu ehtirasa gətirmir ki?.. Qızıışmış başında nələr qaynatmır ki...?!

Elə bu an birbaşa bağlantıda katibənin səsi eşidildi.

- Arkadi Lvoviç, sizin qəbulunuza cənab Vadvolski gəlib. Olar?

Generaldan cavab çıxmadı. O, öz ləziz hissləri aləmində idi, masasını qucaqlayıb öpməkdə davam edirdi.

- Arkadi Lvoviç, olar? - katibənin səsi yenidən eşidildi.

Nəhayət o, qaba səslə - olar - dedi. Əvvəlki fikirləri daha kəskin şəkildə başında qaynayır, onu rahat buraxmırdı: "Nahar fasiləsinə kimi Maxaxorini neytrallaşdırmaq lazımdır. Bu işi heç cür boş buraxmaq olmaz. Məsəmi təhlükəyəmi atmalıyam? Özüm özümün qatiliyəm məgər? Özüm özümün düşmənim deyiləm ki..."

***

Maxaxorin dəhlizdə görünən kimi orta boylu gənc bir oğlan ona yanaşdı. Dönqar burnu, çatma enli qaşları, qətran rəngli saçları, qara gözlərinin qaynar baxışları və diqqət çəkən qayğısızlığı onun cənublu olmağından soraq verirdi. Müəmmalı şəkildə gülümsəyib özünü təqdim etdi:

- Vlad Semenyura, "Alleqro" bankından. Çoxdan si-

zinlə bir iş görmək arzusundayam! Sizin kimi geniş əlaqəli və ağıllı adam bizim bank üçün çox maraqlıdır. Ən başlıcası isə o xoşdur ki, bizim görüşümüz elə-belə deyil. Buyurun, Böyük Teatrın yeni binasında "Romeo və Cülyetta"nın ilk tamaşasına parterə bilet. Bu da tamaşa bitəndən sonra fərşetə dəvətnamə. Siz tanınmış gözəllik aludəçisisiniz. Məşhur ingilis rejissoru Donne-
lanın quruluşuna baxmaq sizə mütləq vacibdir. Tədbirə Moskvanın bütün say-seşmə insanları-siyasətçilər, biznesmenlər, mədəniyyət xadimləri təşrif buyuracaqlar.

"Bu bankir nə isə çox danışır. Pah! O, Vlad Semyonura deyil, ya çərkəzdir, ya çeçendir, ya da kabardın. Mən quşu dimdiyindən tanıyıram. O, istəyir ki, mən onun bankında hesab açım. Bundan başqa onların mənə nə marağı ola bilər". - deyə Semyon Semyonoviç düşünürdü. - Çox sağ olun! - Maxaxorin qımışdı. - O qız da rəqs edəcək? Adı nədir...

- Siz Beloçkovanı nəzərdə tutursunuz? O, əntiqə cananı, Avropa paytaxtlarının ən yaxşı butiklərindən geyinib-keçinəri. Bəli, özgə canandır.. Yox, o rəqs eləmir. Maraqlanırsınız? Şəxsən görüşmək, yoxsa sponsorluq etmək üçün?! Anlayıram! Lap gözəl anlayıram. Telefon nömrənizi verin, mən bir şey öyrənib, yubanmadan sizə zəng vuraram. - Kilsə zavodunun direktoru dinməz-söyləməz vizit vərəqəsini gəncə uzatdı.

- Daha iki kəlmə, müştərilərimiz üçün inanılmaz də-rəcədə sərfəli bank tariflərimiz var. Rusiyada, Avropada, hətta dünyada ən yüksəyi.Bax belə!- Semyonura gülümsəyib sözünə davam etdi - Sizin hesabınızı açmaq

üçün bank xidmətləri barədə saziş bağlamağa izn verirsinizmi? Şəxsi, yoxsa ticari? Mən sizə elə təklif verəcəyəm ki, siz etiraz edə bilməyəcəksiniz.

- Tamaşa sabahdır?

- Elədir ki, var.

- Onda orada görüşərik. Hələlik! - Maxaxorin sözünü bitirdi və qəbul otağını tərk etdi.

"Sən hələ mənim əlimə keçəcəksən" - bank təəssübkeşi əsəbiliklə fikirə daldı.

***

Dulçikovun kabinetinə orta boylu, bakenbordlu, şəvə bıqlı bir kişi daxil oldu. Qara saçları azacıq ağarmış, gicgahında böyük bir ziyil vardı. Sol qulağına plastır yapışdırılmışdı. Açıq qəhvəyi rəngində ifadəli gözləri və qəribə görünüşü Arkadi Lvoviçdə onun sadələvh insanlar zümərəsindən olduğu təəssüratı oyadırdı.

- Gün aydın. Çox sağ olun ki, məni qəbul edib, dinləməyə vaxt tapdınız.

Zadəganlar Məclisindən olan cənab Vadbolskinin səsi güclə eşidilirdi, sonra isə o, utanırmış kimi susdu. Masa rəisinin zərli paqonları onu çaşdırmışdı, sanki havası çatmırdı.

- Nə kömək edə bilərəm? Buyurun, fikirlərinizi lakonik şəkildə bildirin. Mənim səviyyəmdə olan məmurların vaxtı daima məhduddur. Xahiş edirəm, məsələnin mahiyyətini söyləyin və ərizənizi təqdim edin.

Qəbula gələn sıxıla-sıxıla, güclə eşidiləcək səsle dilləndi:

- Məni cənab Sluzov göndərib.

- O hansı Sluzovdur? - Masa rəisi özünü bilməməzliyə qoydu, guya ki, belə bir məşhur adam tanımır.

- Baş pro-ku-ror-luq-dan. - Vadbolski sözləri çətinliklə tələffüz edirdi.

- Hə, doğrudur, yadıma düşdü. Ona hörmətim var! Əyləşin. Xahiş edirəm, siz hələlik təzə qəzetlərə göz gəzdirin, mən bir dəqiqəyə gəlirəm.

Qəbuluna düşənlərin kabinetə girən zaman özlərini itirməsi Arkadi Lvoviçə ləzzət verirdi. Ona çoxdan bəlli olan belə hal üzündə təbəssüm oyatdı. - Qoy bilsinlər ki, kiminlə iş görürlər - deyə, general özündən müstəbeh halda burnunun altında mızıldandı və istirahət otağına keçdi. Məmurun düşüncələri indi tamamilə təbii idi. Kişilərin bəlli sidik kisəsi xəstəliyindən əziyyət çəkdiyindən ilk növbədə tualet hayında idi. X-nin həbsi ilə əlaqədar qəzetdə diqqəti çəkən başlıq da xüsusi əhəmiyyət kəsb edirdi. O, Lübaşa ilə şəxsi görüşünü xatırladı, yadına düşdü ki, şəhvəti artıran həb atmalıdır. Həm də vaxtının bir neçə dəqiqəsini paytaxtın zadəgan əsillilərin nümayəndəsinin istəyinə sərf etməlidir. Beynində isə ısrarlı bir fikir, xof dolaşırdı: "Nəsə olmuşdur! Olmuşdur!".

***

- İndi, sizi eşidirəm, - masasına qayıtmış rəis sözə başladı.

- Moskva Zadəganlar Məclisində aləm qarışıb. Daha doğrusu, bu, illərdir ki, davam edir - bu arada Moskva Zadəganlar Məclisinin nümayəndəsi gözlərini qıyıb pı-

çılıtya keçdi. - Guya Knyaz Naritsın bizim iqamətgahın kommersiya məqsədi ilə istifadəsinin gəlirlərindən çoxlu pul mənimsəyib. Şəxsən mən buna heç cür inana bilmirəm. Məlum olub ki, bizə auditor yoxlaması göndərəcəksiniz. Zədəganlar məclisinin bir hissəsi Naritsını, digərləri Başmakovu müdafiə edir. Qraf Cluzov məsləhət gördü ki, kömək üçün sizə müraciət edək ... Məmurlarınız - bu arada cənab Vadbolski qorxa-qorxa ətrafa göz gəzdirdi, otaqda Dulçikovdan başqa heç kimin olmadığına əmin olduğdan sonra ahəstə səslə əlavə etdi - yumşaqıq göstərsinlər, həssas yanaşsınlar. Knyaz ürək çatışmamazlığından əziyyət çəkir. Bir də görərsən ki, bizim öndər öldü!

- Dediğin qraf Sluzov kimdir - prokurorun, kx1-kx1, qardaşı?

- Yox, yox! Prokuror Sluzov elə qrafın özüdür.

- Qəribədir, Rusiya məmurları haqqında məlumatda bildirilir ki, Sluzov kəndli əsllidir.

- Ola bilər. Kommunistlər bizi nəinki mülkiyyətsiz, həm də soy-köksüz qoyub.

- Siz də zadəgan zümrəsindənsiniz?

- Bəli. Vadbolskilər qədim knyaz nəslidirlər. Olarmı iki kəlmə də əlavə edim?

- Buyurun, amma zədəgan ailələrinin əsli, nəcabəti məni maraqlandırmır - məmur nə işə ərinə-ərinə dilləndi.

Cənab Vadbolski bu mühüm vəzifə daşıyan rəisin gözlərinə baxmaqdan çəkinərək, başısağrı dilləndi:

- Başa düşdüm. Onda mən sizi yormayacağam. Siz

özünüz knyaz, yaxud qraf zümrəsi adı istəmirsiniz?

General təəccüblə gözünü döydü:

- Mənim soyadımla? -

- Nə olar ki?.. Dulçikov... Məgər Dulçikovlar Daşkovlardan, Voronsovlardan, Lopuxinlərdən, Çernişevlərdən əksikdir? Üzr istəyirəm, Siz bizə kömək edin... Onda Sizin soyadınız tamam başqa cür səslənəcək: Üçüncü dərəcəli dövlət müşaviri, Knyaz Arkadi Dulçikov. Yaxşı deyil? Əlbəttə ki, yaxşıdır! Divarlar da dilə gələcək - Cənab Vadbolskinin çöhrəsində miskin təbəssüm oyandı.

"Nə olar ki... Doğrudanmı əladı, hə? Bəlkə təklifi qəbul edim?" - məmur tərəddüd etdi:

- Nə üçün Sluzov knyaz olmadı?

- O özü qraflıq istədi.

- Hə, aydındır.

Masa rəisi qalxdı, var-gəl etdi. Yenə gözlərini Moroseykaya zillədi: "Görəsən yanğın baş versə buradan necə tullanmaq olar? Sağ qalmaq ehtimalı çox azdır. Ya yanacaqsan, ya da tüstüdən boğulacaqsan... Moskvasa qaynayır, gör nə qədər adam ora-bura gedir, bizneslə məşğul olur. Bəs masa? Yanğın vaxtı onu necə qorumaq olar?" - Onu təngə gətirmiş fikir yenə özünü büruzə verirdi.

Heç bir dəqiqə çəkmədi ki, masa rəisi zadəganların nümayəndəsinə müraciət etdi:

- Hansı daha münasibdir, knyaz, yoxsa qraf?

- Kimin pulu, əlaqələri və bicliyi çoxdursa, həyat da onunkudur.

- Hə, elədir. kx1-kx1, elədir.

"Zadəganların bu vəkilindən mən nə istəyə bilərəm? - Yenə də beynində fikirlər cövlan etdi: "Bunların pulu yoxdur, olan-olmazlarından da məni nə maraqlandıra bilər ki? Hə, yadıma düşdü! Sadə bir şey, amma əlaqələr üçün çox əhəmiyyətli..."

Elə bu an daxili telefon zəng çaldı. Dulçikov dəstəyi qaldırdı, Lübaşanın səsi eşidildi:

- Sizin qəbulunuza məşhur bir şəxs gəlib. İcazə verin, gəlim məlumat verim. Təcildir.

- Gəl! - Amma özlüyündə düşündü: "Yenə kimdir bu gələn?"

Katibə qapıda göründü.

- Sizdə, orada - qəbul otağında nə baş verir? - Cənab Dulçikov donquldana-donquldana üz-gözünü turşutdu.

- Deputat gəlib.

- Oxotnı Ryaddan¹ olan bu tribun² kimdir? Hansı çağrıdır? Axı əvvəlkilərin səlahiyyət müddəti bitmiş, o birilər isə hələ işə başlamamışlar.

- Bu, əbədilərdəndir. Uşaqlıq vaxtımdan mənim yadımdadır.

- Məgər o özünü təqdim etməyib? Onun soyadı nədir? - Masa rəisi amiranə ahənglə danışmağa cəhd etdi.

- Dəqiq xatırlamıram. Nəsə, deyəsən soyadı "Podxolyuzindir?"

Generalın başında sanki ildırım çaxdı: "Çox təhlükəli şəxsdir". Həmsöhbətinə tərəf çevrildi:

---

1. Oxotnı Ryad- Moskvada Dövlət Dumasının yerləşdiyi küçə

2. Tribun - Qədim Romada İctimai vəzifənin adı

- Dostum Vadbolski, mənim qəbul otağında gözləyin! Bizim Dumanın tanınmış şəxsinə iltifat göstərim. O çıxan kimi də sizi dəvət edəcəyəm. Deputatlar ədalətli insanlardır, amma dəymə-düşərdilər. Sən, kxı-kxı, incimə. Hə, bir də nə demək istəyirəm, qəbul otağında sizə bir oğlan yaxınlaşacaq. O, "Alleqro" bankının təmsilçisidir.

Cənab Semenyura sizə bank işlərinə aid suallar verəcək. Onunla açıq danış, dostum. Başa düşdün? - kati-bəyə tərəf dönüb nəvazişli səslə: - Lübaş, millət vəkilini çağır! - dedi

***

Rusiya zadəganı ayağını masa rəisinin qapısından kənara qoyan kimi cavan bir oğlan onu yaxaladı. O, müəmmalı şəkildə gülümsəyərək, Vedbolskinin qoluna girib kənara çəkdi və özünü təqdim etdi.

- Vlad Semenyura, "Alleqro" bankından. Çoxdan sizinlə iş birliyi arzusundayam. Sizin kimi əli uzun və müdrik insanlarla bizim bank çox maraqlanır. Ən başlıcası və xoşa gələni isə odur ki, bizim tanışlığımız elə-belə deyil. Buyurun, bu da Moskvanın məşhur restoranı "Mario"nun açılmasının onilliyi münasibətilə təşkil olunmuş ziyafətə dəvətnaməniz. Rusiyanın əsilzadə zadəganları, şübhəsiz, Avropada da ağzının dadını bilənlərdir. "Mario"nun yeməkləri isə ləziz tama malikdir. Orada Moskvanın bütün say-seçmə insanları, siya-sətçilər, iş adamları, mədəniyyət xadimləri olacaq. Öz

həyat yoldaşınızla, yaxud tanış bir qadınla bu təmtəraqlı şam yeməyində məclisimizi şərəfləndirin.

- Siz məni kiminləsə qarışıq salırsınız. - Vadbolski ürkək -ürkək zorla danışmağa başladı. - Mən konservatoriyanın sadə müəllimiyəm. "Mario" restoranı haqqında ilk dəfədir ki, eşidirəm. Siz, cavan oğlan, səhv salmısınız!

- Sizin soyadınız Vadbolski deyil? Knyaz nəslindən deyilsiniz? Dayıoğlunuz Sluzov Baş Prokurorluqda işləmir?

- Tamamilə doğrudur. Bütün bunları haradan bilirsiniz?

- "Alleqro" ölkənin ən tanınmış insanları haqqında məlumatlıdır. Siz bizim bankın xidmətindən istifadə etmək istəmirsiniz? Ən gözəl komission qiymətləri bizdədir.

- Mənim bu maaşım ilə? - Zadəganlar Məclisinin nümayəndəsi sanki zingildəyirdi:- Doğrudanmı mənim ayda 2700 rubl məvacibim sizi maraqlandırır? Sizə varlı insanlar və firmalar lazımdır. Təəssüf ki, o insanlardan...

- Pulları başınızdan eləməyə tələsməyin. Mən elə bir təklif verəcəyəm ki, siz ondan əl çəkə bilməyəcəksiniz. Qulaq asın, sizin böyük ailəniz var: ananız, arvadınız, iki qızınız. Prokuror sizin ananıza, yəni yeganə bibisinə yaşayış xərcləri üçün hər ay beş yüz dollar verir. Üstə gəl, sizin yüz dollar əmək haqqınız və həyat yoldaşınızın maaşı. Ayda cəmi altı yüz yetmiş dollar. Nəcəbətli rus, knyaz əsilli ailə üçün məgər bu puldur?

Qraf Sluzov onlarla cinayət işi aparır. Onların çoxu haqqında biz yaxşı məlumatlıyıq. Əgər araşdırılan hər işin sonunda sizin rəhbərliyiniz işi istintaq altında olan müəssisənin təsisçisinə "Alleqro" bankında hesab açmaq üçün təklif versə, biz də öz kanalımızla sizə lazımı məlumatlar verməyə başlayarıq, beləliklə, sizin vəsaitinizlə Baş Prokurorluqda özümüzdə dayaq, arxa taparıq. Buna heç kim etiraz etməz! Onlar hamısı böyük məmnuniyyətlə bizim bankın xidmətindən yararlanacaqlar. Sizin rolunuz ancaq bundan ibarətdir! Siz ayda ən azı beş min, on min, əlli min dollar qazanacaqsınız! Lap yüz min, milyon! Milyoner Vadbolski! "Mercedes cənab Vadbolskinin qapısına gəlsin! Cənab Vadbolskinin təyyarəsinin uçuşuna icazə verilsin! Knyaz Vadbolski yaxtasına kapitan və ekipaj axtarır! Siz də Knyaz Vadbolskinin şam yeməyinə dəvətlisiniz? Siz Vadbolskinin qızlarının geyim-kecimini gördünüzmü? Vadbolskinin anasının boynundan asdığı kulona baxmırsınız mı? Möcüzədir! Bəs Vadbolskinin Barvixdə yaylaq evi? Bəs Vadbolskinin Kannada malikənesi? Siz Vadbolskinin impressionist rəssamların əsərlərindən ibarət kolleksiyası haqda yazılanları oxumusunuzmu?"

- Oy, bir aman verin, - zadəgan əsilli pıçıltı ilə diləndi - dayanın, xahiş edirəm. Bu qədər iri məbləği və bahalı mülkiyyəti dilinizə gətirməyin. Belə şirnikləşdirici sözləriniz aqlımı başımdan çıxarır. Bütün bunları eşitməyə belə mənim halım çatmaz! - Bu an başı gicələndiyindən divara söykəndi. Bütün bədəni əsməyə başladı. Əlləri ilə üzünü qapadı və asta-asta

hönkürməyə başladı.

- Qoy sakitləşsin, - özündən müştəbeh halda cənab Semenyura düşündü.

Bir neçə dəqiqədən sonra onlar bir-birinə telefon nömrələrini verirdilər.

***

Arkadi Lvoviç "Tempo" dəsmalı ilə sifətini silərək ürpənə-ürpənə, hətta bir qədər əsəbi halda onu əzib zibil səbətinə atdı. Yenidən masasını qucaqlayıb öpdü, çöhrəsi şəfəq saçdı.

Kreslodan dikələn kimi tanınmış Duma üzvü qarıda göründü. Dəbdəbəli geyimi göz qamaşdırırdı: "Brioni" firmasından kül rəngində əla kostyum, Kelyandan qara rəngli, zərif ayaqqabı, əyninə qutu kimi kip oturmuş, yaxalığının qırağı gödək dəbli, mavi rəngli köynək. Lanvindən qalstuk.

- Salam, rəis! Burada, harada oturmaq olar? - Podxolyuzin sualını sanki havaya üfürürdü - Sənin idarənin işçiləri elə zabitəli olublar ki, icazəsiz özümə stul da seçə bilmirəm. Ha-ha-ha...

- Siz Allah, elə deməyin! Mən həmişə sizin kimi alicənab insanlara qulluq etməyi arzulamışam. - Cənab Dulcikovu bir anın içində soyuq tər basdı, stulu qarıb görkəmli siyasətçinin altına qoydu.

- Möhtərəm millət vəkili, təcili həll olunnacaq nə məsələdir belə? Fikrim sizdədir. Həmişə sizin qulluğunuzdayam!

- Qulaq as, general. Sizin adamlarınız Borquzin Ağac Emalı zavoduna tökülüblər. Səhv iş tutublar.

Böyük qəbahətdir! Ötən bazar günü bütün kollektiv bir nəfər kimi bizim partiya səs verib. Sən isə onları o dəqiqə cəzalandırırsan. Bircə o qalib deyəsən ki, sən yabçı ya da svesdənsən.

- Yox, siz nə danışırsınız, mən, kx1-kx1, yüz faiz sizinliyəm! Partiya aktivi kimi Simali-Qərb dairəsində fəaliyyət göstərirəm. Mənim bütün müştərilərim bizim ideyalarımıza səs vermək tapşırığı alıblar.

- Bu nədir? Sən əyalətdəki partiya dostlarını batırırsan? Başqalarını tapmaq belə çətindir? Bəlkə sən üçün eynək sifariş verək? Gözlük, binokl bağışlayaq. Bəlkə etibarsız hüquqi şəxslərin siyahısını hökumət kuryerlərinə göndərək? - Podxolyuzin külli - ixtiyar sahibi olan rus əyanları kimi ədəbsizcəsinə bağırırdı. Burnunu yuxarı tutmuş, enli dodaqları donuq və istehzalı şəkildə açıq qalmışdı.

- Orada, kx1-kx1, böyük qanunsuzluqlar...

- Sən yenə öz dediyini deyirsən?! Yenə heç nə başa düşmədin? Görmürsən, mən özüm gəlmişəm!.. Mən sənənin kandarına ayaq basmışam. Mən buradayam!..

Belə yerdə, deyiblər, "kor tutduğunu buraxmaz."

- Çatdı! Artıq qanunsuzluqlar azaldı. Yoxlamadan sonra isə, ümid edirəm ki, qüsurlar tam aradan qaldırılacaq.

- Əlbəttə, belə yaxşıdır. Amma danışmazdan qabaq düşünmək daha faydalıdır. Sözü bişir, sonra çıxart. "Ümid edirəm". Bu nə deməkdir? Sən dəqiq cavab verməlisən. "Ümid edirəm" halay-valay vurur! Burada iltizam lazımdır.

- Üzr, kx1-kx1, istəyirəm, hər şey qaydasında olacaq. Barquzindəki Ağac Emalı Kombinatı qanunlara riayət edən firmadır. Orada heç bir qanunsuzluq ola bilməz, ona görə də onlarda heç nə aşkarlanmaz. Olmayan və olmamış şeyi tapmaq mümkün deyil axı!

- Sən ağıllı adamsanmış, general. Səni partiya xətti ilə irəli çəkəkmi? Ağıllı, sədaqətli insanlara həmişə ehtiyac var. Sən nə istəyirsən? Ürəyindən nə keçir? Şimal-Qərb dairəsinin rəhbəri olmaq istəyərsənmi?

"Sənin dairən mənin çox eynimədir. - Cənab Dulçikov qəzəblə fikirləşdi. - Nəyə ehtiyacım olduğunu mən özüm yaxşı bilirəm. Mənə yuxarılarda havadar və sənə lazım olandan az olmayan qədər pul lazımdır. Təzə züھر edən oliqarx!" - ürəyində dediyi bu sözləri Dulçikov şübhəsiz dilinə gətirə bilməzdi. - Çox sağ olun! Sizin mərhəminizdən hər şey mənim ürəyimcədir. Bizə, kx1-kx1, hökumətdə cənab Santapukin nəzarət edir. Onunla münasibətiniz necədir?.. - Çəkinə-çəkinə Podxolyuzinə müraciət etdi - sualı kefdən vermirəm. Barquzin kombinatı əhvalatını birdəfəlik bağlamaq, sonra da onu məmurların basqısından qurtarmaq üçün mənə yuxarıda yüksək səviyyəli havadar lazımdır. O da çətin işdir. Burada elə düyünə düşərsən ki, gəl görəsən. Məsələn, nazirin himayəsilə cənab Arvanın güclü komandası bütün Rusiyada ağac emalını nəzarətdə saxlayır. Onun dəyirman daşında üyüldülməyi heç düşməyə də rəva bilmərəm. Siz məni başa düşürsünüz? Təhlükə, kx1-kx1, böyükdür. Sizə olan ehtiramım və ətrafdakı reallıq bir-biri ilə təzad təşkil edir. Deyin, sizə mənim ki-

mi adam lazımdırımı? Bircə işarənizlə sizin maraqlarınızı qorumaq üçün mübarizəyə atılınsın. Sədaqətli və qanacaq! Sizin istəyinizə uyğun işlərin necə aparıldığını bilən! Ağrı qaraltmağı, qaranı ağartmağı bacaran! Zati-aliləri, məni bütünlüklə himayənizə götürün! Və mən də sizə xidmət eləməyə başlayım. Özü də sidqi ürəklə! Heç kim Barquzin kombinatına burnunu soxmasın. Qoy ordakılar özləri üçün kefə baxsınlar. Mənim masam onları qoruyacaq. General Dulçikov onların müdafiəçisi olacaq. Amma təcrübəli bir adam kimi sizə deyim: Cənab Santapukinsiz bu işdə heç bir davamiyyətə, uğura nail olmaq mümkün deyil...

Beynində isə başqa şey qarışdırırdı: "Əgər başım üzərində Santapukin kimi havadarım olsa, onda əl-qolumu tam açə bilərəm, hə? Oliqarxlarla güclü dialoqa girsək düşmənlərdən tam mühafizə olunaram. Öz məsamı qoruyaram. Müştəriləri artırırıq. Bəli, kx1-kx1, bir sözlə, Allah mənim xoşbəxtliyim üçün bu Podxolyuzini göndərib. Şükür! Təki razılaşsın. Düşünürəm ki, alınacaq. Axı, iyirmi yeddi milyon dolları qurtarmaq üçün o özü gəlib. Ləzzətli və maraqlı təbliğatdır! Yaşılın dəstgahlı dəstləri! Hətta qoxusunu hiss edirəm. Özüm onu həzmi-rabedən keçirə bilsəydim, hə? Amma dövlət məmurunun arxanda durması, himayə etməsi mənə çox lazımdır. Odur ki, canım Arkadi Lvoviç, bu gün öz dəliqanlığını yığışdır. Hər şey düzələcək. Dünyanın keyfini çəkmək üçün hələ vaxt var".

- Cənab Santapukini deyirsən... - Xalq nümayəndəsi dalğın halda səsləndi: - Hə, mən onunla yaxından ta-

nışam... Məmurciyəz, amma bağışla, məni uşaq yerinə qoyma. Santapukinin himayəsi ilə sən nəinki Barquzin kombinatını qoruyacaqsan, ucdantutma bütün firmalara da əl uzadacaqsan. Primoriyadan Baltikyanı ölkələrə kimi, Diksondan Matsestə kimi. Sənin sevincdən qış-qırığını, alqışlarını eşitmirəm. Hanı o, general?

Bu arada məşhur partiyanın lideri qeyzlə Dulçikova nəzər saldı. Masa rəisi qorxu və həyacan içində idi. Onun nəinki dodaqları və əlləri, eyni zamanda çiyinləri də titrəyirdi. O, müasir Rusiya əyanlarının vərdis və mentalitetini əla bilir və bu biliyindən istifadə etməyi bacarırdı:

- Hazırım, hər şeyə hazırım. Mən sizin təhkimli kəndçiniz olaram. İtiniz olaram! Sizə nə lazımdırsa, əmr edin! Ən ağılasığmaz tapşırığınızı yerinə yetirərəm. Mənə havadarlıq edən hökumət məmurunu verin. Ona deyin ki, sizin izninizlə Dulçikov onun da qulluğunda durmağa hazırdır. Ən yüksək canfəşanlıqla. Bizim hakim partiyanın coşğun üzvü kimi. Yumulu gözlərimizlə, beton tıxanmış qulağımızla, kəsilmiş dilimizlə qulluq etməli olduğumuz firmaların siyahısı haradadır? İmkan verin ki, fərqlənim! Öz istedadımı auditor üsulları vasitəsilə göstərim. Sübut edirəm ki, iki üstə gəl iki yeddiyə bərabərdir, yaxud səksənə, ya iki yüz altmış minə, iki yüz minə. Mən bu orijinal janrın ustasıyam. Mən müasir zəmanəmizin antiriyaziyyatçısı, antimən-tiqçisiyəm. Mən qanunları təqlid üzərindən oxumağı öyrənmişəm, onları özümə sərf etdiyi kimi dəyişməyi, redaktə etməyi bacarıram. Bütün bildiklərimi sizin

ayağınızın altına səpərəm. Tapdayın məni, məndən ən naqis işlərdə istifadə edin, üzümə tüpürün, gözümün altını fanarlayın. Özgə mülkiyyətini yağmalamağı, talaıyb çapmağı, istənilən izi nişan verin. Əmr verin, sizin üçün on, yüz milyon dollar, avro, funt sterlinq, isveç frankı əldə edim!

Qartımış masa rəisinin qeyri-adi siyasi və kommersiya fərasətini yerindən oyadın. Dulçikovun general burnu ilə özünüzün büdcə və biznesinizdə olan istənilən yarığı, dəlmə-deşiyi qapayın. Qarşınızda duran məmur bundan sonra tərədən-dırnağa kimi sizin ixtiyarınızdadır, o, sizin qulunuzdur!

Bu andaca Arkadi Lvoviçin başından ani fikir keçdi: "Gözlərindən görürəm ki, mən bu Podxolyuzinin beynini qarışdırmışam. - Daha sonra özündən razı halda mühakimə yürütdü - Əminəm ki, o, mənim Santapukin ilə məsələmi həll edəcək. Qiymətli kağızlar bank zirzəmilərində qorunduğu kimi mən onun vəzifə masasının altında gizlənərəm. Burada işləri öz marağıma münasib fırladaram. Bu Podxolyuzin mənə lazım olacaq! Tfu!".

- Bu gün mən sözügedən o adamla görüşəcəyəm.
- Bütün çağırışların deputatı sözə başladı - Sənin barəndə də onunla danışacağam. Mən sənin qarşıdakı xidməti mövqeyini möhkəmləndirərəm. Nə qədər ki, o, hökumətdə vəzifədədir, sən də rəis kimi yaşayacaqsan. Sonrasına baxarıq. Mənə qulluq edən insanlar batmazlar! Dili uzunluqla və itaətsizliyinlə mənim qanıma qaraltma. Troekurov qəbiristanlığında ölümlərə həmişə yer

tapılar. Qandın nə deyirəm? O ki, qaldı Barnuzin kombinatına, oradan adamlarını geri çağır, müəssisənin qüsursuz işləməsi barədə arayış hazırla. Bu, sənin sədaqət büdcəsinə ilk üzvlük haqqındır. Mənim himayə etdiyim başqa firmaların siyahısını bu gün axşamayaxın alacaqsan. Sənə günün ikinci yarısı zəng edəcəyəm. Mənə ağac emalı müəssisəsi haqqında əmri oxuyarsan. Vəssalam, mən aradan çıxdım. - Deputat ayağa qalxıb qapıya tərəf yönəldi.

- İnamınıza görə sağ olun. Mənə - öz sadıq qulunuza, kx1-kx1, həmişə güvənə bilərsiniz, yaxşı yol! - General xalq elçisini qapının ağzına qədər yola saldı. O, isə kabinetdən çıxanda dönüb geri belə baxmadı.

"Sən mənim işimi düzəlt. Sonra da get, hoppanmağının dalınca. Dikbaşlıq edir mənimçin, - məmur onun arxasınca baxıb gülümsədi. - Çox matah adamdır; Podxolyuzin! Bir-iki ilə mən bu ölkəni tərk edəyəm və nə belə bir adı, nə də sir-sifəti heç vaxt yada salmaram".

Arkadi Lvoviç sonra pəncərəyə yaxınlaşdı və Maroseyka küçəsinə baxdı. Keçmiş fikirlər yenə başında cövlan etdi: "Yanğında neyləməli? Buradan aşağı atılmaq olmaz. Heç yana çıxmaq, qaçmaq mümkün deyil... Eləsə, o tayda neçə yaşayacağam? Orada belə yavaxana yoxdur. Qürbətdə nisgildən ölməzsən ki, canım Dulçikov? Orada sənin vəzifə masana yaxınlaşmaq üçün növbə olmayacaq...".

Qapıda görünən katibənin səsi onu düşüncələrdən ayırdı:

- Arkadi Lvoviç, kim gəlsin?

Masa rəisi tədricən özünə gəldi, özünü toparlayaraq etinasızlıqla dilləndi:

Əvvəlcə Vadbolski . Ondan sonra siyahı ilə.

***

Cənab Podxolyuzin bu məşhur idarənin qəbul otağından keçərkən bir neçə adam ayağa qalxdı. Onların arasında cənab Məmmədov da vardı. Vlad Semenyura isə məşhur siyasətçi ilə qəfl göz-gözə gəlməmək üçün üzünü "İnteryer" jurnalı ilə tutmuşdu. Semenyuranın indi lövbər saldığı işbazlar meydanında, camaat qarşısında Podxolyuzinlə açıq-saçıq görüşdə siyasətçiyə nəsə boyun olmaq heç bir xeyir gətirməzdi.

***

- Bel...ə, gözəl insan. Yəqin ki, kx1-kx1, Podxolyuzini tanıyırsınız. Görkəmli və tələbkar siyasətçidir. O, bizim idarəyə mənim sahəmi məzəmmət etmək üçün gəlmişdi. Çoxlu faydalı fikirlər söylədi. Bizim vəzifəmiz səhvləri islah etməkdir. Bununla belə, sizin xahişinizi yerinə yetirməliyik. Mənim cənab Sluzova çox böyük hörmətim var. Hərçənd ki, o, prokurorluqda çalışır, amma ruhən əsl vəkildir. Namuslu, mehriban insandır! Onu hətta prokuror adlandırmaq çətinidir. Mənim sizə bir balaca işim düşüb, tanışlarımdan biri boynuma qoyub. Bizim, kx1-kx1, məmur həyatımız belədir. Bir qədim boyunbağı var. Bütünlükdə zümrüdlə bəzədilib, ortasında on beş karatlıq brilyant. O guya ki... - Bu anda cənab Dulçikov telefon kitabçasını çıxardı və

onun lap sonunu oxudu - Qrafinya Mariya Sergeyevna Qolənşeva - Kutuzovaya məxsusdur. Qrafinya II Nikolayın qardaşı, böyük knyaz Dmitri Aleksandroviç Romanovun arvadı olub. - Arkadi Lvoviç kitabçanı bağlayıb sözünə davam etdi. - Əlimizdə bu versiyanı təsdiq edən heç bir sənəd yoxdur, kx1-kx1, əlbəttə ki, yoxdur. Amma əldə etmək lazımdır. Bel...ə, əgər Zədəganlar Məclisi təsdiqləyici sənəd versə ki, bu, boyunbağı həqiqətən adı çəkilən kübar xanıma məxsusdur və bu hansısa knyaz, hansısa qraf tərəfindən təsdiqlənsə... Siz başa düşürsünüz də... Cəmi beş-altı imza gərəkdir. Zərgərlik məmulatının dəqiq təsvirini xanım Arxarovadan ala bilərsiniz. O özü sizi tapacaq. Deməli, kx1-kx1, razılaşdıq? Siz bu əhəmiyyətsiz kağız parçasını qondara bilərsinizmi? - Cənab Dulçikov elə danışırdı ki, sanki bu iş onu qətiyyənlə maraqlandırmır.

- Məşhur generala yardım etməkdən şad olaram! Naritsinin yanına qaçırım, sizin knyazlıq rütbənlə əlaqədar. İcazə verirsinizmi ilk addımları atmaq? Əminəm ki, Zədəganlar Məclisi bir səsle bu təşəbbüsü bəyənəcək. Yoldaşları arxayın edə bilərəm ki, sizin komissiyanız audit yoxlamasında xoşməramlı olacaq?

Heç bir cavab gəlmədi. Arkadi Lvoviç ikibaşlı gülümsəyib başını yelləməklə razılığını bildirdi.

General bic-bic qımışaraq: - Bəs niyə "yoldaşlar"? Moskvanın Zədəganlar Məclisində siz bir-birinizə unudulmuş kommunist sözü ilə müraciət edirsiniz, - deyə, soruşdu.

- Bağışlayın, ağzım öyrəşib. Səmimi qəbula görə

çox sağ olun, möhtərəm knyaz Dulçikov. Salamət qalın!

Vadbolski görüşün sona çatmasına tələsərək dal-dalı çəkilə-çəkilə kabinetdən çıxdı.

"Bəs necə, kifayət qədər yaxşı alındı, möhtərəm Knyaz Dulçikov" - masa rəisi düşünməyə başladı. Bu anda onun çiyinləri qalxdı, sinəsi iftixarla qabardı, burunu elə yuxarı dikəldi ki, sanki bu dəqiqə qaşlarına toxunacaq. İndi qubernatora məruzə etmək olar ki, baş nazir müavininin qızının toyuna onun hədiyyəsi qiymətdə ağırlaşdı. Əhəmiyyətli dərəcədə dəyəri qalxdı, hə? Sonra mən öz işlərimi həll etməyə başlayaram. Onunla mənim çoxlu layihələrim var."

Məmur kabinet boyu var-gəl etdi. Maxaxorin haqqında düşünməyə başladı, qayıdıb bəzi qeydlər etdi, sonra pəncərəyə yaxınlaşdı. Maraseykaya nəzər saldı. "Deməli, qaçmağa yer yoxdur. Hündürlük iyirmi beş metrdir - düşündü. - Buradan hara tullanacaqsan? Bəlkə ip, əlcək hazırlayım? Yanğın vaxtı düşmək mümkün oldu... Doğrudanmı sərhəddin o tayında rahatlıq tapa biləcəyəm? Tfu sənə, Rusiya həyatı".

- Qəbulunuza cənab Məmmədov gəlib. - Katibənin səsi otağı bürüdü.

Məmur fikirə dalaraq, Məmmədovun kimliyini yadına saldı, sonra dilləndi:

- Qoy, kx1-kx1, gəlsin.

Kabminetə Qafqaz bənizli şəxs daxil oldu. Məmmədov yekəpər, orta yaşlı idi. Çöhrəsindəki ifadədən sadələvhlük yağırdı. Qara saçları, qara gözləri, qara geyi-

mi, qarabuğdayı dərisi və bir sıra səciyyəvi cəhətləri onun tipik azərbaycanlı olduğundan soraq verirdi. Əlində xudmani yol çantası vardı.

- Bel...ə, sizi dinləyirəm - masa rəisi qəsdən danışmağa başladı.

- Çox sağ olun ki, qəbul etdiniz. Sizə deyiblər, hə, mən bizim Əliyev dəfn olunanda nə qədər ağlamışam? Bu, bütün azərbaycanlılar üçün fəlakətdir. Rus siyasətçiləri deyirlər ki, o, sal qaya parçası idi. O sal qaya parçası çox dəyərlidir! Düz sözümdür, çox ağlamışam!

- Hansı məsələ ilə əlaqədar məni narahat etməyə gəlmisiniz? - Arkadil Lvoviç acıqlı-acıqlı soruşdu.

- Heç bir narahatçılığım yoxdur! Sizin keçmiş rəisiniz mənə dedi ki, sənəin məsələni Dulçikov həll edə bilər. O sizə zəng vurub?

- Bizim keçmiş rəis? O kimdir?

- Onun soyadı Şeffdir.

- Şeff? Belə rəis, kxı-kxı, bizdə heç vaxt olmayıb. Mənə heç kim sizin haqqınızda heç nə deməyib. - Məmur hiyləgərlik edirdi.

- Necə yəni elə rəis olmayıb. Düz deyirəm, olub. Onu bütün Rusiya tanıyır!

- İşin məğzini qısaca deyiniz. Siz özünüz gördünüz ki, qəbul otağında nə uzunluğunda növbə var.

- Baş üstə, də. Elə mən də iş barədə danışmaq istəyirəm də. Siz "Qardaş" restoranını tanıyırsınız? Bu sizin dilinizdə "druq", "brat" deməkdir.

- Yox, tanımıram, amma bu vacib deyil. Davam edin.

- Rəis, mən o restoranın sahibiyəm. Mənim yanına

hər gün hökumət adamları gəlir. Deyirlər ki, maliyyə nəzarəti idarəsi sənin bütün məsrəflərini siləcək. Gəlmişəm ki, məsrəflərin necə silinməsinə öyrənirəm. Ərizəni necə yazmaq lazımdır? Doğru deyirəm. Kalan pul silmək lazımdır.

Bu arada cənab Dulçikov xoş qoxu hiss etdi:

- Sizin çantanızda nə var? - Çox ciddi şəkildə soruşdu.

- A, necə yəni, nə var? Yemək. Restoranın ən ləziz yeməklərini gətirmişəm də. Bir dəfə dadına baxın, bütün həyatınız boyu Məmmədovun yanına gələcəksiniz. - Restoran sahibi qəlbən elə sürəkli qəh-qəhə çəkdi ki, masa rəisi heyrətə gəldi. Lakin özünü tez ələ aldı:

- Sizi bu çanta ilə necə buraxıblar? Ağıma belə sığışdıra bilmirəm ki, bizim yanımıza yüklə buraxsınlar.

- Necə buraxmazlar, siz nə danışırırsınız! Sizin mühafizə rəisi də mənim restoranıma gəlir. Deyib-gülən, şən adamdır, da. Vallah!

- Kim sizə şəxsən deyib ki, mən sizin restoranınızın məsrəflərini silərəm?

- Mən, axı, dedim də, Şeff!

- Sizin restorana bizim mühafizə rəisindən savayı daha kim gəlir?

- Düz sözümdür, vallah, soyadlarını bilmirəm. Həqiqətən bilmirəm. Sifətlərindən tanıyıram, amma kimliklərini bilmirəm. Milis gəlir, yanğınsöndürən gəlir, sahə müvəkkili gəlir, sanitariya-epidoloji stansiya işçisi gəlir,

ticarət təftişi gəlir, təbiəti mühafizə gəlir. Mənzil istismar idarəsi gəlir, prokuratura gəlir, kömrük gəlir. Deyim, daha kim - o, gözünü tavana dikdi, sonra davam etdi - vergi müfəttişi gəlir, narkotiklərlə mübarizə gəlir, Duma gəlir, Federasiya Şurası gəlir, yol polisi gəlir... Hamı gəlir. Möhtərəm rəis, mən böyük ziyanın içindəyəm! Lütfən, on yeddi milyon manatı silin. İl qurtarır, da. Necə yəni, bu puldan hələ gəlir vergisi də ödəməliyəm? Sözün düzü, bu, tam ədalətsizlikdir. Bütün hökumət adamlarını qonaq edirəm, üstəlik vergi ödə! Belə şey Azərbaycanda ola bilər, amma Rusiyada heç vəchlə. Ruslar ağıllıdılar, da! Ədalətlidirlər, də! İnsanları başa düşürlər də! - Bu əsnada cənab Məmmədov "Qardaş" restoranının yeməklərini çıxarmağa başladı. - Bax, bu dolma quzu ətindəndir, bax, bu bozbaş quyruqla bişirilib, barmaqlarınızı yalayacaqsınız, bu ətli pomidorlar Naxçıvandır, bu, şəkərçörəyi, bu da lülə-kabab, keçi ətindən, bəh-bəh, çox ləzzətlidirlər də! Bu kabab Xəzər nərəsindəndir. Bu da paxlava. - Bu məqamda cənab Məmmədov iki barmağını dodağının üstünə qoydu və ağzını marçıldıtdı. - Rəis, çox ləzzətlidir, də! On yeddi milyon rublu silin, vallah, onu hökumət məmurlarına xərcləmişəm, də!"

"Bunu kim iynəliyib ? Xəzər natarazı ilə kim məzələnib? - Cənab Dulcikov təbəssümlə fikirindən keçirirdi. - Görəsən, həqiqətən bu qarınqulu Şeffin işidir? Bəlkə onlar inanırlar ki, mən on yeddi milyon rublu silməyə hazırım? Bu necə ola bilər? Hə? Yəni mən Dulcikov deyiləm? Onlar unudublar ki, dövlətdə maliyyə

nəzarəti qurumu var! Qafqaz mətbəxində kef çəkəcəklər, qarınlarını otaracaqlar, mən isə onlara büdcədən pul xərcləməliyəm... Burada qazanc var? Hə? Dadalı yeməkləri sevən bu adam o məmurların hamısının soyadını bilsəydi, onlardan da pul qopartmaq olardı. Məmmədova da vergini necə silməyi öyrədərdik. Onlardan on yeddi milyon rublu alardıq. Düzdür, elə də böyük pul deyil. Amma bu da bir janrdır! Məmurun bədi yaradıcılığıdır. Vəzifə sahibinin ustalığı! Azart!"

- Bel...ə! Sən öz təamlarını istirahət otağına qoy, otaq sağ tərəfdədir. O ki, qaldı sənin xahişinə... Mənə "Qardaş" restoranında havayı yeyib, kef çəkən həmin məmurların soyadlarının siyahısı lazımdır. Başqa cür heç cür sənə kömək edə bilmərəm.

- Necə, soyadları soruşmalıyam, da? Onlar qorxa bilirlər. Vallah, üzlərinə baxa bilmərəm... Birdən məndən inciyib restoranı bağlatsalar? Dost-tanış nə deyər? Bu biabırçı xəbər Moskvanı və Bakını bürüyər: "Məmmədovun restoranını bağlayıblar da! Məmmədov işvərəndir. Məmmədov qancıqdır! Sonra mən necə yaşaya bilərəm? Yox, rəis, başqa bir yol tapın, da. And verirəm, çox xahiş edirəm!"

Cənab Dulçikov fikirli halda şəhvət hissini tənzimləyən həb dəstinin qutusunu əlində oynadırdı. Sanki qəflətən yuxudan ayıldı, qutunu tələm-tələsik portfelində gizlətdi. Saata nəzər saldı, barmağını qaldırdı və məsləhət verdi.

- Sən hamının vizit kartını al. Onun üzərində qeyd et ki, kim nə qədər borcludur və, kx1-kx1, mənə ver. On-

da mən sənə kömək etmək haqqında düşünürəm. Başa düşdün? - Xəyalından isə başqa fikir keçirdi: "Bu adlara baxarıq! Görək xırda sahibkarın hesabına Azərbaycan mətbəxində kimlər keyfə baxıblar. Ağzının dadını bilən bu qarınqulu insanları necə "səxavətə" gətirib pul qopartmaq olar? Bəlkə hansısa başqa gəlirləri də üzə çıxdı. İş görmək lazımdır, iş, canım Arkadi Lvoviç! Çibinin dolu olmasını arzulayırsansa, əgər masanı qorumaq istəyirsənsə, əgər Şermetova reysi ilə okeanın o tayına uçmaq niyyətindəsənsə, düşün, başını işlət."-

- Məmmədov, sən dur get, - deyə, məmur dadlı yeməklər ustasına müraciət et. - Nə vaxt materialları yığarsan, onda bura bir də baş vura bilərsən. Haydı! Mənim xirtdəyimə qədər işim var. Qəbul otağında sənə cavan bir oğlan yaxınlaşacaq. Ona qulaq as.

- Sağ olun! Kömək edin də, rəis. On yeddi milyon rubl, zarafat deyil, vallah, zarafat deyil! Məsləhət verin də, nə etmək olar?

- Haydı, haydı! Mən hər şeyi dedim.

Məmmədov başını aşağı salıb qorxa-qorxa masa rəisinin sərt sifətinə baxdı. Burnunun altında mızıldanana mızıldana ağır addımlarla, qapıya tərəf yönəldi.

Cənab Dulçikov yenə Maxoxorini xatırladı, masanın arxasından qalxaraq, fikirli-fikirli kabinetdə var-gəl etməyə başladı; "Mən bu kilsə siçovulunun şalvarını necə çıxara bilərəm? Bunda həyasızlığa bir bax! Mənim yanıma minnətə gəlməyi bəs deyil, hələ mənim masama da göz dikdi. Çox güman ki, imkanlarına vuruldu? Mənim səcdəgahımı çırpışdırmaq istəyir? Yox,

pravoslav, qulağının dibini görəndə mənim masamı görürsən.

Bu fikirlərlə o, bir neçə dəfə kabinetində dolandı, sonra görünür ki, ya fikirləşməkdən tənqə gəldi, ya da çıxış yolu tapdı, qəflətən pəncərəyə yaxınlaşdı. Yəni-dən Maroseyka küçəsinə nəzər saldı və tamam başqa şey haqqında düşünməyə başladı: "Doğrudur, yanğın vaxtı həqiqətən də heç yerə qaçmaq olmaz. Sürücü Mitkaya tapşırıq vermək lazımdır ki, uzun ip alsın, üstündə də tikanlı əlcək. Onda ümid var! Əgər ipi istilik sisteminə bağlasaq, onda masanı bu yolla aşağı salmaq olar, özüm də düşərəm. Maroseykada qərarlaşırıq. Əgər idarənin ofisi yansa, onda lap küçədə müştəriləri qəbul edirik. Masa ki, bütöv qalacaq! Bravo! Əla fikirdir. Mənim vəzifə masamın önündə növbəyə dayananlar küçədəki qələbəlik içərisində itib-batacaq. Xəfiyyələr heç cür anlaya bilməyəcəklər ki, kim mənim yanıma, kim "Svet" dükanına, kim Seminova 10-da yerləşən redaktor ofisinə təşrif buyurub. Və dinləmə cihazlarını aşkarlayan bir aparata ehtiyac yoxdur. Burada o qədər pul qazanarsan ki, saymaqla qurtarmaz.

Bundan da əla fikir var. Əgər buradan - kabinetdən kəndirlə birbaşa sərhədin o tayına atılsan necə? Hə? Daha üfunət qoxuyan Şeremetyevodan yox. Aber direkt¹. Şaxtalı bir havada işıqsaçan küknar ağaclarının üstüylə. Səma ilə. Milad bayramına. Avropanın mərkəzinə! Hə? Hə, canım Dulçikov? De, sən mənə de, hə?

---

1. Aber direkt - Birbaşa

Lap Berlinə, Parisə, Londona! Yeddiulduzlu restoranlar... Nə vaxt kabinetləri hava limanları ilə, xidməti masaları pul çap edən maşınlarla, kəndirləri təyyarələrlə əvəz edəcəklər? Onda yaşamaq asanlaşacaq! Təhlükə, xəta olmayacaq. Əsəbdən öskürək də keçib gedəcək! Qızlara görə həb atmağı da dayandıracaqsan. Azad kazak kimi yaşayacaqsan..."

Bax, belə maraqlı, əyləndirici mövzular üçüncü dərəcəli dövlət müşavirini riqqətə gətirirdi.

***

Cənab Semenyura Məmmədovun intizarındaydı. Cavan oğlan düşünürdü ki, onun vasitəsi ilə paytaxtdakı və Piterdəki çoxsaylı Azərbaycan diasporuna çıxıb. Beləliklə, onları "Alleqro" bankının şirnikləşdirici layihələrinə cəlb edirlər. Paytaxtda beş yüz mindən çox azərbaycanlı yaşayır. Bu qədər əl dəyməmiş, gizli varidat zarafat deyil! "Qardaş" restoranı Məmmədovun imkanlı yerliləri ilə dopdolu olur. Fərasətli bank agenti dilxor yemək sərrafına yaxınlaşdı, gülümsədi, dostcasına, ehmalca onun ciynini döyəcəli və bir kənara çəkdi.

Məmmədovun gözləri bərəlmiş, ağız açıq qalmışdı. Çaşqın halda soruşdu:

- Siz kimsiniz?
- Vlad Semenyura, "Alleqro" bankından.
- Orada mənlik nə var ? - Qafqazlı vahimə içində soruşdu.
- Arkadi Lvoviç sizə mənim haqqımda heç nə demə-

di?

- Vay, hə, bağışlayın. Qulaq asıram, da. Nə etmək lazımdır? Pul vermək lazımdır, da, mənim işlərim düzəlsin? Nə qədər?

- Başqa variant təklif etmək istəyirəm. Sənə debitorların borcunu silmək lazımdır, elə də böyük pul deyil, hər halda on yeddi milyondur.

- Debitor kimdir, mən elələrini tanımıram. Doğru sözümdür, mən elələrini yerli-dibli tanımıram, da.

- Yaxşı, olmasın debitor, olsun borclular. Mən sizin barənizdə hər şeyi bilirəm. Siz bankla işləmirsiniz?

- Necə yeni işləmirəm? İşləyirəm, də! Hər gün inkassiya işləri görürük də, maaş yazırıq da, əmtəə mallarının pulunu ödəyirik də... Çox işləyirik, lap çox!

- Mən gizli pullardan danışırım. Siz onları nağd halda harada saxlayırsınız? Çuvalda, sandıqlarda? Onları ki, banka aparmırsınız! Maliyyəçilər Moskva restoranlarının dövriyyəsinə iki milyard dollar həcmində dəyərləndirirlər. Maliyyə nəzarəti idarələrinin statistikasından görünür ki, onlar iki yüz milyon manat vergi ödəyirlər. Yəni on faizini. Bəs qalan doxsan milyon hardadır? Pulları küpədə saxlamağın nə mənası var? Bizim bankın anonim hesabları mövcuddur. Orada zəmanətlə, xəlvəti, istənilən qədər gizli pul saxlamaq mümkündür. İllik səkkiz faizə qədər müamilə ödəyirik. Maliyyə nəzarəti idarələri bu haqda heç nə bilməyəcək. Siz məni başa düşürsünüz? Əgər özünüzün və yerlilərinizin pullarını "Alleqro"ya qoysanız, siz təkə "Qardaş" restoranındakı ziyanınızı kompensasiya

etməyəcəksiniz, eyni zamanda çoxlu pul qazanacaqsınız. Əgər bizim bankın fəal müştərisi olsanız, siz biləcəksiniz ki, həyat yalnız restoranın problemlərindən ibarət deyil.

- Mən sizin danışığınızdan heç nə anlamadım. Düz deyirəm. Rusca elə də bilmirəm. Ümumiyyətlə, mən indi əsəbiyəm. Əhvalım pozulub da. Başa düşürəm ki, hansısa fikir irəli sürülür, amma vallah, belə tez-tələsik heç nə deyə bilmərəm. Sizi yenidən dinləmək üçün mənə sakitləşmək lazımdır. "Qardaş"a gəlin də. Mən böyük qardaşımı çağırıram, da. Vallah, o, sizin dilinizi yaxşı bilir. Danışarıq, da? Doğrudan deyirəm, başa düşmək istəyirəm. Dulçikov əfəndi sizi məsləhət bildi. Onun rəyinə hörmət etmək lazımdır da.

- Sabah axşam gələcəyəm - cavan oğlan söz verdi.

***

Arkadi Lvoviç cənab Kuzyakini gözləyirdi. Çağırışçı Kuzyakinin əsgərlik həyatına kimi pasportuna və hərbi biletinə, qismən unudulmasına baxmayaraq, cəsur bir ad və soyad yazılmışdı. Apollinari Modestoviç. Məktəbdə ona bu ada görə tez-tez lağ edirdilər. Amma bu məzələr kinayəli və məkrli deyildi, adi uşaq zarafatlarıydı. Beləliklə, Apollinari Kuzyakin adı oğlan uşağı kimi böyüdü. Lakin paytaxtdan olan bu gənc əsgərlikdə tədris bölüyünün giziri, əslən tulalı olan Taras Poploskinə qarşı gözlənilmədən özündə qeyri-adi bir istək hiss etdi. Təxminən iki həftə ərzində o, heç cür özündə nə baş verdiyini anlaya bilmirdi. Gizir gənc əsgərin

hətta yuxusuna belə girirdi. Özü də aydın niyyətlə və biabırçı halda. İlk bir-iki belə yuxuda qəribə gecə rüyalarının başına girməsi Kuzyakinin özünü də heyrətləndirdi. Amma çox tez bir zamanda, bir neçə gün sonra o nəinki buna öyrəşdi, hətta "həmin maraqlı və həzzli məqamları" görmək üçün özünü yuxuya verməyə çalışırdı. Amma hamam günlərinin birində, duşun altında çimərkən birdən Poploskini qarşısında gördü, elə o andaca özündə müstəsna həyəcan hiss etdi. Bir dəfə də olsun qadınla münasibətdə olmamışdı, bununla belə, ona elə gəldi ki, bütün varlığı lərzəyə düşdü. Bu hisslər sevdiyi insanla görüş zamanı olan duyğuları xatırladırdı. Taras Poploskinin təkcə bir kəlməsi Kuzyakinin gələcək taleyini həll etdi. Gizir cəsarətli, açıq baxışlarla gözünü ona zillədi və sabun lifini ona uzadıb təklif etdi: "Mənim kürəyimi sürt. Sonra mən sənə kürəyini sürtüm". Bu əhvalatdan sonra onlar daim xəlvət guşələrdə görüşməyə fürsət axtarırdılar. Aralarında bu iş tez-tez və əla alınır. Ona görə də əsgərlik Kuzyakinin həyatının ən səfali dövrü idi.

Orduda xidmətdən sonra Apollinari Modestoviç şəxsi sənədlərini dəyişdi. İndi onun pasportunda kişiliyi o qədər də təmsil etməyən Yuli Yulievi yazılmışdı. Adı həyatda, dost-tanış arasında özünün Yulik adlandırılmasını təvəqqe edirdi. Humanitar institutda təhsil aldıqdan sonra şəhər mədəniyyət idarəsində işə başladı, qırx iki il ərzində o, vur-tut böyük inspektor vəzifəsinə qədər yüksələ bildi. Deyilənə görə, indi şöbə rəisinin müavini vəzifəsinə keçirmək istəyirlər. Mədəniyyət na-

zirliyində onu sözü keçən bir nəfər himayə edir. Bu kiçik əyalət məmurunun ailəsi yoxdur. O, bütün asudə vaxtlarını paytaxtın kef-damaq məclislərində keçirir. Ən çox estrada ulduzlarının və televiziya işçilərinin ətrafında vurnuxur. Apollinari Modestoviç dəblə və parıltılı geyinirdi. Amma bu geyimlər Moskvanın və Avropanın butiklərindən alınmamışdı. O bu geyim-keçimi ailə üzvi kimi onunla birlikdə yaşayan insanların köhnə pal-paltarlarından özü modelləşdirirdi. General Dulçikovun yanına onu dostu - Arkadi Lvoviçin xidmət etdiyi idarənin nazir müavinlərindən biri itələmişdi. Bu müavin haqqında nazirlikdə, hətta bütün Moskvada cürbəcür şayələr gəzirdi. Üçüncü dərəcəli dövlət müşaviri yuxarı vəzifədə olan məmurun və onun ətrafındakıların məşğuliyyətlərindən xəbərdar idi. Belə işləri paytaxtda ört-basdır etmək qeyri-mümkündür.

Buna baxmayaraq cənab Dulçikov özünü müasir insan hesab edirdi. Ona görə də alternativ hisslərə qapılanlar onda heç bir qınaq hissi oyatmırdı. O, həyatda bir qəti həqiqətə inanırdı: Hər insan öz səfası üçün yaşamamalıdır. Onun nöqtəyi-nəzərincə müqəddəs kitablar, konstitusiya zehni gərginləşdirən vasitələrdir. Bütün bunlar uydurma ehkamlardan yan keçmək üçün yol axtarmaqdır.

***

Məhz həmin cənab Kuzyakin indi kabinetə daxil oldu.

- Bel...ə, - masa rəisi Kuzyakinə nəzər salaraq sözə

başladı, - sizi cənab Jaslupin tövsiyə edib? Mənim şeflərimdən biri? Bizim idarənin şərəfli rəhbəri.

- El...ə, - Yuli Yulieviç məharətlə onu yamsıladı.

"Bu bilsəydi ki, bizdə nə qədər müavin var! - Dulçikov fikirə daldı.- Onların hər biri ilə salamlaşsaq, günün yarısı gedər. İşlərimiz xeyirsiz olar. Bununla belə, Jaslupin güclüdür. Bütün ziyafətlərdə hamı ilə öpüşür. Təhlükəlidir. Onun göndərdiyi adamla nəzakətli olmaq lazımdır. Amma bu Kuzyakin pis görünür. Ekzotika indi dəbdədir, amma bu *onlara* elə də bənzəmir. İdmançı sifətlidir. Ağbənizdir. Baxışından səmimiyyət duyulur. Görkəmindən tərbiyəli adama oxşayır. Görəsən *onların* hamısı belədir? Məsələn, bizim müavin. Yaxud, mərkəzi dairədən Revyakin. Tfuu! Ədəbsiz qadına bənzəyirlər! Amma, əzizim, vaxtdır, vaxtdır. Başla! Unutma ki, *onlarla* ehtiyatlı olmaq lazımdır!"

- Kx1-kx1, sizə nə qulluq edə bilərəm? - Arkadi Lvoviç xəlvəti gülümsəyərək, sözünə davam etdi - Rəislərimin dostları mənim böyük müşavirlərimdir.Əmr edin, kimi deyirsiniz təpiyimizin altına salaq?

- Mən birbaşa şikayətə, yaxud xahişə deyil, məsləhətə gəlmişəm. - Kuzyakin usandırıcı tərzdə sözə başladı. - Son vaxtlar məni... milli məfkurə narahat edir.

"Görüşə gələndə bir bax - generalın ağılından keçdi. - Bu ya psixiatr Kaşşenkoluq, ya da Kremldəki V-liqdir. Amma nə üçünsə mənim yanımdadır".

- Bel...ə, dinləyirəm, maraqlıdır.

- Mən həyatdakı ədalətsizliklər barədə düşünürəm.

Bəli! İndi belə şeyləri düşünmək dəb deyil. Amma bu fikirlər məni yorur. Guya ki, mən siyasətçi deyiləm və ictimai hərəkətdən uzağam. Siz necə fikirləşirsiniz, nədən bu, belə ola bilər?

Yuri Yuriyeviç alicənabcasına baxışlarını masa rəisinin gözüne zillədi.

- Vətəndaş yetkinliyi? Ahıllıq? Mənalı kitabların təsiri? - özünü gülməkdən zorla saxlayan Dulçikov diləndi - "İlk dəfədir ki, belə qəbula gələnlə rastlaşırım" - deyə, beynindən ani fikir keçdi.

- Lap elə də deyil. Son vaxtlar, ümumiyyətlə, mən mütləq etmirəm. Dünyaya nəzər salıram, amma onun bütün rəngarəngliyinə deyil, Moskvanın mədəni yığıncaqlarına. Arabir varlığın mənası haqqında düşünürəm. Mənim bu narahatlığım heç bir kənar impuls olmadan öz-özünə əmələ gəldi. Sizin vaxtınız var?

- Rəisim sizin üçün xahiş edib, bundan savayı siz özünüz də maraqlı insansınız. Məmunyyətlə, kx1-kx1, sizi dinləyirəm. Amma siz növbəni gördünüz də. Ona görə də on beş dəqiqə olar, artıq yox. Xahiş edirəm, danışın. Ağıllı mühakimələrə qulaq asaram. Belə şeylər, bizim işimizdə çox az olur!

Bu məqamda o, qeyri-ixtiyarı saata baxdı. On ikiyə on beş dəqiqə işləyirdi. "Lap az qalıb", - general təşvişlə düşündü. On beş dəqiqədən sonra həb təsir etməyə başlayacaq. O an Lyubkanı dəvət etməliyəm. Birdən bu qəşşərimdə oturan mənə qəmiş oldu? Neyləmək olar, hə? Səndən soruşuram, canım-gözüm, hansı tədbiri görəcəksən? Birdən özümü saxlaya bilmədim? Hə? Bu

haqda düşünmək belə adamın canına vic-vicə salır. Əgər bunu başımdan rədd etsəm? Onda mənim vəzifə masamın halı necə olacaq? Tutub alacaqlar, dəqiq alacaqlar. *Onlar* güclüdürlər. Belə hallarda pul hər şeyi həll etmir. *Onların* gücü tamam başqa şeydədir, hə? Əgər həqiqətən masamı qorumaq zərurəti yaransa, nə ola bilər? Mən buna gedə bilərəmmi? Yoxsa səbrimi basaram. Deynənmiş..."

Cənab Dulçikov yenə gülüşünü zorla boğaraq gözlərini ciddi halda Yuli Yuliyeviçə zillədi.

- Lap tez-tez və dərindən hiss etməyə başlamışam ki, bu dünya mənə anlaşılmazdır. - Qonaq pəsdən danışmağa başladı. - Əhvalat zahirən sadə, əhəmiyyətsiz süjetdən, baxışdan, görünüşdən, replikalardan başlayır. Amma sonra məni əzablı iztirablara sürükləyir. Özümün və ətrafımdakıların həyatını dərk etməyə başlayıram. Bax, bu günlərdə seçkilər keçirildi. İndi, demək olar ki, bütün media institutları demokratik qüvvənin məğlubiyyəti haqqında boşboğazlıq edirlər. Görəsən bizdə - Rusiyada, ümumiyyətlə, demokratik dünya-görüşü varmı?

"Bu öz cəfəngiyatları ilə mənə ilişib. - Arkadi Lvoviç narazı halda düşünməyə başladı - Mənim öz işlərim başımdan aşır, bu isə sosial problemlərdən dəm vurur! Bəli, məni belə işlər maraqlandırmır! Lap çoxdan maraqlandırmır."

- Məni bağışlayın, demokrat cənab Mavlenski necə adamdır? Əgər o, seçki ərəfəsində özü "Mercedes-600"-də, mühafizəçiləri isə ciplərdə xəstəxanaya gəlir-

sə... Əynindəki kaşemir paltó beş min dollarlıq, kostyum isə üç min dollarlıqdır! Halbuki hər xəstənin bir günlük bütün xərci yüz əlli rublu, yəni beş dolları keçmir. Belə fərqli həyat şəraitilə, mentalitətlə, adətlə, mənəvi dəyərlə necə razılaşmaq olar? Yaxud, məşhur xanım Hakimedova? Onun incə zədəgan ədaları, iddialı səsi, dəbdəbəli mənzili dişi pələngin təşəxxüsüdür.. Bəli, onun saçını bəzəmək üçün bir günlük xərci, orta səviyyəli rus ailəsinin bir aylıq, həttə bir illik ərzağa verdiyi puldan çoxdur. Yaxud, Lansov? Hə, elə bilirsiniz, o da demokratdır? O ki, bəzək-düzək adamıdır! Ali dərəcəli zadəgandır. Görkəmindən əzəzil əyanlıq yağır. Bu, harın həyatın ədalarıdır! Ağa ədalarıdır!

Bu dəmdə cənab Dulçikov, qeyri-iradi, əsəbi halda dinləmə aparatına nəzər saldı. "Şükür ki, qoşulub. Onun sözləri tezliklə mənim masamın qəsbi ilə nəticələnə bilər. Dəqiq qəsb edəcəklər! Əlbirlikdə ittiham edəcəklər! Onlar seçkilərdə uduzsalar da, hələ də hakimiyyətdə adamları var. Hələ onların lobbisi çox güclüdür. - General əsəbi halda fikirləşdi. O, masasını öpmək, onun üzərinə sərilmək istəyirdi, amma birdən ayılıb, özünü zorla saxlayırdı: "Bu gün kim kimin tərəfində, kim kimin əleyhinə olduğu tamamilə aydın deyil. Qarışq fikirlər və düşüncələr, məkr və məhəbbət! Dekameron! Heç vaxt düşünməzdim ki, *bunlar* ictimai həyata cəlb olunmuş məxluqdurlar. Bu da bir elmdir, hə? Haradan qəmiş olub mənə? Lyubkayla görüşüm yaxınlaşır. Mənim sütül əndamla divana uzanmaq vax-

tımdır".

- Demokratiya nitq söyləməkdən deyil, şəxsi əxlaqdan başlayır. -Yuli Yuliyeviç mübahisə tövründə sözünə davam etdi. - Bununla belə, bu məsələdə heç kimlə mübahisə etmək olmaz. Əgər siyasətçi tipik burjua həyatı yaşayırsa, onda ona kim inanacaq, o, demokratiya ideallarını müdafiə edə biləcəkmə? Bu ona bənzəyir ki, siqaret aludəçisi və sərxoşluğa qurşanan bizə sağlam həyat tərzini təbliğ edir. Bir şüşə arağı boşaltdıqdan sonra uzaq məsafəyə qaçış yarışına çıxır. Avropanın demokratları velosipedlərdə, motosikletlərdə, avtobuslarda, ucuz maşınlarda gedib-gəlirlər. Daha dəbdəbəli avtomobillərdə yox! Onlar orta təbəqə kimi geyinirlər, daha dünyanın brendləri ilə bəzənirlər! Onlar dəbdəbəli restoranlarda deyil, orta səviyyəli insanlar üçün əlçatan olan ictimai iaşə yerlərində yeyib-çirlər. Şüşəsi min dollarlıq çaxır deyil, xalqın qənaətləndiyi içkidən içirlər. Onlar sadədirlər, onlarla təmasda ola, tənqid edə bilərsən.

Cənab Dulçikov heç cür anlaya bilmirdi ki, bu müsafir ondan nə umur. Ondən nə gözləyir. Arkadi Lvoviç ona kömək etmək istəyirdi, amma necə? "O, nəyə görə mənim qulağımı bu cəfəngiyyatla doldurur? Bəlkə, *onların* hansısa öz proqramları var? Siyasi məqsədləri var? Görünür *onlar* cəmiyyətdə öz hissiyyat ələmlərini leqallaşdırmaq istəyirlər? *Onlar* bir-biriylə izdivac ənənələrinin tanınması üçün mübarizə aparırlar? Burada mənlük nə var ki? Nə üçün məni əsas işimdən ayırırlar? Hə? Hər zaman *onların* təşəbbüslərini qəbul et-

məyə hazıram. Təki məni rahat buraxsınlar! Mən öz qayğılarım, tamam başqa qayğılar haqqında düşünürəm. Mənə hələ bir neçə milyon da lazımdır! Bu da demokratiyadan dəm vurur... Eh? Tfu".

- Bizim xalq azadlıq uğrunda mübarizə aparmır. Kütlə onu əllərində dəyənək tələb etmir. Onlar onun zühurunu Mavlenskilərdən, Hakimedovlardan, Lansovalardan gözləyirlər. Onlar onu dövlət himninin sədaləri altında, brilyant sancaqlı "kəpənək" taxmış, smokinq geymiş adamların gətirəcəyini düşünürlər. Lap özünü itirməkdir! Özünü aldatmaqdır. Azadlıq yuxarıdan verilmir, cənab general, aşağıdan alınır. Mübarizə yolu ilə! Cırmaqla və qara-qançırıla. Qəti etiraz və qiyamla! Napoleonu yada salın. İsveçin ilk konstitusiyasını məhz o özü redaktə etmişdir. Onun ilk sözlərini öz dəsti-xətti ilə yazmışdır: "Bir nəfər hamı üçün, hamı bir nəfər üçün". Bax, bu da sizin üçün millətin simasını göstərən əsas vəsiqənin mahiyyəti! Daha Yeltsinin cızma-qaralarının ibarəli cümlələri deyil. Bir sözlə, bizim millət ehtiyac içində yaşamağa alışıb. Onlara azad yaşamaq-dansa, özlərini incik göstərmək daha şirindir. Bu xalq mədəni ənənələr çərçivəsindən kənar qəbul edilməmiş nə varsa hamısını rədd edir. Ölkədə fasiləsiz və-təndaş etirazları kök salmayıb! Yeniliksiz cəmiyyətsə ölüdür. Ona görə də Rusiyada mədəni şəkildə inildə-mək yeniləşmə istəyindən əfzəldir. Başqalarının ətəyindən tutmaq eşqinə düşdüyümüzdən, bizim islahat sistemimiz batıb gedir. Nəzər salın, görün, bizim mə-murlarımız necə öpüşür. Bu yaxınlarda Yekaterinburq-

da yeni qubernatorun seçilməsi münasibətilə ziyafətə düşdüm. Kişi öpüşlərinin marçılıtsı estrada musiqisinin səsini batırırdı. Qucaqlaşmaların təsirindən kostyumların tikişi sökülürdü. Şirin sağlıqlardan ağızların suyu axırdı! Təmtəraqlı sözlərdən adamın başı gicəllənirdi! Bu məddahlıq kimə lazımdır?! Öpüşlər, təriflər, sitayişlər! Bu nədir, eşq etirafı və ehtirasları, yaxud itaətkarlıq rəmzi, sədaqət timsalı, birlik nişanəsi? Əgər siz hərarətli və coşqun ehtiraslı minlərlə kişi öpüşünü açıq-aşkar qəbul edirsinizsə, onda cavab verin ki, siz kimsiniz? Əxlaqsız bir insan? Mədəniyyətsiz? Kimsə kimə qarşı cinsi əlaqədə, sevgidə tamamilə azaddır? Yoxsa kişi zərifliyini real həyatın və konstitusiyanın sizə verə bilmədiyini maraqlarınızı qorumaq naminə axtarırsınız? Onda belə çıxır ki, kişi öpüşü sizin üçün camaat arasında nüfuzunuzu artırmaq üçün dini mahiyyətli özünümüdafiə ayinidir. Cəmiyyətdə çəkinizi artırmaq üçün. Görün o, cənab V-lə necə öpüşdü! Bax, e, ötən gecə o, L-lə necə sağollaşdı. Yaxud, K-yla necə qucaqlaşdı! Görünür, cəmiyyətdə sayılıb-seçilən şəxsdir. Əlaqələri genişdir! Bu gün bu məsələ əsas amildir. Burada heç bir azad məhəbbət görünmür. Burada ehtiras tamam başqa qaydadadır. İctimai cəhətdən öz mənafeyini güdmək və başqasını tovlamaq xislətinədir.

Bu dəm cənab Dulçikov sezdi ki, Yuli Yulieviçin bərəlməmiş və parlaq gözləri od saçır. Bu hərarətli baxışlardan onun canına vic-vicə düşdü. Ağılından keçdi ki, "İndi o, nəşə gözlənilməz söz atacaq. Onda nə olacaq,

hə? Doğrudanmı, o məsələyə keçəcək - Hətta ciddi şəkilə narahat oldu - Birdən o,... o məsələyə keçsə, ümumiyyətlə, özünü necə aparacaq? Bu fikirlər masa rəisini təngə gətirib, rahat buraxmırdı. Söhbətin bütün süjeti ona qəribə görünürdü. Yoxsa ki, öpüşlər, kişi zərifiyi, eynicinslər arasında ehtiras? Müxtəsər olaraq bu nə istəyir? Bu qəribə cənab açıq-aşkar ünvanı səhv salıb. Nazir müavini göndərib, qovmayacaqsan ki..."

- Siz, kx1-kx1, atacan, rus mentalitetinə qeyzlənməyin. Orda - o tayda, olanların daha çox anormallığı var. Nə olsun kişilər öpüşürlər, burda nə var ki? Bu adəti biz qardaşlıq adlandırırıq. - Bu məqamda Dulçikov daxilən gülümsədi.

- Sizin qardaşlığınız açıq-aşkar yalnız məmurlar, tanınmış artistlər və kommersantlar arasındadır. Bu nə deməkdir? Niyə mühəndislər, alimlər, taksi sürücüləri, həkimlər, mühasiblər, təyyarəçilər, müəllimlər arasında bir-birinə məhəbbətdə belə hallara rast gəlmirsən? Yox, hörmətli general, burada mətləb başqadır. Ona görə də sizin qəbulunuza gəlməyə vadar olmuşam. Rusiya cəmiyyətində, xüsusilə, kefcillərin yığılmasında adamı təhqir etmək istəyəndə onun iyrenc, mənfur hərəkətlərini göstərmək, ləyaqətini və şəxsi hisslərini alçatmaq məqsədi ilə "mavi", "gey" sözünü çəkinmədən tez-tez işlədirlər. Əslində isə qaylar sədaqətli, çox həssas insandırlar, insanın eyiblərindən, əksiklərindən çox uzaq varlıqdırlar. İctimai gerilik, karlıq və korluq, bu qəribə insanlarda doğruluğu görə bilməmək fərasətsizliyi məndə və mənim dostlarımda dərin inciklik hissi oyadır.

"Mən belə müzakirəyə qoşulmağı necə də özümə rəva bildim, hə? Gör hansı söz-söhbətə qoşulmuşam! Eh! Bu mənə lazım idi? Ax, bu Jaslupin, lənətə gəlsin, nazirlə elə yaxındır ki... Kaş ki, bu məndən ona şikayət etməyəydi. Təki masamı əlimdən almasınlar, məni qiymətli masama həsrət qoymasınlar. Heç olmasa bir il, yaxşı, iki ay. A kişi, yəni mən bununla divana uzanmaq məcburiyyətində qalacağam?..Lübkanın əvəzinə... Biabırılıqdır! Amma hara qaçacaqsan? Lakin orası da var ki, kim biləcək? Əgər hərdən mənə elə gəlirsə ki, mən masamı qucaqlayıb yata bilərəm, onda niyə bununla yatmağı özümə rəva bilməyim... Bir az əvvəl özüm etiraf etdim ki, öz vəzifə masamı qorumaq üçün on milyon dollar maya qoyaram. Məgər bununla on beş dəqiqə olmaq o qədər pula dəyməz, hə? Masasız qalmaq daha dəhşətli hadisədir, nəinki Yuliklə yatağa girmək. Özü də onun dərisi xoşagəlimlidir, gözləri qəşəngdir. Nə deyirsən, canım Dulçikov, hə? De, vaxt keçir, bir qərara gəl. Beş-altı dəqiqəyə həblər təsir etməyə başlayacaq!" -

Bu dəmdə gizli istəyi sözün həqiqi mənasında onu çaş-baş salmışdı.

- Ədalətsizliyə əminliyimiz bizi "Alternativ İttifaq"ı yaratmağa sövq etdi. Bu ictimai birliyin məqsədi həmfikirləri Rusiyanın ictimai həyatında baş verən islahatların novator ideyaları ətrafında birləşdirməkdir. Bu, fəvqalədə dərəcədə aktual milli mövzudur. Biz sivilizasiyada hasarın o tərəfində qaldıq. Onlarda qınanan nə varsa, bizdə arzuolunandır. Orda üfunət qoxuyan

burada ləziz dad verir. Əgər onlarda nəşə ayıbdırsa, o bizdə istəniləndir. Arkadi Lvoviç, bizim sıralarımıza gəlin! Bizim hərəkatın fəal üzvlərindən birinə çevrilin. Yeri gəlmişkən, ora çoxlu məşhur şəxslər daxil olub. Cənab M-ov hökumətdən, cənab K-ov Prezident Administrasiyasından, Ç-ski və R-ser Federasiya Şurasından, Baş Prokurorluğun rəhbərliyinin üzvləri, bir çox qubernatorlar. Nazirlər və nazir müavinləri, Dövlət Dumasının tanınmış deputatları, məşhur kanalların aparıcıları, hərbiçilər... Siz Vətənimizi yalandan və riyakarlıqdan, ikili standartlardan qorumaq istəyirsiniz? Komfortlu ölkədə yaşamaq arzulayırsınız? Dünyanın başqa dövlətlərinin ictimaiyyəti tərəfindən tanınan bir ölkədə?

"Mənim şalvarım qabarıb, partlayır. Bu da siyasətdən dəm vurur? Qoy, sözünü birbaşa desin: Şəxsi təmas üçün divana keçək. Lübka da məni gözləyir! Vücudum tələb edir! Bunların cəmiyyətinə üzv olmaqla əlaqədar mən nə cavab verim? Bu təşkilatı hərtərəfli öyrənmək lazımdır. Bir halda ki, sırasında bu qədər məşhur adam varkən, niyə üzv olmayım? Bəlkə elə bu bizim partiyadır, özü kölgədə, pərdə arxasındadır. Elə həmin adamlar da onu idarə edir? Daha dura bilmirəm. Şalvarım cırılır..."

- Vəzifə səlahiyyətlərimi bilmək istərdim, nəyə, kx1-kx1, cavab verməli olacağam? Mən nəyə baxacağam, hə?

- Siz auditorsunuz. Bizə komandamızda maraqlandığımız subyektin gəlirlərinin nişanələrindən dolayı

ilə qiymətləndirmək bacarığına malik ekspert lazımdır. Kremlin labirentlərində kefə baxan, hakimiyyətə yaxın insanlar vətəndaşlıq hisslərini unudublar. Onlar öz gəlirlərindən vergiləri ödəmirlər və ödəmək də istəmirlər. Məsələn, Federasiya Şurasının, yaxud Aşağı Palatanın böyük bir hissəsini götürək. Qərbin varlıları Şərqi milyonerləri kimi yaşayırlar. Onların hər birinin altında nələr yatır?

Nə qədər pul yeyirlər? Onlar öz büdcələrini hansı mənbənin hesabına doldururlar? Yaxud, artistlər. Estrada ifaçıları və səhnə aktyorları... Mənə tez-tez məktublar gəlir, onların müəllifləri bildirirlər ki, pərəstiş etdiyi insanla bir axşam keçirmək üçün iyirmi, otuz, əlli min dollar verməyə hazırdırlar. Mən onları kənara atıram. Heç bir cavab vermərəm. Bax, oktyabrın lap son günlərində uzunburun müğənni xanıma bir təklif etdim. Moskvanın yaxınlığında vilayət şəhərindəki bir nəfər investorun onun bir axşamına otuz min dollar verməyə hazır olduğunu dedim. Təxminən iki ay səs-səmir çıxmadı. Üç gün bundan əvvəl soruşdum: "Təkliflə maraqlandıңыз?". Cavabı nə olsa yaxşıdır: "Siz nə danışırırsınız, istehza edirsiniz? Bu pula mən oxumaram". Biz bilməliyik ki, onlar hər konsertdən nə qədər pul götürürlər? Vergi ödəyirlərmi? Yoxsa bütün pullar, bildiyiniz kimi, qara pullardır? Dövlət bununla maraqlanmır. Onlara ən sərfəlisi artistlərlə qucaqlaşmaqdır. Maç-muç etməkdir. Liberal olmaqdır! Dilənçi gününə düşmüş xalqa çörək vermək onların nəyinə lazımdır? Başısoyuqdurlar. "Gör məni - görüm səni" anlayış ilə

kef çəkirlər..

Bu məsələlərlə məhz biz məşğul olmağa başlamalıyıq! Bu məqamda mən sizə kütləvi öpüşləri, ictimai tumarları, köksötürmələri, sağlıqları və havadarları xatırlatmaq istəyirəm. Öpüşlər nə qədər möhkəmdirsə, havadarlar nə qədər yuxarılardadırsa bir o qədər çox pul maliyyə nəzarətçilərinin gözündən yayındırılır. Məhz qanunu pozanların özləri "mavi" sözünü alçaldıcı, kriminal çalarla hamıdan çox işlədirlər. Haqsızlığa baxın! Qanunlara riayət edən vətəndaşları qaralamaq nəyə lazımdır? İstedadlı və zəkali insanları! Bu məfhumdan artıq istifadə ediriksə, onda ehtiramla səslənməlidir. Biz ki, "şair", yaxud "musiqiçi" ya da "aşiq" sözündən istifadə ilə heç kimi təhqir etmirik. Amma onlar? Onlar *bizləri* palçıqda belə ayaqlamaq istəyirlər! Bu nədir - alicənablığa qibtə? Bu qövmdən olan insanların azadlığına diş qıcamaq? Tələsməyin, general. Düşünün. Siz Vətənə lazımsınız! Gəlin birlikdə mübarizə aparaq! Sizdən heç bir vəchlə *onlardan* olmaq tələb olunmur. İnandırıram ki, burada yalnız sizin şəxsi qərarınız lazımdır. Biz də ona hörmətlə yanaşacağıq. Siz gözəl-göyçək kişisiniz, əminəm ki, gələcəkdə özünüz də o cür görünməmiş hisslərə gedən yolu tutacaqsınız.

"Heç də pis deyil, hə? *Onların* havadarlığı ilə siyasətçiləri və artistləri silkələmək olar! - Bu məqamda cənab Dulçikova gülmək tutdu. K-ov Prezident Administrasiyasından, M-ov hökumətdən, Q-ski və R-ser Federasiya Şurasından - nüfuzlu, yüksək mənsub sahiblə-

ridir. Ordan kalan pul mənqirləmək olar! Vəzifə masasını qorumaq üçün. Onun imtiyazlarını möhkəmləndirmək üçün! Podxolyuzin Nazirlər Kabinetindən havadar söz verib. Kuzyakin isə daha geniş dairədə. Əzizim, Arkadi Lvoviç, uğurlu gündür! Amma tələsmə. Əvvəlcə *buradakı* tərəfdaşlarını hərtərəfli öyrən. Orada başçı kimdir? Çömçə kimin əlindədir?"

Dövlət məmurunun indicə ağına gələn fikirlər onu tamamilə başqa sözlər demək üçün ayıltıdı:

- Hər şeydə sizə kömək etməyə hazırım. Niyə dövlət işlərindən boyun qaçırmalıyıq? Faydalı iş fikirləşmisiniz. Rusiyada qanunçuluğu möhkəmləndirmək, vergi, kx1-kx1, nizam-intizamını yeni səviyyəyə qaldırmaq! Bizim kefcil sənətkarlarımız tək cə bəyan edilmiş vəsaitlə yaşamırlar ki... cah-cələl içərisində üzürlər, amma büdcəyə qəpik-quruş ödəyirlər. Bəs, nə üçün əzizim cənab Jaslupin özü mənimlə bu haqda bir kəlmə də kəsməyib? Biz ki, hər gün bir-birimizlə görüşürük. Toplantılarda müxtəlif mövzularda müzakirə aparırıq. Bəlkə, burada hansısa gizli məqam var? Yadımdadır, Moskvaya amerikalı illüzionist gəlmişdi. Kreml sarayına biletlərin hamısı satılmışdı. Cəmi, kx1-kx1, beş gün ərzində! Orta hesabla biletlərin qiyməti yüz dollar idi. Vergi isə sıfır! Bu necə ola bilər, hə? Bəlkə, biz kimin sə maraqlarına qəsd edirik? Qorxulu deyil? Zaman o zamandır mägər? Kimə arxalanaq?

- Cənab Dulçikov, siz əvvəlcə qərar verin ki, *bizim* ittifaqa daxil olursunuz, ya yox? Bütün bu sualları həll etmək üçün istənilən qədər vaxt olacaq. *Biz* sizi tənha

qoyunarıq, general! Siz *bizim* üçün dəyərli insansınız. Bizim öpüşümüzsə həqiqi sevginin təzahürüdür. Səmi-mi və sarsılmaz bir sevginin! Sizdən cavabı nə vaxt gözləyək? Yeni ildən, yoxsa Miladdan sonra? On yan-var necədir? Gəlim?

- Əlbəttə! Amma bu doğru addımdır ki, fikirləşmək üçün, kx1-kx1, vaxt verirsiniz! Başqa cür necə ola bilər, hə? Baş işlətmək lazımdır. Çünki məsuliyyətli qərarlıdır! Lakin deyin, bu məlumatları neynirsiniz, hə? Qanun pozanları şantaj etməyə başlayacaqsınız? Əgər əlinizdə hakimiyyət orqanlarının vasitələri olmazsa, onlarla nə edə bilərsiniz? Mətbuata verəcəksiniz? Axı, siz bilirsiniz ki, mətbuat özü bu gün nə gündədir? Bu məsələni lap yuxarı ilə razılaşıdırmaq vacibdir. Cəncəl hadisələrə girişirsiniz? Krill Melipovu yoxlamaq zarafatdır, məgər? Bütün cəmiyyət ayağa qalxar! Dövri mətbuat hay salacaq! Moskva küçələrində etiraz nümayişçiləri ad-dımlayacaq! Yaxud Mariya Vitulova! Kifayətdir ki, si-nəsini açıb, budunu göstərsin, bizim bütün auditorlarımız yoxlamamı atacaq, tapşırıqlarını və onların vergi mükəlləfiyyətlərini unudacaq. Şəhvət hissənə aludə olacaqlar. Siz elə-belə bir iş fikirləşməmişiniz. Birinci şəxssiz heç nə etmək olmaz. Biz Amerika deyilik - özlüyündə isə fikirləşirdi: "Burada xəzinənin ucu görünür, canım Dulçikov. Dövlətin iznini alıb, Rusiyanın teatr və estrada elitesını, say-seçmə adamlarını yaxşıca silkələmək olar! Siyasətçiləri də! Hə? Buradan bir ayda milyonlarla nağd pul qırpmaq olar. Aləm təklifdir. Qiyamətdir! Mən hətta öz ereksiyamı unutdum. Şalva-

rımda tikişlərin söküldüyünü indi hiss edirəm. Həblər yaman güclüdür. Bu da *o məsələdən* bir kəlmə də söz açmır. Niyə? Necə yəni mən bunun xoşuna gəlməmişəm? - Yüngülvari incikliklə masa rəisi fikirə getdi.

- Deməli, bayramdan sonra əlüstü, dərhal görüşürük? Bizim ofisdə görüşmək elə də vacib deyil. Ola bilər ki, kx1-kx1, Pakrovski bulvarındakı "Nostalgiya" restoranında görüşək. Hə? Orada sizin təklifinizi müzakirə edərik. Siz buna necə baxırsınız, hə?

- Vədələşdik. Onda mən getdim.

- Hə, görüşənə qədər, - Dulçikov sözünü bitirib xəyala qərq oldu. "Bizim nazirliklərdə yeni qazanc ideyası ilə alışıb-yanmayan məmura çox nadir hallarda rast gələrsən," - onun gözü önündə sorğu-suala çəkərək, alçaldıcı şəkildə gəlirləri ilə bəyannamələrini tutuşdurduğu məşhur səhnə xadimləri canlandı. - "Onlar mənim önümdə hələ oxuyub-oyunayacaqlar. Mən o köpək uşağının varidatının iççalatını söküb - tökəcəyəm. Onların ipək ciblərindən pulları çıxarıb öz offşor hesabıma keçirəcəyəm. Onlar üçüncü dərəcəli dövlət müşaviri, şöhrətli knyaz Dulçikovun soyadını yaddaşlarına həkk edəcəklər! Dulçikov onların yuxusuna girəcək". - Bütün bunlar onun fikirindən sevinc və sürətlə ötüb keçirdi.

****

Cənab Kuzyakin qapıdan çıxar-sıxmaz Lüboçka Popişeva özünü kabinetə atdı. Əlində bir şüşə çiyələk mürəbbəsi vardı. Qapını arxasınca açarla bağlayıb nara-

zı halda dilləndi:

- Niyə bu qədər yubandınız? Mən artıq dözə bilmirəm. Harada? Birbaşa yatağa gedim - özlüyündə isə düşündü: "Eybi yox... Fərqi nədir? "

"On-on beş dəqiqə, heç vəchlə çox ola bilməz. - Arkadi Lvoviçin ağılından keçdi - Mənim qəbul otağında hələ iki nəfər növbədədi, sonra nazirin dəftərxana rəisi Pyotr Sapeqa ilə nahar. Maxaxorin. Bu iblis heç nədən məni narahat etdi. Əgər o, özünün ən yüksək rəhbəri ilə hərəkətə keçsə onda nə olacaq? Ağır artilleriyanı işə salsa? Belə anda дума üzvi Podxolyuzinsiz heç cür keçinmək olmaz. Onda gərək Prezident Administrasiyasından Odnodvorsevi, Mərkəzi Federal Dairədən Xarini köməyə çağırıq. Bununla belə, Pyotr Petroviçi də bu münaqişəyə cəlb etmək lazımdır. O, nazirin adamıdır. İdarənin içərsində ən yaxşı havadardır. Bu gün nahar vaxtı Yeni il münasibətilə ona bir dəst "yaşıl" hədiyyə edim? Bəlkə iyirmi min? Hə? Axı, şirnikləşdirici məbləğdir! Yox, on mindən başlayım. On min dollar da əla məbləğdir. Amma bu pulları Semenyuradan qopartmaq lazım olacaq. Qoy bank işçilərinə Yeni il mükafatını mənim komission haqqımdan ödəməsin, əvəzində mənə əlli min dollar versin. Mən də onları nazirlikdə mərtəbə-mərtəbə paylayım. Bəs necə, hə? Dayan, dayan, canım-gözüm Dulçikov, axı necə oldu ki, bu sənin ağına gəlmədi?! Sabah səhər tezdən bütün maliyyə nəzarəti strukturlarının birləşmiş komissiyasını pravoslav kilsəsinin "Sov" zavodunu təcili yoxlamağa göndəririk. Mütləq sabah! Səhər tezdən! Düz sa-

at səkkizdə zavodda olsunlar! Bir aylıq, on beş nəfər! Daxili İşlər Nazirliyindən, Federal Təhlükəsizlik Xidmətindən, Dövlət Gömrük Komitəsindən, Mərkəzi Bankdan, Vergi və Rüsüm İdarəsindən, Prezidentin Nəzarət İdarəsindən, Hesablama Palatasından, bizim idarədən. Qoy söksünlər. Bellərlə, buldozerlərlə. Onlardan o qədər şey tapmaq olar ki... Yox, e! Sabah deyil, indi, yubanmadan, hə? Maxaxorinin mənim masamdan əl çəkməsi üçün. Əgər xəbər tutsa ki, sabah zavoda birləşmiş yoxlama briqadası gəlir, onda mənim masama çəp baxa bilər? Gücü və vaxtı çatacaqmı? Haradan? Öz masasının hayında olacaq! Masasız o kimdir ki?... Yaramazın, fırladağcının yekəsi! Lakin bu cür əclafılar indi Rusiyada zibil kimidir. Belə planla vaxt udmaq olar. Maxaxorinçilərin milyonunun dördüdə birini itirməmək üçün yoxlama mənim şöbəmin xətti ilə deyil, general Butulinin beşinci bölməsi vasitəsi ilə aparılsın. Özüm sə kölgədə qalaram. Mənim uydurmam: Kilsənin ehtiyacları üçün bahalı metalların üzərindən aksizlərin götürülməsi məsələsini həll edirəm. Bununla belə, haqq-hesabı üzməmiş bir addım da geri çəkilən deyiləm. Nahardan sonra Podxolyuzin zühur edəcək. Bütün müdafiə vasitələri hərəkətə keçir. Mən o Maxaxorinə göstərəm! İki həftə başını komissiyadan ayıra bilməyəcək! Yoxlama onun əl-ayağını bağlayacaq. Aktların abırlı alınması üçün üstəlik yarım milyon dollar da qopartmaq mümkündür. Mənə həmkarım Butulinlə tanışım Maxaxorin arasında vasitəçilik etmək qalır. Allah özü yol açır ki, bu sövdələşmədən otuz faiz

götürüm.

Masa rəisi katibəsi ilə birbaşa əlaqə telefonunun dəstəyini qaldırmaq istədi, o andaca qarşısında səs eşitdi.

- Arkadi Lvoviç, deyin, mən nə edim? Yatağa girim? Siz ki, əylənmək istəyirdiniz!

- Bir dəqiqə, kx1-kx1, Lübaşa! Masanın arxasına keç və "Sov" zavodunun hərtərəfli yoxlanılması üçün departament rəisinin imzası ilə əmr hazırla. Sonra isə bu müəssisənin yoxlanılması üçün əlavə gəlir, gömrük vergilərinin və rüsumlarının ödənilməsi mövzusunda idarələrarası komissiyanın siyahısını tərtib etməyə başla. Sənədi "Sov" zavodunun məmullatlarının satıldığı bütün ticarət nöqtələrini, kx1-kx1, yoxlamaq üçün Moskva Şəhər Mərkəzi Dairəsinə tapşırıqla tamamlamaq olar. "Orada da sanballı ov ola bilər, hə? " - Dulçikovun sevinclə belə düşünməsi əsassız deyildi.

- Arkadi Lvoviç, gəlsənə o məsələdən sonra işləyəək?... - Sarışın Lyubov Leonidovanın əhvalı pozulmuşdu. Onun albalı rəngli toppuş dodaqları sallanmışdı. Elə doluxsunmuşdu ki, sanki çırtma vursan qan çıxacaqdı.

- Sizə nə oldu, xanım Popişeva? Dərhal əyləşib yazın! İşlərdən sonra əylənmək məqamı gələcək! - Özü isə başqa şey düşünürdü: "Sonrası necə olacaq? Şalvarda gərginlik zəifləyir! Yenə də həb atmaq? Həkimlər tövsiyyə etmir. Özü də gözləməyə vaxt yoxdur. Axı, həb bir saat sonra təsir etməyə başlayır".

O, pəncərəyə yaxınlaşıb, Maroseykaya baxdı, yenə də beynində bir-biri ilə uzlaşmayan qəribə fikirlər cöv-

lan etməyə başladı: "Santapukinin qarmağında yellənmək gərəkdir. Baş nazir müavininin masası pul çayı axınının bir qolunu zəbt etmək üçün qüvvətli silahdır. Çox lazım deyil! Cəmi beş santimetrdən böyük olmayan bir dəlik. Yaxşı, on olsun! Əsas odur ki, tez olsun, hə? Bəzi Podxolyuzinkimilər kimi daha ömürlük yox. Yalnız beş-altı iri iş! Vur-tut əlli-altmış milyon dollar! Çox yox! Bu, Rusiyanın çoxşqun, gur pul şəlaləsində nədir ki? Damla! Mən hətta yarım damlaya da qane oluram. Ola bilsin ki, onların ölçüləriylə bir damla yetmiş milyondan daha ağır gəlir. Mübahisə etmirəm. Lütfən! Belə halda, nəyinki yarım, hətta bir damlanın dördə birinə razıyam! Sizdən xahiş edirəm, damlanın beşdən birini üçüncü dərəcəli dövlət müşaviri, zati-aliləri, knyaz Arkadi Dulçikova verin. İstəmirsiniz? İmtina edirsiniz? Sizin eşitmə qabiliyyətiniz zəifdir? Onda mən özüm qopararam! Başa düşdüz! Eşitdiz?" - Sonra qəfildən başqa şey haqqında düşünməyə başladı: - "Əgər ki, bu Kuzyakin məni yatağa çağırırsa, hə? Maraqlıdır, *o məsələ* onlarda necə edilir? Kim kimi? Necə? Hardan hara? Əlli il ömür sürdüm, general rütbəsi aldım, knyaz adı alhaalda bu dəbli işdən heç baş çıxara bilmədim. - Bu dəmdə cənab Dulçikov elə səmimi və sevinclə qımışdı ki, hətta qızcığaz Popişeva rəisindən niyə belə ürəkdən gülməyini soruşmaq qənaətinə gəldi, amma sonra bu fikrindən əl çəkdi: "Söyüb bi-abır etməyə başlar. Mən hələ iki il də oxumalıyam. Tələbə təqaüdü ilə yaşamaq mümkün deyil".

"Əgər birdən o məsələ mənim ürəyimcə olsa? - ge-

neral fikirləşməyə davam etdi - Kuzyakin nə isə o məsələyə dair him edirdi. O, zaman qızlardan soyuyacağam? Ancaq burası da var ki, indinin özündə belə mən elə də ehtiraslı deyiləm, hə". Bu dəmdə cənab Dulçikovun başına başqa bir ideya gəldi - Nə üçün mən Vadbolskidən hersoq titulu barədə soruşmadım? "Hersoq" daha təsirli səslənir. Yoxsa hersoq Polşa rütbəsidir. Bəlkə də alman?.. Tarix barədə doğurdan da kasadam...

Otuz metr möhkəm kəndir almaq üçün Mitkaya pul vermək lazımdır. Yanğın vaxtı təkcə mənim deyil, məsamın da Maroseykaya təxliyyəsi üçün. Belə möhtəşəm bir ideya doğrudanmı başqalarının ağına gəlməyib? Elə düşünürəm ki, yox. Əminəm ki, yox, hə? Əgər ki, yox, onda idarəmizdə yeganə adamam ki, yanğından sonra öz masam ilə xidməti vəzifəmi yerinə yetirəcəyəm. Nə olsun ki, soyuqdur? Sırınmış paltoda, maral tükündən keşə çəkmədə, su samuru dərisindən qulaqlı papaqda gələnləri qəbul etmək olar. Bahalı geyim xidmətlər üçün qiymətləri qaldırmağa imkan yaradır! Deməli, əgər bizim idarə yansa, mənşə öz məsamla qurtulsam, hamı yeni kabinetlə yerbəyir edilənə kimi öz xidməti vəzifəsini yerinə yetirən yeganə məmur olacağam, hə? Nazir də, onun on beş müavini də, iyirmi yeddi departament rəisi də olmayacaq. Bircə mən qalacağam! Ancaq üçüncü dərəcəli dövlət müşaviri, şöhrətli knyaz Arkadi Dulçikov. Necə də məğrur səslənir, hə? Cari məsələləri təkbaşına həll etməyə başlayaram. Cibim, gör nə qədər pul ilə dolacaq! Belə,

yanğını necə törətmək olar? Yandırım? Necə yandırım?
- Cənab Dulçikov ürkək-ürkək düşünməyə başladı -
Çox sadə! Xəlvəti yanğın törətmək? Mitka ilə bu işi bitirmək lazımdır - qoy lənətə gəlmiş yansın, hə? Maroseyka küçəsi elə dardır ki, o qədər piyada və maşın var ki, yanğınsöndürənlər buranın külünə yetəcəklər. O boyda nazirlikdən təkçə bir masa rəisi - işini ehtiyatlı tutan cənab Dulçikov qalacaq. Öz masası, möhrü, iş sənədləri ilə. Necədir, hə? Belə kompozisiyada katibə tamamilə artıq adamdır. Öz çevik istəklərim üçün nəyə görə şahid saxlamalıyam? Bəs sonra, divanı hara qoyum? Soruşuram, divansız katibə nəyə lazımdır? O, orada nə işlə məşğul olacaq, hə? Küçədə növbəni adamlar özləri nizama salacaqlar. Onları boy sırası ilə düzəcək. Hə, gərək Mitka ilə bu məsələni məsləhətləşim. Binasız və katibəsiz işimizə davam edək. "

Onu mühakimələrdən Popişeva ayırdı:

- Lvoviç, daha nə lazımdır?

Masa rəisi karıxdı: "Mən ona hansı tapşırığı vermişdim? Aha, qoy yadıma salım. "Sov" zavodu! Maxaxorin!"

- Sən əmrin mətnin hazırladın?

- Yazmışam. Əvvəlki nümunəyə uyğun.

Belə mühüm anda rəisin canfəşanlığı onu bir misqal da narahat etmirdi.

- İdarələrarası komissiya üzvlərinin siyahısını yazdın?

- Yox! Kimi yazım? O adları ancaq siz deyə bilərsiniz.

Məmur və katibəsi həmin siyahını on dəqiqə ərzində tərtib etdilər.

- Bəs indi nə edim? - Lyuba Popişeva müti baxışlarını Arkadi Loviviçə zillədi.

- Get divana. Mən indi, kx1-kx1, gəlirəm.

Katibə dinməz-söyləməz istirahət otağına keçib gözdən itdi.

"Şalvarın içindəki gərginlik vecsizləşib. Nə etməli, hə? - Cənab Dulçikov fikirə qərq oldu. Bəlkə, getməsi üçün ona yüz dollar verim. Yüz çoxdur. Yüz hara, o hara! Onun üçün bu böyük sərvətdir! O ki, maaş alır. Düzdür, elə bir şey deyil, ayda yüz yetmiş dollar. O mənim masamdan bəhrələnir. Gözüm üstündədir. Doğrudur ki, xırda-xuruşdur! Amma qəbula gələnlərdən də qoparır! Bəlkə əlli verim? Mən fikirləşirdim ki, yeni il üçün ona əlli dollar bəxşiş verim. Hədiyyə üçün! İstədiyini seçsin. İndi vermək olar. Əgər yeni ilə qədər Mitka ofisi yandırsa? Mənim onun qarşısında heç bir öhdəçiliyim olmayacaq. Onda hərə özünə cavabdehdir. Mən nədən utanıram? Canımda qüvvət qalıb, ya sozalıb, bacaracağam, yoxsa yox! Təcrübəli qadın həmişə tonusu qaldırır. Bel...ə, canım Arkadi Lvoviç, indi dur get. Hər şey yaxşı olacaq. Amerika təbabəti güclüdür. Bəlkə ikinci həb kara gələ bilər, hə? Di, getdin".

Belə təskinli fikirlərdən sonra masa rəisi özünün dəbdəbəli istirahət otağına yönəldi və çilçırağı söndürdü. Cənab Dulçikov belə işlərlə parlaq işıqda məşğul olmağı xoşlamırdı. Tutqun işıqda aramla soyunmağa başladı, general libasını taxta çiyinlikdən asdı.

Şəksiz, özü də bilirdi ki, heç bir heyi yoxdur , amma buna baxmayaraq fikirləşmədən ədyalın altına girdi. İsti Lübaşka Popişevanın sütül bədəninə toxunması ilə özünü onun qucağında görməsi bir oldu.

Gənc, qadın görüldüyü, kimi Arkadi Lvoviçə aşıq olmamışdı. Üç il bundan əvvəl Çud gölünün sahilindəki əyalət şəhəri Qdovadan Moskvaya gəlmişdi. O, addedən çox müddətdə paytaxtın Şimal-Şərq dairəsindəki bölmələrdən birinin pasport masa rəisinin məşuqəsi oldu. Xeyirxah milis məmuru ilə bu eşq onunla tamamlandı ki, o, Popişevanı "metrotikintinin" yataqxanalarından birinə pasport qeydiyyatına saldırdı və sarışın qıza tam min rubl verib, onunla vidalaşdı. Yeni məşuqəsinin - Lipetsk vilayətindən olan on doqquz yaşlı sənəmin pişvazına çıxdı. Amma Popişevanın birinci xeyirxahına da heç bir sevgi hiss olmamışdı. Onlar Otradnoyedə¹ axşam məclislərinin birində Veliki Lukdan² olan tanışlarının evində görüşmüşdülər. Daz pasportçu, çox fikirləşmədən, Popişevanı öz mənzilinə çay içməyə çağırmışdı. Beləliklə, gənc qız Nijni Maslovkada on beş aydan bir qədər çox ilişib qaldı. Əyalətdən gələn bu qızın öz mənzili yoxdu, amma səxavətli zabıt onu qapı dalında qoymadı, yedirdi, içirdi və ondan pul ummadı. Hərçənd ki, ondan ev xidmətçisi və məşuqə kimi də istifadə edirdi. Bütün bunların ikitərəfli razılıqla olması danılmazdı. Bu razılıq notarius idarəsində təsdiq olun-

1. Otradnoye- Moskvada rayon

2. Veliki Luk- Moskvanın Pskov vilayətində şəhər

masa da, kirayənişinin özünün dinməz rəftarı ilə baş tutması dəqiqdi. Pasport rəisinin ona qarşı hansısa hisslər bəslədiyini demək çox çətindi. O, çox qəliz kişiydi. Buna baxmayaraq, belə təəssürat oyanırdı ki, onların hər ikisi birlikdə rahatlıqları üçün yaşayırdılar. Onu evdə daim səliqəli-sahmanlı, zəhlə tökməyən və sadə gənc qadın gözləyirdi. O, Popişevaya nə verirdisə o, dinməz-söyləmən sevinclə alırdı. Popişeva özü isə nə iş, nə təhsil, nə şəxsi mənzil, nə başqa sevgili, nə də yaşamaq üçün vəsait axtarırdı. O, lap doğma Qdovada olduğu kimi əyalətsayağı, sakit, qayğısız və gözütöx yaşayırdı. Bununla belə, pasport masa rəisi ondan maksimum dərəcədə öz xeyrinə istifadə edirdi, amma ürkək gənc xanım zabitin öz mülahizələrinə görə boy-nundan atdıqlarından savayı ondan qəti şəkildə heç vaxt, heç nə istəmirdi. Qızın ondan heç bir umacağı olmurdu. Lubov Popişeva iddiasız, təvazökar rus qadınının tipik nümunəsi idi. Allah nə yetirirdisə, şüküranlıqla qəbul edirdi.

Amma onların münasibətlərinin qapalı tərəfləri də vardı. Çud gölü sahilindən olan bu gənc sənəm möhtəşəm döşlərə sahibdi. Pasport masa rəisinin dostları onun dəbdəbəli şəxsi mənzilinə gəldiyi zaman, demək olar ki, hər biri onu kənara çəkib qulağına pıçıldayırdılar: "Hə, qoca, təbrik edirəm! Onun necə də əla döşləri var! Ləzzətdir! Əgər onu atmaq fikrinə düşsən, mənə tərəf tola. Minnətdar olaram!" Bundan əlavə, millis idarəsi məmurunun diqqətindən dostlarının onun məşuqəşəsinə mütəmadi olaraq müştəri gözüylə neçə

baxdıqları da yayınmırdı. Dostlarının xanımı belə ehtirasla marıttamaları onu həddindən ziyadə hövsələdən çıxarırdı, hətta qəlbinin dərinliklərində dəhşətli də-rəcədə qısqanırdı. Amma bu qısqanlıq sevgidən çox, belə demək mümkünsə, maddiyyətdən doğurdu. O, komfortlu bir əşya kimi dinc əyalət qızına sahibdi. Baş-qalarının onun malına tamah məqsədi ilə baxması onda, rəhmli rus mülkədarları kimi, sanki dərin narahatlıq və həyəcan oyadırdı. Son aylarda o, dostlarını nadir hallar-da qonaq çağırırdı və öz məşuqəsi ilə bərabər qonaq getməyi demək olar ki, tərgitmişdi. Amma Lüboçka Popişeva aşnasının bu səpgili həyəcanlarından xəbər-sizdi. O, görüşdüyü kimi, ayrılında da rahatca vidalaş-dı, inciksiz, artıq söz demədən. Gənc xanımın ağzından tək-cə bir kəlmə çıxdı: "Hələlik." Amma yerli-dibli bi-linmədi ki, bu "hələlik" sözünü kimə deyir - Məşuqinə, özünə, yoxsa zəmanəyə?

Bir neçə gündən sonra sarışın xanım on altı sayılı Moskva - Yekaterinburq qatarının ahıl rəisi ilə görüşdü. İlk aylarda o, Popişevanı şərq marşurutuna çıxdığı za-man özüylə götürürdü. Dəmiryolu idarəsinin kiçik mə-murunun onu özüylə səfərə aparmasında ciddi əsas var-dı; bir tərəfdən onu itirməkdən qorxurdu, digər tərəf-dən özünün dopdolu, zəngin mənzilində onu tək qoy-maq istəmədi. Azmı şey olur? Yerli-köklü moskvalı yaxşı bilirdi ki, indiki rus həyatı sürprizlərlə zəngindir. Lakin görünür ki, sonradan yanında olan qadının mə-sum varlıq olduğunu anladı və ona yanında yaşamağa icazə verdi. Amma burada da qapalı bir məsələ vardı.

Polad yolların altmış üç yaşlı veteranı gənc xanımla görüşəndə öz kişiliyini göstərmək üçün ürəkdən və atəşin davranırdı, lakin sonradan başa düşdü ki, nəfəsi kəsilir! Ölüb-dirilir. Bu gizli səbəbə görə o, Popişevaya evində qalıb, onu gözləməsinə izn verdi; ezamiyyət dövründə nəfəsini dərmək üçün! Şərq marşrutunun vicdanlı dəmiryolçusunun kişi zəifliyi əfsanəvi gölün sahilindən olan gənc qadının gələcək taleyinə qəribə təsir etdi. Nəfəsinin kəsildiyini başa düşən şərq ekspresinin rəisi öz halsızlığını tarazlaşdırmaq üçün məşuqəsinin tərcümeyi-halının zənginləşməsinə diqqətini artırırdı. O, xanımı Dövlət İdarəçilik İnstitutunun axşam şöbəsinə düzəltdi və cənab Dulçikovun xidmət etdiyi mühüm idarədə kiçik bir vəzifəyə işə götürülməsinə kömək göstərdi. Ayrılıq vaxtı o, göz yaşları içində qıza on beş min rubl verdi və birgə yaşadıkları günləri unutmamasını nəzakətlə təvəqqe etdi. Lübaşa Popişeva onun yanağından öpərək, "hər şey üçün çox sağ ol" - deyib, heç nəyə heyifsilənmədən mənzili tərk etdi. Doğrudur, bir neçə həftə ərzində o, vaxtaşırı içini çəkirdi. Sonra isə özünə təsəlli verirdi: "Di, bəsdir... Nə fərqi var?! " Sonra isə hər şey unuduldu.

İki aydan sonra Maroseykadakı diribaş kadrlar şöbəsinin rəisi dincəlmək üçün bir həftəlik maliyyə nəzarəti qurumunun Kaluqadakı pansionatına yola düşdü.

O, gedərkən sarışın qızı da özüylə apardı. Bununla belə, sonradan onunla görüşmədi, amma Arkadi Lvoviçin yanına katibə vəzifəsinə düzəlməsinə kömək etdi. General onu birinci dəfə gördüyü anda, o dəqiqə anla-

dı ki, bu şəhvətli canan onun sağlamlığı üçün xeyirli hisslər oyatmaq bacarığındadır.

Rus əyalət qızının tərcümeyi-halında yeni mərhələ belə başladı. Artıq təxminən bir il idi ki, o, cənab Dulçikovun kişilik qüruruna kef qatırdı.

****

Tutqun işıqlandırılmış dəbdəbəli istirahət otağında erotik səhnələr davam etsə də, heç bir səmərə vermir. Popişeva müxtəlif ehtirasoyadıcı vasitələrlə Arkadi Lvoviçi hala gətirməyə çalışırdı, amma bütün zəhməti hədəf gedirdi. General artıq bezib bu həngaməyə son qoymaq istəyirdi ki, qəflətən ağına gözlənilməz fikir gəldi: "Bəlkə, dollar dəstlərini görəndə əhval-ruhiyyəmə qalxdı! Üstü sarılı, təzə çıxandan! Ceksonun portreti ilə! Yoxsa bənövşəyi rəngli avro dəstlərilə?" Havalanmış masa rəisi birdən-birə, gözlənilməz şəkildə şövqə gələrək çarpayıdan atılıb portfelinə açdı, oradan "Allegro" bankının lentlərilə sarılmış, üstündə Ceksonun şəkli olan üç dəst dollar və iki dəst avro əs-kinazlarını çıxardı. O, kağız pulları kiçik dolabın üzərinə qoyub, onları aydın görmək üçün işığı yandırdı və yenidən ədyalın altına soxuldu. "Hünərin var, indi özünü gözlə, Lüba" - general sevincək düşündü.

Sarışın qız heyrətə gəldi: "Yəni bu qədər pulu Yeni il hədiyyəsi üçün verəcək. O qədər pul nəyimə lazımdır? Gülməlidir! Görəsən mənim indiki ciddi-cəhdlərimə görədir? Kişilər qəribə məxluqlardır. Əşşi, mənə nə var?"

Elə bu dəmdə mobil telefon zəng çaldı. Bu nömrəni

ən yaxın adamlarından başqa kimsə bilə bilməzdi. "Tfu, heç yeridir! Güclə özümə gəlirdim, hə? Bu yandan da bu zəng." - Arkadi Lvoviç yenidən çarpayıdan atılmaq məcburiyyətində qaldı. O, kitelin cibindən "Panosonik"i çıxarıb xətti açdı. Pyotr Petroviç Sapeqa idi. Dostundan birlikdə nahar etmək üçün ona yarım saat gec baş çəkməyi təvəqqe edirdi. Arkadi Lvoviç onunla razılaşdı, amma təklif etdi ki, restoranda görüşsünlər. Bununla da söhbət bitdi. Masa rəisi telefonu söndürdü və yenidən çarpayıya uzandı. "İndi hər şey yaxşı olacaq. Hətta vaxt da kifayət qədərdir" - deyə, gülümsündü. Gənc canan yenə də məmurun üstünə atıldı. Qadının ona qızgın şəhvət hissi ilə girişməyindən çarpayı elə silkələnirdi ki, sanki doqquz bal gücündə zəlzələ, yaxud dənizdə fırtına baş vermişdi. Amma hələ ki, heç bir mətləb hasil olmurdu:

- Lübaş, sən mənim gözlərimin qarşısını döşlərin və saçlarınla kəsmə! Mən dolabçaya baxmalıyam.

"Bu deyəsən xərifləyib, guya ki, mən pulları onun bəxşiş etdiyi andan əvvəl çırpışdıracağam? Əcəb də fikirləşib! O pullar mənim nəyimə lazımdır ki?.." Lüba Popişeva dinməz-söyləməz Cənab Dulçikovun kürəyinin arxasına keçdi və onun şəhvani ehtirasları daha artıq güclə davam etməyə başladı. Masa rəisi, birdən doğrudan da vücudunda bir canlama və yüngülvari tərpəniş hiss etdi. "Başladı, hə?" - deyə, sevindi. Amma burası vardı ki, tonus çox zəif idi, heç bir yeni cəhdi onu vəziyyətdən çıxarmırdı. "Bu nədir, hə? Bəlkə bu Kuzyakin mənə cadu eyləyib?"

Bu qəfil fikir onu tamamilə sarsıtmışdı. Zavallı generalı hətta öskürək tutdu. "Ay, it oğlu! Gör başıma nə oyun açıb? Axı, bu necə ola bilər? O buna necə cəsarət edib, hə? Bundan sonra belə necə yaşamaq olar? Əmin olmaq üçün bəlkə bir də sınayım? Nədən belə gərgin hala düşməyimin əsl səbəbi onda bilinər? Üçüncü dərəcəli dövlət müşaviri, şöhrətli knyaz Arkadi Dulçikovun gülünc vəziyyətə düşməməsi üçün! Əlbəttə, bir də yoxlamaq olar, hə? Amma birdən!!! Həqiqətən, adamın başı xarab olur? Fala baxmaq nəyə lazım! Özünü sınaqdan keçirməlisən! Bu Rusiyada gör nələr etməyə vadar olursan! Görəsən mən niyə mütləq burada anadan olmalıydım, hə?".

Masa rəisi bu işə can yandıran gənc xanımı özündən araladı, çarpayının üstündə dirsəklənib güclə eşidiləcək səslə ağzından qaçırdı:

- Əzizim, təcili kişi portreti gətir.

- Hansını, Lvoviç? Prezidentin sizin kabinetinizdəki portretini?

- Yox, yox, təkcə onu gətirmə, - general qorxuya düşdü, - məgər başqa heç kimin portreti yoxdur? Yeni il üçün gör nə qədər təqvim gətiriblər. Axtar, əzizim, amma tələs!

"Heç vaxt o, mənə "əzizim" deməyib - Popişeva heyretlə düşünməyə başladı. - Görəsən buna nə olub? Yoxsa mənimlə evlənmək istəyir? Axı, onun ailəsi var! Əlbəttə, bu evlilik mənə də gərək deyil. Kişi portreti onun nəyinə lazımdır? Görünür, and içmək istəyir!"

Sarışın lüt halda çarpayından qalxıb yeni il hədiyyələ-

ri yığılan ləməyə tərəf getdi. Təqvimləri tapıb, vərəqləməyə başladı. Topanın içərisindən üzərində kişi şəkli olan ilk təqvimi götürüb istirahət otağına gətirdi.

- Budur, Lvoviç, tapdım.

- Aç. Orada hökumət üzvlərinin şəkli yoxdur ki...?

- Deyəsən, yox.

Xanım 2004-cü ilin asma təqvimini açdı. Televiziya şamanı Miron Pripozerin təbəssümlü sifəti idarə rəisinə baxırdı... Əksər paytaxt yığnaqlarında o, "Qırmızıburun" ayaması ilə tanınırdı.

"Bu niyə Mironu gətirdi? Amma niyə də onu yox? Hə? Canım Dulçikov, ürəkli ol! Nə olub, məgər birinci dəfədir? Görürsən, o, hətta gülümsəyir: hamar üzü, bic baxışı - bu şəkildə hər şey əhvalı qaldırır! Kim bilir ki, o mənim vücuduma necə təsir edəcək? Birdən müsbət təsir etdi, hə? Bu Kuzyakin açıq-aşkar mənə cadu edib." - Cənab Dulçikov düşünməyə başladı. Sonra sarışın gözəlçəyə sarı çevrildi:

- Lübaş, təqvimi divardan as. Düz mənimlə üz bəüz. Mən onun üzünü daim görüm. O, mənim gözümün qabağında olmalıdır! Sənsə mənim kürəyimin arxasına uzan. Əvvəlki kimi! Hər şey alınacaq, hə?

Sarışın susaraq bir anlıq təəccübləndi, buna baxmayaraq cəld yatağa atıldı və yenidən erotik tufan başladı. Cənab Dulçikov bütün vücudu ilə ehtirasının qalxdığını duyur, dumanlı baxışları önündə iş Pripozer sanki canlı şəkildə yırgalanırdı. Teleşaman hətta ekranda görüldüyündən də xeyli cavandı: Boynunun dərisi tarım çəkilmiş, yanaqları və alını qırıqlardan təmizlən-

mişdi. Saçları qaralmış, çiyinləri daralmışdı. Sanki o, hətta nə isə demək istəyir, generalın qulağında əcnəbi dildə sözlər eşidilirdi. Bir neçə kəlmə alman dilində sözlər istisna olmaqla, heç bir əcnəbi dil bilmədiyi üçün, təbii ki, heç nə anlamırdı, buna baxmayaraq düşündü: "Yoxsa, bu da cadu edir, hə?".

Bu dəm cənab Dulçikov doğrudan da vücudunda canlanma hiss etdi. Hətta, deyəsən bədəninə qüvvət gəldi. Tonus qalxmağa başladı. Alt paltarı yüngülcə dartıldı! İstək oyanıb artmağa başladı! Sanki hər şeyin başlanmasına bir dəqiqə qalıb. Gülümsəyən teleşaman Arkadi Lvoviçi hətta harasa çağırmağa başladı - hansısa cəzbedici naməlum xarici məmləkətə.

Lübaşa Popişeva isə düşünürdü ki, nəhayət həngəmənin başlanması üçün ehtirası hələ bir qədər, lap azacıq artırmaq lazımdır. Tonus hərçənd ki, qalxmışdı, lakin buna baxmayaraq kifayət qədər deyildi. Bu mühüm yürüşün başlanması üçün yol əsaslı şəkildə döşənməmişdi: "Tfu, lənət şeytana! Mənə nə olub, hə? Bunu necə izah edirəm? Amerika həbi atmışam, gənc, döşlü qadın dırnağımdan qulağıma qədər bütün əndamımı öpürlərə qərq edib, adamı tamahsızlandıran Avropa və Amerika pullarına doyunca baxmışam, teleşaman Mirona əyani şəkildə tamaşa etmişəm, amma nəticə sıfır. Bu nədir, hə? Bu necə ola bilər, səndən soruşuram, canım Dulçikov? Təlaş? Haradan, hə? Aha? Maxaxorin? Ola bilməz! İnstinkt məni sarsıdıb, hə? Öz masam üçün təhlükə hiss etmişəm? Bəli, masa! Vəzifə masası, hə? Əlbəttə, masa! Masa xofu mənim toparlanmağıma

mane olur".

Bu anda Arkadi Lvoviç xatırladı ki, o, masasını qucaqlayıb, sevə-sevə sıgallayan zaman tonusu həmişə qalxır. Tez-tez qulağına musiqi sədası gəlir. "Bəlkə, onunla sınaayım hə?" Baxaq, nə alınacaq? - o andaca ağına yeni bir fikir də gəldi - Axı, nədən utanmalıyam. Katibə kimdir ki, tfu!".

- Lübaş, bax, kxı-kxı, təqvimlərin arasında masa fotosu, yaxud rəsmi varmı? Əgər tapsan, gətir bura, onu Miron Pripozerlə yanaşı divardan as!

Arkadi Lvoviç saatına baxdı. Sapeqa ilə görüşə iyirmi dəqiqə qalırdı. "Allah kərimdir, yetərəm, hə?".

Çud gölünün sahilindən olan sənəm təqvimi istirahət otağına gətirdi və onu kiçik dolabın üstündən asdı. General Arkadi Dulçikov o həyacan doğuran təsviri intizarla gözləyirdi. Önündə naməlum rəssam tərəfindən çəkilmiş masa şəklini görəndə, həmin dəm ağılından keçdi: "Görəsən bu təsvir naturadan çəkiləndə mənim masam nümunə olmayıb ki? Ah, necə də oxşayır, hə? Lap mənim əzizim kimidir! Gəlirlidir! Əsl general masasıdır! Dəyərlidir! Onu kim çəkib? Nə zaman, hə? Bu masada nə qədər enerji var! Qüdrət var! Ondan, necə qeyri-adi aura saçılır? Həmin güc həqiqi həyacan yaradır!".

O, artıq hiss etdi ki, alt paltarı dartıldı. Tonus lazımı yüksəkliyə qalxdı. Gözləri parıldamağa başladı, baxışları bir az sulandı, dabanına qədər tərlədi, damağı qurudu, seyrək və rənglənmiş saçları biz-biz oldu.

- Lübaş, tez çarpayıya atıl, işığı söndür, başladıq! -

hansısa heyvani səbrsizliklə çığırdı. Özlüyündə isə düşündü. - "İndi sınaq vasitəsi ilə təsdiq olundu ki, bundan sonra mən yalnız masamla yatmalıyam! Görəsən, bu necə olur, hə?"

****

İstirahət otağından əvvəlcə Popişeva çıxdı. Onun ironik baxışları ilə sakit düşüncələri bir-biri ilə heç cür uyuşmurdu. "Getməyinə az qalıb, amma yatıb. Bir-iki dəqiqədən sonra oyatmaq lazımdır, yoxsa gecikəcək. Sonra da bar-bar bağıracaq, ürəkbulandıran sözlər deyəcək - deyə, düşündü. - Zətən, onu yuxudan oyatmaq həmişə çətin olub. Bərk vurub yatan adam kimi. Amma bu gün Arkadi Lvoviç çox qərribə görünürdü. Hərdən ağlına bir şey gəlirdi. Görəsən bütün kişilər belədir? Əgər pul vermək istəsə etiraz edəcəyəm. O qədər pul nəyimə lazımdır? Dolabçanın üstü pulla dopdoludur. Eybi yox, iyirmi dollar, lap yuxarısı əlli dollar olar. Bundan çox heç vədə götürməyəm. Bu nədir, mən özümü ona satıram? Bütün ömrüm boyu belə sahib nəyimə lazım? Əgər hər dəfə yataqdan əvvəl eynilə bu səhnələri yaratsa onda məndə ta can qalmaz ki... O, televiziyaçıya baxanda necə də gülünc görünürdü! Gözləri necə də əcaib şəkildə bərəlmişdi. Təəccübdən donub qalmışdı. Sanki həqiqətən də ona vurulmuşdu. Bəli, o elə təəssürat oyadırdı. İlk dəfədir ki, belə hərəkət görürəm. Di, bəsdir... Bir də nə fərqi var ki?

O, X haqqında məqalə olan qəzeti səliqə ilə бүkdü,

xidməti telefon zənginə cavab verərək masa rəisinin müşavirədə olduğunu bildirdi. Corablarını yuxarı çəkib Maroseykaya baxan pəncərəyə yaxınlaşdı. Gənc qadın küçədəki insan selinə baxıb düşüncələrə qərq oldu: "Hamı harasa yüyürür, tələsir, amma hara? Niyə belə çaparaq! Başlarını çatlada -çatlada! Fərqi yoxdur, bir də görəcəklər ki, qismətin, taleyin atdıqları məkandadırlar. İstər inək sağ, istər meşədə səbətində göbələk yığ, istər dikedanla asfaltı döyüclə, yaxud qiymət kitabçası ilə beşlərin yazılması dalınca yüyür. Adaxlı peşinə düş, gözəl paltar, yaxşı qazanc dalınca qaç. Hamısı boş şeydir, əgər qismətində varsa, o özü gələcək. O özü səni gözləmədiyini yerdə tapacaq. Hətta Qdovada... Artıq görünür ki, rəisi oyatmaq vaxtıdır. Oy, gör necə xoruldayır! Səsini uzada-uzada. Ara-sıra öskürə-öskürə! Amma fiti bizimkilərə bənzəyir. Mənim babam da, atam da xoruldayanda arabir belə fitləyirdilər. Uşaqlıqdan yadımdadır... Görəsən yuxusu şirindir, yoxsı acı göz yaşları tökür. Əslində, mənim üçün fərqi nədir ki! İtin dişi, donuzun dərisi...

Lübov Popişeva barmaqlarının ucunda yeriyyə-yeriyyə, sakitcə istirahət otağına keçdi.

Cənab Dulçikov yatırdı. Bu, yuxuya dalmaqdan çox, qısa və şirin gündüz mürgüsü idi. Gözünün önündəki şəkillər həqiqətən elə gerçəkdi ki, o, heç bir vəchlə başına gələn əhvalatları yuxu sana bilməzdi. Özünü real aləmdən kənar - xəyallar aləmində sana bilməzdi. Amma yuxuda tamamilə ağlasığmaz, bambaşqa aləm görürdü. O, insan cildinə girmiş öz masası ilə qol-qola

girərək, özünə məlum olan hansı səbəbə görəsə general onu Masaüstü Dusya adlandırır, paytaxtın Kutuzov prospektindəki bahalı, nadir dəbli geyimlər satılan mağazaya daxil olurdular. Dusiyanın görkəmi əladan da əladır, amma onun üzünü heç cür ayırd edə bilmir. O hansısa cızmaqara kağızların arasında gizlədilmişdi. Yalnız tutqun gözləri işıldaıyrdı. Gözlərin müəmmalı parıltısı generalın yadına masasının siyirtmələrində parıldayan açar dəliyini xatırladırdı. Cənab Dulçikov ona gecə libası axtarırdı. Amma Masaüstü Dusya qəliz varlıqdı. Demək olar ki, heç nə xoşuna gəlmirdi. Azğın xanım, məmur üzünü turşuda-turşuda zəhləsi gedən məktublara göz gəzdirdiyi kimi, bahalı geyimləri çiməşə-çiməşə bir-bir kənara atırdı. Məsləhətçi mütəxəssislər onun ətrafında fırlanır, menecerlər qulluğunda durur, üzlərindən təbəssüm yağan, xüsusi təcrübə keçmiş satıcılar dəbdə olan geyimlər gətirirdilər. Hər qiyafənin qiyməti iyirmi min dollardan başlayırdı! O bu qiyməti eşidən zaman geyinib baxmaqdan imtina edirdi. "Sizə nə xoş gələ bilər?" - sualının cavabında o, əlini tavana qaldıraraq eyham vururdu ki, yalnız buludlardan yuxarı ilə razılaşır. Həm qiymətdə, həm keyfiyyətdə. Hətta mal üstündəki qiymətdən də baha ola bilər. Əlli min dollardan başlayan libaslar gətirdilər. Bunlar da Masaüstü Dusyada heç bir maraq oyatmadı. Ona yetmiş min dollardan başlayan paltar gətirməyə başladılar. Qadın bu paltarlara da etinasız yanaşdı. Amma elə ki, ona - "Baxın, xanım, bu, bizim ən bahalı dəstimizdir. Qiyməti yüz min dollardır!" - dedilər - o, parıldayan baxış-

larla libasa nəzər saldı, general Dulçikova saymazıyana, ötkəm şəkildə müraciət etdi: "Masa rəisi, ödəyin! Yoxsa siz əvvəlcədən ödəmisiniz? İndiki ruslar məhz belə hərəkət edir. Amma yaxşı olardı ki, bütün dükkanı alasıңыз. İşçiləri, kolleksiyaları, özü də bina ilə birlikdə. Yalnız belə düşüncə cəlbədici olar. Vay-vay, siz bunu etməsəniz, general, mən sizi bağışlamaram! Kutuzov prospektindəki bütün dükanları alın!"

Bu ultimatum xarakterli sözlərdən sonra o, tamamilə mebel kimi deyil, naz-qəməzəli pəri kimi geyinmə otağına keçdi. Karıxmış Arkadi Lvoviç təəccübdən yerində cə çaşib qaldı: "Bu necə olur, hə?" - donub keyləşmiş ağılından keçdi. Burada çox şey baş verdi. Nəsə bir ovsun var! Elə bil bu hadisənin içərisində daim sehri-baz çubuğu hərlənir".

Paltardəyişmə kabinəsindən Masaüstü Dusya deyil, cavan bir kişi çıxdı. Çüssəli bir zədagan təsiri bağışlayırdı. Onun Cenevrənin "Balilyon" restoranından çıxan rusa da, prezidentə yaxın olan Kreml məmuruna da, məşhur "Monto Karlo" kazinosunda udub çıxan oyunçuya da bənzəri vardı. Bu gözəl cüssəli gənci görəni kimi Dulçikov gözlərini yerə dikdi. Günəşə baxmaq olmur axı! Amma o, yaxınlaşdıqca şəfəqi sozalmağa başladı. Arkadi Lvoviç tanımadığı bu şəxsə cənab Jaslupinin sifətindəki qadına xas bir sıra oxşarlıqları sezdi. General vəcdlə - Dusya haradasan? - deyər bağırıldı. Sonra özünü tələm-tələsik geyinmə otağına atdı. Amma orada Masaüstü xanımından əsər-ələmət belə yox idi. Geriyə qıvrılında qarşısında işlədiyi idarənin nazir

müavinini xatırladan çah-çalallı tipi gördü. O andaca general onun hədələrini eşitdi: "Əgər Kuzyakinlə işləməkdən imtina etsən dəbdəbəli masanı əlindən alacağın."

Bu məqamda sarışın Popişeva ehmalca onun kürəyinə toxundu:

- Oyanın, Lvoviç! Görüş vaxtınızdır.

- Yox, heç vəchlə mən masamı əldən vermərəm. Dilənçilik edərəm, amma masamı buraxmaram. Amma o yaramaz, riyakar Duskanın dərslərini verəcəyəm. -Maliyyə qurumunun rəisi elə möhkəm və qeyzlə qışqırdı ki, qdovalı həqiqətən bərk qorxdu və heyrətlə sordu:

- Bağışlayın, hansı Duskanı deyirsiniz.

-Kimin haqqında danışdığımı mən özüm bilərəm. Sənsə, Lübaşa di, kx1-kx1, get. Get! Mən geyinib işimin ardınca qaçıram. Hə, bir də, qəbul otağında Qus və Treşşalov gözləyir. Onları qəbul etməyə, kx1-kx1, mən heç cür vaxtım yoxdur. Qoy, nahardan sonra gəlsinlər. Mən zirzəmidən çıxacağam. Mitka məni çıxışda gözləsin. Onunla bir balaca söhbətim var. Hə, bir də, əgər Podxolyuzin zəng etsə, mobil nömrəmi ona ver, Barquzin komandasına geri qayıtmaları haqqında mənə əmrimi çatdır. Araşdırmanı təmiz protokolla bağlasınlar. Aydındır?

Beləcə ayrıldılar.

Katibənin kabinetindən çıxması ilə geri dönməsi bir oldu.

- Arkadi Lvoviç, Qus ağlayır. Xahiş edir ki, bir səniyyəlik onu qəbul edəsiniz.

"Onu Arbitaj məhkəməsindən Triroqov tapşırıb. Bu məhkəmə hakimi lazımlı adamdır! Elatma Metallurgiya Kombinatının özəlləşdirilməsi ilə bağlı işi o aparır. Orada mənim də maraqlarım var, hə? - Masa rəisinin ağılından keçdi. - Qulaq asmaq lazımdır. Orada nə olub?"

- Lübaşka, cənab, kx1-kx1, Qusu dəvət et. Mənim kabinetimdə heç kəsi ağlamamalıdır.

Kabinetə gənc bir oğlan daxil oldu. Yaşı otuzdan artıq olmazdı. Ucaboylu, gözəgəlimli, müasir dəbdə geyinmişdi. Əlində zərif layka dərisindən qovluq vardı. "İnanmıram ki, belə bir oğlan ağlasın. Görünür, Lübaşanın cibinə yüz dollar basıb. O da ziriyyə-ziriyyə gəlib ki, "Qus ağlayır, Qus ağlayır!" Hərə öz xeyrinin hayındadır. Eybi yox, Saperə iki dəqiqə gözlər. Hələ onun üçün on min dollar da hazırlamalıyam".

- Bel...ə, cavan oğlan, sizi dinləyirəm. Nə kömək edə bilərəm?

- Məni cənab Triroqov göndərib.

- O gözəl hüquqşünası çox əla tanıyıram. Onu öz yaxınım, kx1-kx1, sayıram. Səcdə edirəm. Xeyir ola, təşrif buyurmusunuz?

- Mərkəzi banka yol axtarıram. Məni valyuta tənzimləmə departamentinin rəisi xanım İvaşşenko maraqlandırır. Açıq danışmaq olar?

- Əlbəttə? Məgər sizin məsələnizi başqa cür həll etmək olar? O, çox ağır xanımdır. Rica edirəm, məsələnin məğzini qısaca anladın. Mənim vaxtım məhduddur.

- Neçernozyemədə üç quşçuluq fermam var. Mənim

biznesim gəlirlidir, mindən çox iş yeri açmışam. Razılığa gəlinib ki, Avropaya yaxın olmaq üçün Çexiyada buna oxşar müəssisə alağ. Heç bir kreditdən istifadə etmirəm. Bu saziş üçün məsrəfi öz dövriyyəmdəki vəsaitdən götürəcəyəm. Çex kompaniyası Rusiya firmasının filialı olduğu üçün milli-hüquqi statusunu itirir. Yəni Çexiyada gəlir vergisi vermir, amma birləşmiş balansından onu Rusiyada ödəməyə başlayır. Dövlət büdcəsinə bu sərf edir, ifritə İvaşşenkoya isə yox! Nə etmək olar, cənab Dulçikov? İmzalanmış satınalma sazişini çox uzatmaq olmaz. Mən artıq dörd aydır ki, gözləyirəm və çexlərə keçilməz rus bürokratizminin yalan-palanlarını yeditdirirəm. Amma onlar bizim bu təsərrüfat-sızlığımıza dözmək istəmirlər. Firmaların alqı-satqısı, bu ki, dünya bazar düzəni üçün məqbuldur! Xərc çəkməyə də hazırım. Amma kimə? İvaşşenko yalnız öz yaxınlarından pul götürür. Sizin ona çıxışınız varmı?

- Cəmi nə qədər maya qoymaq istəyirsiniz?

- Satış qiymətinin üç faizi həcmində. Bu da yüz, yüz əlli min dollar edir.

- Cavan oğlan, belə pullar, İvaşşenkoda heç bir, kxı-kxı, marağ oyatmaz. Bu, onun üçün xırda məbləğdir!

- Ümumiyyətlə, bu köpək qızına nəyə görə pul verməliyəm?! Axı, qanun var! O işləməlidir. Nə qədər ki, Rusiyada məmurları məhkəməyə vermək mümkün deyil, heç bir müsbət islahat gözləmək olmaz. Yüz əlli azdır? Nəyə görə? On dənə yaşıldan universitet tələbələrinə, yaxud plexanovçulara atıb, onun ayağını sındırmaq, ciyərini zədələmək, dişlərini antropologiya mu-

zeyində qoydurmaq mənə daha asandır. Bir il xəstəxanada yatırsınlar!

- Hə, belə, kx1-kx1, qruplar var? Heç vaxt ağıma gəlməzdi ki, tələbələr bu bizneslə məşğul olurlar! - Arkadi Lvoviç yalandan həyacanlandı. Özlüyündə isə düşündü: "Bu cavan oğlan çox təhlükəlidir. Zahirən son dərəcə xoş görkəmlidir, amma daxilində nə qədər nifrət, qəzəb var! Quldur! Yırtıcı! Amma Triroqovun nümayəndəsinə kömək etməmək olmaz. Burada özgənin rublundan söhbət gedir, amma Elatmada mənim milyonlarla dollar umacağım var. Hərçənd ki, bu Qusun özünün başını üzmək gərəkdir. Bunun üçün şəxsən on dəst atardım! Hələ üstünü də düzəldərdim! Necə də əməl-salehdir! Zənnimcə, toyuqları sağa-sola çıxdaş edir, hə? Nağd satır! Deyirlər ki, qadınları məmurluğa yaxın buraxmaq olmaz. Budur, İvaşşenko, iradəli qadındır. O, nə əcəb bu idbara bir əncam çəkməyib! Bu ki, çox təhlükəlidir".

- Məgər siz öz ölkənin xüsusiyyətlərini bilmirsiniz?, - cənab Qus qımışdı - Rusiyada ucdantutma biznes baş alıb gedir. Onunla bütün təbəqələr və peşə sahibləri məşğul olurlar. Özü də günün bütün saatlarında. Müəllimlər qiymət yazırlar, - valideynlərin ciblərini silib-süpürürlər. Yangınsöndürənlər yanan evləri söndürürlər - cüzdanlar süpürülür, milissionerlər istintaq işi aparırlar - rüşvət payla! Həkimlər xəstələri müalicə edir - rublla beşrəqəmli qonarar hazırla! Yaşayış yerinə qeydiyyatda düşmək üçün, pasport üçün, əsgərlikdən möhlət üçün, ölkədən çıxmaq üçün, yeni doğu-

lan uşağın qeydi üçün, boşanma üçün, arayış üçün, qeydiyyatdan çıxmaq üçün, vərəsəlik üçün, qəbiristanlıq yeri üçün... İndi hər şey üçün haqq ödəməlisən! Müftə gəlir! Gör necə də ləzzətlə səslənir: müftə gəlir. Müftə gəlir imkanı olmayanlarsa onun intizarındadırlar. Yuxularında onu görürlər. Əgər hakimiyyət korrupsiyaya qələbə çalsa, onda bütün Rusiya heyrətdən donub yerində qalar. Get-gedə məzar vahiməsi həmvətənlərimizin qəlbinə hakim kəsiləcək. Görəsən bu xəracsız yaşamaq olar?

- Ola bilər, ola bilər! - general fikirli halda, səsini uzada-uzada cavab verdi. Özlüyündə isə fikirləşdi: "Burada pis nə var ki, hə? Rusiyanı məhz belə qurmaq nəzərdə tutulmuşdur! Bizə özgə nizam lazım deyil" - Cavan oğlan, cənab Treroqovu narahat etməmək üçün Mərkəzi bankın ünvanına olan məktubunuzu, kx1-kx1, və rekvizitlərinizi qoyun qalsın. Mən var gücümlə, ən başlıcası, heç bir komission haqqı olmadan, sizin qanununu işinizə kömək etməyə çalışacağam. İndi müşavirəyə tələsirəm! Sizə uğurlar! Xudahafiz!

Onlar ayrıldılar.

Artıq mülki paltarda olan masa rəisi restorana sürücüsü Mitka Kondryuşkinlə gedirdi. On dəqiqə çəkən yolda durmadan dil-dil ötən məmur hərdənbir ara verərək soruşurdu: "Ay səfeh, başa düşdün, hə?"

***

Cənab Sapeqa bir nəfər stilistdən xəlvəti dərslər almışdı. O, çağdaş Moskvada çox fəal kübar kimi görünmək istəyirdi. Amma bu məsələdə onun yalnız özünün bil-

diyi, çox gizli niyyəti vardı. Artıq paytaxtda heç kimin diqqətini pulla, əlaqələrlə, əmlakla cəlb etmək mümkün deyildi. Hər cür imkana malik vəzifə sahiblərinin ətrafında fırlanan gözəlçələri düşünəndə onu əsnəmək tuturdu. 2004-cü il Moskva elitasından zərif, incə əda tələb edirdi. Pyotr Pyotroviç də zamanla ayaqlaşırdı. O, dövlət qulluğunda çoxdan idi, ona görə də çoxlu sərvət toplaya bilmiş, özünü ləziz yeməklərə, ictimai mühitdəki ədalara, dəbli geyimlərə, kübar rəsmiyyətçiliyinə alışıdırmışdı. Bütün bunlarla yanaşı, bir məqamı da qeyd etmək lazımdır ki, cənab Sapeqanın həyat tərzindəki incəlik və zəriflik onu dünya elit təbəqəsi ilə, illik gəlirləri on milyonlarla dolları keçən varlıqlarla doğmalaşdırırdı. Yaxınlıq, təmas getdikcə möhkəmlənirdi. Məsələn, orta təbəqənin yediyi midii paytaxt milyonçusu heç özünə rəva bilməzdi. O, ancaq Şimali Atlantik okeanından tutulan ıstırdəyə üstünlük verirdi, amma hansı gəldi yox, yalnız "00 00" nömrəlisi-nə. Son vaxtlar o, heç vaxt, heç bir halda xanı balığına, treskaya, yaxud farelin dadına belə baxmırdı. O, dorado, sibas, yaxud fəraş türbo, o da hər nə oldu yox, yalnız səkkiz aylığını sifariş verərdi, onların da çəkisi nə az, nə də çox, düz üç yüz əlli qram olardı. Nahar fasiləsində o, qiyməti üç yüz dollardan başlayan çaxır içirdi. Yəni "O Bataye", "Kiler-Milon", "Lafon-Roşe", "Laf-fit-Karkase" kimi məşhur çeşidli çaxırlardan... Şam yeməyi vaxtı isə qiyməti min dollardan başlayan çaxırlar sifariş edirdi. Bunlar artıq dünya brendləri idi. "Qron-

---

1. 00 00 - ən bahalı balıq növü mənasında işlədilir

Püi-Lakost", "Pişon-Lonqvil-Komtess-de-Laland", yaxud "Kos d"Esturnel"... Əgər ona hədiyyə verilirdisə, yaxud onu qonaq edirdilərsə buna çox sevinərdi, hansı çaxırını istədiyini soruşanda o, şüşəsi beş min dollara olan "Petryüs", "Lafit-Rotşild", yaxud "Latur"un adını çəkirdi. Dırnaqları rəngsiz lakla örtülü olurdu, bu iş manikür ustalarının şah əsəri idi. Nitqi televiziya akademikləri tərəfindən nizamlanmışdı. Susmaq məharətini isə sanki bank sirrlərini qoruyan mühafizlər cilalamışdılar. O, həmişə sahmanlı geyinərdi, pal-paltarını məşhur moda evlərinin ən bahalı butiklərindən alırdı. Lakin məxsusi milli xasiyyətləri də vardı; qohumlarına pul xərcləməyə əli gəlmirdi. Ayda min publ pensiyası ilə yaşayan qoca anasının uçuq-sökük mənzilinə gedəndə, daima bir tikə kolbasa, iki şüşə kefir, bir dənə baton çörək alardı. Onları özü aparmazdı; arxasınca pay daşıyan köməkçisi olurdu. Başqa bir şey almağa pul haradandır? Sapeqanın maaşı elə azdır ki, deməyə xəcalət çəkirsən! Dəhşətli dərəcədə cüzidir! Köhnə dostlarının nəzərində də o, maddi cəhətdən korluq çəkənlərdən idi. Onların yanına iki şüşə pivə, ucuz araq və bir dənə alma ilə gedirdi. Sonra görüşməkdən tamam əl çəkdi. Onlarla ünsiyyət üçün vaxt heyifdir və pul xərcləmək tamamilə yersizdir. Amma başlıca səbəb onların həyat tərzindən xəcalət çəkməsi idi! Nə vaxtsa sevimlisi olmuş, hazırda acınacaqlı həyat şəraiti keçirən qadınla rastlaşanda sürətlə ötüb, yan keçirdi. Özünü görməməzliyə vururdu. Son illərdə Pyotr Pyotroviçin başlıca iki bağlantısı vardı: Birinci - masa! Xeyirli insanlar!

Sırf işgüzar əlaqələr. Tilova salınan işlər! İkincisi - həyat fəlsəfəsi; hamıdan hər şeyi almaq! Hər vaxt və hər yerdə! Şüarı belə idi: "O, mənimçün edirsə, mən də onunçün etməliyəm. Amma o, daim artıq etməlidir." Davranış tərzi üçün gözəgəlimliliyi seçmişdi! Mənliyin əsasını isə ikiüzlülükdə görürdü. Varlı zadəgan olmaqdan savayı onun başqa bir arzusu yox idi.

... Arkadi Lvoviç "Nostalgiya" restoranına daxil oldu. Bu, Pokrovkada olan ən yaxşı restoranlardan biri idi. Burada paytaxtın tanınmış yeyib-içən oğlanları süfrə arxasına yığışırdılar. Bol dəniz məhsulları, geniş çeşidli fransız çaxırları, italyan çərəzləri, əla Avropa xidmətləri varlı müştəriləri bura çəkirdi.

Cənab Sapeqa artıq masa arxasında idi. O, rəsmi libasda deyildi. Araq, keçəl, iriçənəli sifəti, tərtemiz qırılmış üzü, solğun bənizi onu bir növ imperator Birinci Aleksandrın Fransaya yürüşü zamanı yanında olan qraf Pyotr Aleksandroviç Stroqonova bənzədirdi. Demək lazımdır ki, cənab Sapeqanın qrafı təqlid nümunəsi kimi seçməsi heç də təsadüfi deyildi. Bir dəfə tanışlarından biri ona demişdi ki, o, yaxın günlərdə Yeni Qüdsdə olub və yerli sərgi salonunun divarında Pyotr Pyotroviçin yağlı boya ilə işlənmiş portretini görüb. O zaman cənab Sapeqa təəccüblə soruşmuşdu: "Bu necə ola bilər?". Həmsöhbətinin özünü itirməsini görəni tanışının zarafat olduğunu etiraf etmişdi: "Gördüyüm qraf Stroqanovun portreti idi. Amma sənə çox oxşayırdı, qohum deyilsiniz ki?". Bu hadisədən sonra maliyyə nəzarəti qurumunun mühüm məmuru hamıdan gizli Yeni

Qüdsə getməyə imkan aramağa başladı. Qrafın portretini görəndə zaman həyatında ilk dəfə doğrudan da heyrətə gəldi.

"İnanılmaz oxşarlığa bax! Doğrudan da, mənim ulu babam deyil ki? Bəlkə kimsə zarafat edib? Yox, boya deyəsən köhnədir. Həm də çərçivədə!" - o, xəstə şübhələrlə düşündü. Dövlət məmuru bir qədər karıxmış halda qoca nəzarətçi arvada yaxınlaşıb sual verdi: "Qraf Stroqanovun bu portreti sizdə çoxdandır?" - "Ağlım kəsəndən, - qalereyanın veteranı cavab verdi. - Üzr istəyirəm, təsadüfən siz, bizim qrafın qohumlarından deyilsiniz? Doğrusu, çox oxşayırsınız. Eyniyə Pyotr Aleksandroviçsiniz!"

Bu xoş epizod Pyotr Pyotroviçi öz şəxsi həyatını zadəgan şəcərəsi ilə bağlamaq kimi cəlbədicə fikirə həddən ziyadə sövq etdi. Öz köməkçilərinə tapşırıq verdi ki, qraf nəslinə bağlı Stroqanovlarla qan qohumluğunu axtarsınlar. Amma axtarışa başlayanlar Sapeqanın haçansa Kiyevdə doğulmuş orlovlu babasından o yana heç cür keçə bilmədilər. Ana xətti ilə axtarışlar isə Voloqdanın Velsk şəhərciyində sona yetdi. Bundan o yanısı yox idi. Arxivlər ələk-vələk edilmişdi. "Bəlkə, Stroqanovlar nəslinin hansısa nigahdankənar bir budağı var?" - fikrinə düşdü. Və Pyotr Pyotroviç qərara gəldi ki, Odinsova dairəsindəki Rozdor kəndindəki evində nümayiş üçün şəcərə portretlərini assın: Qraf Petr Stroqanovun və maliyyə nəzarəti qurumunun general-leytenantı Pyotr Sapeqanın. Rəsmi geyimdə, ordenlərlə. Özü də Rusiyanın ən yaxşı portret rəssamından bu

mühüm missiyanı həyata keçirməyi xahiş etmək lazımdır. Amma onun Aleksandr Maksovla tanışlığı yoxdu. Ona gedən yolları tapmaq da o qədər asan deyildi. O, bu yolu bir neçə ay axtardı. Onun bu ideyasını rəssamların, eyni zamanda digər yaradıcı şəxslərin fəaliyyətinə dövlət səviyyəsində məsul olan hökumət üzvlərindən biri, yalnız əngəl işini ona gördürdükdən sonra həyata keçirtirdi. İş götürmək üçün rəssamı çox çətinliklə razı saldılar. Lakin sənətkar Stroqanovu foto-dan çəkməkdən qəti şəkildə imtina etdi. Cənab Saperə həm özünün, həm də imperatorun məiyyəti Pyotr Aleksandroviçin əvəzinə portret ustasına poza verməyə məcbur oldu. İndi görkəmli sənət ustasının əsərləri bir-birilə üzbəüz dövlət rəsmisinin şəhərdən kənar evindəki qəbul salonunda göz oxşayır. Və hər dəfə qonaqlar onlara baxdıqca heyrətdən əlləri üzlərində qalır: "Ay Allah, Rusiyanın böyük nəsillərinin nümayəndələri necə də bir-birinə oxşayırlar! Sanki aradan iki yüz il keçməyib". İşgüzar tanışlarının belə qiyməti Pyotr Pyotroviçi sevindirirdi. O, nəzakətli ədalarla özünün zədəgan törəməsi olduğunu sübut etmək istəyirdi.

***

Pyotr Pyotroviç Sapeqa narazı halda dilləndi.

- Artıq beş dəqiqədən çoxdur ki, sizi gözləyirəm.
- Üzr istəyirəm! Məsləhətləşmələr məni yorub. - Cənab Dulçikov üzbəüz stulda özünə yer elədi.
- Yeni, mühüm nəsə var?
- Çox şey var. İcazə verirsinizmi məlumatlandırım?

Cənab Sapeqa ofisiantı çağırdı, "Paradiz" konyakı sifariş verdi, siqarını yandırıb yariboş salona baxdı, öz həmkarına nəzər salaraq diqqət kəsildi.

- Dinləyirəm!

Arkadi Lvoviç söhbətə başlamazdan əvvəl qabaqcadan hazırladığı bağlı zərfi masanın üstü ilə müsahibinə tərəf sürüşdü və pıçılıtlı ilə dilləndi.

- Xahiş edirəm, yeni il üçün dost bəxşışidir!

Sonra elə həmin minvalla da söhbət davam etdi. Əvvəlcə o, cənab Jaslupinin nazirlikdəki vəziyyətilə - yuxarılarla əlaqəsi ilə maraqlandı. Onun arxasında kimin dayandığını öyrənmək istədi. Amma əsasən, Maxaxorinin gəlişindən - onunla quracağı biznesdə əlvan metallardan aksizlərin götürülməsindən, bu insandan gələnlən təhlükənin ürəyinə damdığından söhbət açdı. Vəzifə masasını mühafizə etməyi Pyotr Sapeqadan xahiş etdi. Lütfünü əsirgəməyib nazirin çetiri altında daldalanmağa şərait yaratdığına görə ona hər rübdə altmış min dollar vəd etdi.

Cənab Dulçikov anlayırdı ki, Pyotr Pyotroviç onun xeyrinə təkbaşına heç nə edə bilməz. Amma başqa mənəb sahibləri ilə birgə xorda səsini çıxararaq bir kəlməsi ilə lazımı məqamda ona qarşı xoş münasibət oyatmaq imkanına malikdir.

"Nazirlikdə yetmiş üç şöbə var. Hər şöbədən ildə dörd dəfə bu qədər sərvət onun cibinə axırsa? Ağlagəlməz sərvət cəmlənir, hə? Pis deyil? Bəs Pyotr Pyotroviçin şəxsi biznesi? O, bir neçə sahəyə havadarlıq edir - Arkadi Lvoviç bir anlıq xəyala daldı. - Deyinən, bu,

sənə çox lazımdır? Özümü qorumalıyam! Qalan şeylərin mənə nə dəxli! Sözümün canı mənim masamdır! Mən masamı qorumaqla öz şəxsi həyatımı qoruyuram! Məhz masama görə Rusiyada ağalıq edənlərin qabağına istənilən qədər pul tökməyə hazırım. Onun ətrafında dairəvi müdafiə səddi quraram. Bilirəm ki, Sapeqanın səsi çıxdır! Görəsən o, cır səsi ilə mənim masamı qoruya biləcək, hə?"

Curlar danışdılar, nahar etdilər, birgə əməllərini razılaşdırıb, yaxşıca vurdular. Pyotr Pyotroviçin növbəti görüşü saat on dördə təyin olunmuşdu. Arkadi Lvoviç xırda addımlarla çıxışa tərəf getdi. Saxta nəcabətli zadəgan cənab xəyala daldı: "Gör necə əclaf generaldır. Ayda vur-tut iyirmi min dollar üçün gör nələr istəyir! Həyasız! Simic! Bu nə puldur ki? Əgər aksiz məsələsi baş tutsa, əlli min də verəcək. Artıq yox! Görəsən bu qəpik-quruşa onu qorumağa dəyərimi! İndi tamam başqa zamandır! İki yüz min, iki yüz on min, iki yüz iyirmi min dollara bu işə gedərdim. Amma iki yüzün dördədən birinə heç vəchlə. Maxaxorini gözləyək, görək, o nə təklifi edəcək? Başqa iddiaçıları da gözləyəcəyəm. Vəzifə masasına yerikliyənlər özləri zühur edəcəklər. İşgüzar adamlar tapılacaq! Masa istənilən şəxsə samballı sərvət verəcək. Mənim iştirakım olmadan Dulçikovla bacarmaq olmaz. Generalı işdən çıxarmaq qeyri-mümkündür. Bu sərfəli sövdəyə müdiriyyətdən Nedovyalkini cəlb etmək olar. Belə xeyirli işlərdən başqalarına nisbətən o, daha yaxşı baş çıxarar. Əsl dəf-tərxana siçovulu indi söz buraxa bilər ki, Arkadi Lvovi-

çin kreslosu laxlayır, rəqiblərinin həmləsindən onun masası cırıldayır, güclü adamlar onu sıxışdırır! İki nəfər varlı adamın adını çəkmək lazımdır. Onun masasına görə verilən haqlar kəlləçarxa qalxacaq. Özü də əlində pul qaça-qaça gələcək. Hər addımda qatı açılmamış pul dəstləri təklif etməyə başlayacaq. Qəşəng boyalı, xoş ətirli dollarla. Başqa cür yox, məhz belə rəftar etmək lazımdır! Dulçikov, Mulçikov, Tulçikov, Bulçikov... Nə fərqi var ki? Hər kəs tasa düşməlidir.

"Nastalqiya" restoranında belə ləziz düşüncələrdən sonra Pyotr Pyotroviç Sapeqa masa arxasında yerini rahatladı, həddən ziyadə zadəgan görkəmi aldı. Başı tər-pənmirdi, gövdəsi dümbədüzdü, tutqun, yorğun gözləri "İnteryer" jurnalına zillənmişdi. Özü-özünü qraf Stroqonov nəslindən sayan məmur aramla, çox ehtimal ki, hətta yorğun halda siqarını tüstüləndirə- tüstüləndirə dalğın görkəmini alıb öz nazirliyindən növbəti generalı gözləməyə başladı.

***

Arkadi Lvoviç arxa qapıdan tələsik içəri keçdi. His-siyatı ona deyirdi ki, hərçənd, sənə yaxındır, amma ar-tıq ona ümid bəsləmək heç cür olmaz. "Çünki az veri-rəm. Pah atonnan, matah adam olub mənimçin; nazir-liyin dəftərxana müdiridir də, - cənab Dulçikov düşünməyə başladı. - Tfu. Onun məni qorumağındansa mənə onu işdən çıxarmaq daha sərfəlidir. Amma hər şeyin öz vaxtı var! Bizim aramızdakı fərq böyükdür: o, məmurdur, mən isə böyük vəzifə sahibi! Bizim bizne-

simiz də müxtəlifdir. Onun qazanması üçün "hə" deməsi lazımdır. Mən isə qazanmaq üçün inadkarlıqla "yox" deməliyəm. Belə çıxır ki, fərq cəmi bir sözdədir. Amma əməyin dəyərləndirilməsində, sərvət toplamaqda gör nə qədər fərq var. O, özü heç nəyi imzalamır, yalnız sənədləri imza üçün kabinetlərə aparır. Mən sənədləri özüm imzalayıram. Ona görə də mənim sahəm əhəmiyyətli dərəcədə genişdir. Miqyaslar başqadır, hə? Müştəridən bolam. Gözüm aydın, bu, qədim rus zədəgan nəslindəndir? Tfu. Gərək öz əlaqələrimlə nazirin qulağına çatdırım ki, dəftərxana rəisi Nazirlər Kabinetinə məlumat ötürmək üçün onu nüfuzdan salan məlumat toplayır. Necədir, hə? Əladır! O zaman Pyotr Pyotroviçin vəzifə masasının altına elə od düşəcək ki, şöləsi aləmi bürüyüb yanğın törədəcək. Telefonla həşir salacaq. qaçıb mənim qapımı döyəcək. Ona kömək edəcəyəm, amma havayı yox. Hər rübdə vəd verdiyim altmış min dolları mütləq kəsəcəyəm. Qansın ki, adamı masadan necə məhrum edirlər, əlindən alırlar. Başqa cür necə ola bilər ki? Aha! Qoy öz cibini başqa masa sahiblərinin hesabına doldursun. Belələri bizdə çoxdur!" - Üçüncü dərəcəli dövlət müşaviri özünə təsəlli verdi.

O, bəzək otağına keçdi. Qaşlarının üzərinə ayı-pəncəsi yağı sürtdü, boynundakı mənşəyi bilinməyən, göyərmiş yeri kirşanladı, xüsusi ingilis pudrasını çal saçlarına sürtdü, güzgüdə özünə baxdı. Gözlərini qıyıb, özünü çəkərək çiyinlərində general ulduzları paylayan üçüncü dərəcəli dövlət müşaviri qiyafəsini əyninə ke-

çirdi, kabinetinə daxil olub rəis masasının arxasındakı hündür xidməti kreslosunda yerini rahatladı. Bu anda o, ürkə-ürkə dövlət başçısının portretinə nəzər saldı, kati-bə ilə birbaşa telefonun dəstəyini qaldırıb, amirənə tərzdə dilləndi.

-Lübaş, qoy cənab Treşşalov gəlsin.

Yenə cənab X-ın həbsi barəsində məlumat olan qə-zeti açıb, qəbula gələnlər üçün qoyulmuş masanın üstünə tulladı: "Qoy qəbula gələnlər hakimiyyətin prinsipiallığını görsünlər və qorxudan tükləri biz-biz dursun."

***

Kabinetə saçları qısa vurulmuş, orta boylu, tökmə bədənli, otuz yaşlarında bir nəfər daxil oldu. Əynində açıq mavi rəngində idman paltarı vardı. Boynuna qəh-vəyiyə çalan şərf dolamışdı. Qış ayaqqabısı əvəzinə yüngül idman çəkməsi geymişdi. Ovcunda tutduğu es-panderi sıxıb buraxırdı. Arxasınca pələngəbənzər, qüvvətli əzələləri olan enli sinəli, qısa ayaqlı, akula çə-nəli, siçovulsayağı yekə quyruqlu bulteryer¹ gəlirdi.

- Qulaq as, kişi, səni çox gözləməli olduq, - müsafir gurultulu səsə sözə başladı. - Bilsəydim sən tıxandan sonra gələrdim. Sənə görə qarnım acından fit çalır. Kö-pəyi də qəzəbləndirdin. Bu narahatlığa görə o, sənin dalının yarısını qopartmaq istəyir. Mənim özümün də sənin sifətini əzmək üçün əlim gicişir. Adamı xarab

---

1. bulteryer - it cinsi

qarşılayırsan. Mən sənin üçün milis pencəyinin üstündəki qovaq, ya quş bazarında lələk deyiləm ki, üflüyəsən, yox olum. Mən "Qarğa" komandasının nümayəndəsiyəm. Başa düşdün, məmur qırığı? Bizə nəinki sənin ofisində, hətta bundan yuxarı mərhələlərdə də hörmət edilməlidir. - Bu anda cənab Treşşalov espanderi əlindən kənara qoydu, məmurun masasındakı qayçıyı qapıb, X haqqında məqaləyə qətiyyənlə fikir vermədən qəzeti iki yerə böldü və ulduzabənzər kağızlar kəsməyə başladı. Sonra özlüyündə nə işə fikirləşib burnunu sildi, onun biləyindəki döymə masa rəisinin diqqətini çəkdi: - "Bir zərbəylə öldürürəm".

General karıxıb qaldı. O, belə, həyasız zırramalıqı gözləmədi. Treşşalovu qəbul etməyi ondan xahiş etməmişdilər. Bildirmişdilər bu tip ipə-sapa yatmaz paytaxt qruppasından birini təmsil edir. Amma bu tərzdə? Bu dildə! Belə müdhiş sözlərlə? Dulçikov buna heç cür hazırlıq deyildi. O, müsafiri öz yerində oturtmaq istəyirdi. Mühafizəçiləri, Federal Təhlükəsizlik xidmətini, milisi çağırmaq istədi: "Bu nədir, o məni təhqir etməyə gəlib? Hə? - Arkadi Lvoviç hiddətləndi. - Məni itlə qorxudur? Qorxudur ki, səni cırıb parça-parça edəcəyəm. Küçə avarası! Yox... a, mən onun özünü əbədi buzlaqlara gömürəm, ona görə ki, onun əzələləri, donmuş bədəni Sibir porsuqları üçün çərəz olsun! Bulteriyerindən işə sabun bişirərəm."

Təhqir edəndən qisas almaq üçün o, əsəbi düşüncələrlə başqa - daha amansız vasitələr düşünürdü. Amma tədricən Arkadi Lvoviçin savaşa alovu soyudu. O, öz hə-

rəkətlərinə və fikirlərinə hakim olmağa başladı. "Bu münaqişəni heç bir vəchlə idarə qalmaqalı səviyyəsində böyütmək olmaz! Yoxsa öz masamı təhlükə altında qoyaram, hə? İdarədə məsxərə yaradaram. Yox, ən yaxşısı bu tiplə tez vıvdalaşmaqdır - deyə, o, düşündü.

- Sizə nə olub, əzizim. Mən, elə indi gəlmişəm. İlin yekunları ilə bağlı, kx1-kx1, müşavirədən.- Cənab Dulçikov özünü itirmiş halda dilləndi.

- Mənə "əzizim" demə. Mən sənin üçün "qey" deyiləm.

- Qoy siz deyən olsun, mən sizi necə çağırmalıyam?

- Sən nəzərdə tutursan ki, mənim adım nədir? Məni, sadəcə, "Qudurmuş kran" adlandırın.

- Bağışlayın, necə? Qudurmuş kran?

- Bəs yox?! Necə eşitdin o cür - "Qudurmuş kran." Anladın?

- Sizə nə qulluq edə bilərəm? Nə kömək lazımdır? - Açıq-aşkar görünürdü ki, Arkadi Lvoviç bu qeyri-adi adı təkrar etmək istəmir. "Onu tez rədd etmək lazımdır. Canım-gözüm, baş verə biləcək qalmaqaldan özünü qoru" - fikri başında israrla çaxırdı.

- Bəs sənə Zanoza heç nə deməyib? Yalan deyirsən, hər şeyi bildirib!

- Qocalmışam, yadımdan çıxıb! Xatırladın, kx1-kx1, söz nədən gedir?

- Nə, bizim istəyimizi unutmusan? Bu, necə olur, axmaq? Əgər sən kiteldəsənsə, elə bilirsən mən sənın beynini tökə bilmərəm? Sənın sifətini elə günə salaram ki, donuz cəmdəyinə oxşayarsan. Qandın? O saat hər

şey yadına düşər! Hələ indiyə kimi elə şey olmayıb ki, bizim istəyimiz unudulsun. Məktubu götür və imzala. Orada hər şey göstərilib. Amma soruşma ki, orada nə yazılıb. Özün oxu! Sən elə fikirləşirsən ki, mən orada söhbətin nədən getdiyini bilirəm? Axmaq! Üç dəqiqə vaxt verirəm. - Sonra başlayacağam sifətinə çırpmağa - aşbazlar qızardılmamışdan qabaq əti döyüdüyü kimi. Qandın?

General Dulçikov titrəyə-titrəyə kağıza baxdı. Orada ixrac olunan spirtli içkilərdən tutulan əlavə gəlir vergisinin geri qaytarılması haqqında yazılmışdı. Geri qaytarılacaq məbləğin ümumi həcmi iki yüz otuz milyon rubl təşkil edirdi.

- Məhsullarınızın çıxarılması barədə gömrük bəyannaməniniz varmı? Ümumiyyətlə, sizin hansı sənədləriniz var? - Sarsılmış məmur, ehtiyatla, demək olar ki, pıçıldı ilə soruşdu.

- Bəyannamə nədir? Nə danışırısan, başına hava gəlib?

Köpək sahibinin səsini qaldırmasına o dəqiqə reaksiya verdi. Bəbəklərinin dərinliyindəki qara gözləri qəzəblə cənab Dulçikova zilləndi. İtin qısa, qüvvətli gövdəsi əmrə müntəzir şəkil aldı, yekə çənəsi bir az açıldı, iri caynaqları gərildi. Bir himə bənddi.

"Köpək indi mənə cumacaq - general qorxmuş halda geriyyə - kreslosunun söykəncəyinə tərəf ləngər vurub düşünməyə başladı. - Lakin bəyannamə olmadan heç nə etmək mümkün deyil. Məhsul hansı sərhəddən keçirilib? Nə etməli? Haray salmalı deyiləm ki? İmza-

layım? Bəlkə onu başqa instansiyalara göndərim? Amma onlar da mənim üstümə qaçacaqlar. Bu yerdə necə kömək edəsən? Gələcəkdə heç vaxt belə tiplərlə görüşməyə razılıq vermərəm. Pəncərədən Maroseykaya atılmağım gəlir".

Arkadi Lvoviç vahimədən boğulurdu.

- İki dəqiqədən az qalıb. - Treşşalov qaşqabağını salladaraq dilləndi. - Səninlə köpək məşğul olacaq. Ona paqonları qopartmaq və burun dişləmək əla öyrədilib. Əgər Rusiya qanunvericiliyi ilə tanışsınızsa, bilməlisiniz ki, itin yiyəsi onun əməllərinə cavabdeh deyil. Maksium cərimədir! Quduzluğa görə iynənin pulunu verməyə qərar çıxaracaqlar. Bir az da dərmanlar üçün pul qoparacaqlar. Amma sənin hər yerini qoparacaq. Tikələrin bütün binaya səpələnəcək. - Bu dəmdə cənab Treşşalov kəsdiyi kağız ulduzları masa rəisinin üstünə atdı və qərribə şəkildə gülməyə başladı. Uşaqlar güldüyü kimi - sadə və uzun-uzadı. Pələngəbənzər bulteryerin burnundakı qara düymə yüngülcə titrədi. Heyvan Arkadi Lvoviçin üstünə atılmağa hazır idi. Başsoyuqluqdan belə cəncəl işə urcah olması cənab Dulçikovda böyük peşmançılıq hissi oyatdı. O, özünə də, ətrafındakı aləmə qarşı da dəhşətli dərəcədə qeyzlənmişdi: "Belə həyasızlıq yalnız Rusiyada mümkündür! " - Dəhşətli həyacanla və təşviş hissi ilə mühakimə yürütməyə başladı. - Mən nə üçün qanunu pozmalıyam? Nə var ki, bulteryer məni parçalıyacaq? Mən yəni Rusiyanın generalıyam, öz şəxsi kabinetimdə itin önündə əsim-əsim əsməliyəm? İtin məni dişləyib tikə-

tikə etməsindən çəkinməliyəm? Rəhbərlik etdiyim, cani-dildən çalışdığım idarə işçilərinin gülüş hədəfinə çevrilməkdən qorxuram. Hətta aşağı çinli məmurlar da şəbədə edəcəklər: "Ha-ha, Dulçikovu it dişləyib. İxrac mallarından ƏDV-ni geri qaytarmaqdan imtina edib. Buna bax, hətta it də hiddətlənərək, məmurun fırıldaqlarına dözmədi!". Bu söz-söhbət lap əfsanəyə çevrilib bütün otaqları bürüyəcək! Əgər sənəd yoxsa onda ƏDV-ni necə geri qaytarmaq olar? İxrac olub, ya olmayıb? Məlum deyil. Əgər sənəd yoxsa, heç cür sübut etmək olmaz! Büdcədən, demək olar ki, üç yüz milyon rublu çıxart! İ vilayətində dövlətin məmurlara borcu altı milyon dollar təşkil edir. Dörd aydır ki, maaşları ödəmirlər. Camaat işiq pulunu verə bilmir. Mənzillər zülmət içindədir. İmperiya dövründəki kimi şam yandırırılar. Bələdiyyələr məşəlçi peşəsini təsis edirlər ki, hökumət binalarını işıqlandırsınlar. K vilayətində büdcə təşkilatlarına borc doqquz milyon təşkil edir. Camaatın istilik sisteminin ödəmək üçün pulu yoxdur. Keçə ayaqqabıda və kürkdə yatırlar. Di gəl, burada, bu adamyeyənə on milyon dolları əta elə! Bağışla! İmzala, ona görə qondarma ƏDV-lə haqq-hesab çəkib üzləşsənlər və işi unut! Şəxsi maraq olmadan. Gəlirin bölüşdürülməsində də iştirak etmədən. Heç olmasa, qazancı mənimlə bölüşsəydilər. Deyəydilər ki, cənab general, bu biznesin qaydalarına əsasən, gəlirin otuz faizi sizin, başqaları ilə biz özümüz ayırd edəcəyik. Onda heç kim etiraz etməzdi. Üç dəqiqəlik ultimatumu da ehtiyac qalmazdı. Hərə öz qanuni payını götürərdi. İş

bitirib hərə öz kefinin dalınca gedərdi. İndi mənim kabinetimdə nə baş verir? Terror!.. Dövlət məmuru Dulçikova kirminal dəstə hücum edir: yırtıcı insan cildində və qaniçən bulterqer müntəzir vəziyyətdə. Belə iş sərhəddin o tayında ola bilərmi? Almaniyada, Fransada, Amerikada? Kriminal məmurun üstünə gələ bilərmi? Özü də onun öz idarəsində! Hələ üstündə milli bayraq da sancılıb. Tunc lövhəsinin şəfəqləri Kremlin pəncərələrinə qədər gedib çatır. Biz hansısa mağara dövründə yaşayırıq? Xaricdə bilməlidirlər ki, burada bizə necə də çətindir. Dözülməz şəraitdə yaşayırıq. Özümüzü qoruyuruq. Lakin mən Treşşalovun sənədi ilə nə edim? İmzalayacağam. Podxolyuzinlə, Maxoxorinlə, Santapikinlə o cür planlarım varkən, on milyon dollara görə öz masamı riskə atmaq mənə çox lazımdır? Öz sağlamlığımı şübhə altında qoyum, hə? Tfu! İmzalayım da! Amma əyri-üyrü qol çəkəcəyəm. Gizli eyhamla. Cənabların duyuyq düşməsi üçün. Bəlkə, fikirlərini bölüşməyə gəldilər.

Üçüncü dərəcəli Dövlət müşaviri masaya yaxınlaşdı, qızıl ucluqlu "Perker" qələmini götürüb qəddar iddiaçısının blankına dərkənar qoydu: "Rusiya məhsulları ixrac olunarkən qanuna müvafiq olaraq ƏDV geri qaytarılmalıdır. Bir halda ki, ixracatçı əlavə gəlir vergisinin məbləğini tələb edir, qanuna müvafiq olaraq ƏDV GERI VERİLSİN".

Dərkənarın sonunda özünün müəmmalı imzasını qoydu.

Bütün mətn xırda, yığcam xətlə yazılmışdı, amma

"ƏDV geri verilsin" sözlərini cənab Dulçikov qəsdən böyük hərflərlə sətirboyu yazmışdı. "İndi hünərləri varsa qoy mənə yaxınlaşsınlar. - Arkadi Lvoviç özündən razı halda düşünməyə başladı. - Ödəmə şöbəsini təhlükə altında qoydum. Başqa cür necə ola bilər, hə? Yaşamağın qaydası budur! İstəyirsən məmur ol, kommersant ol, alim ol, yaxud taksi sürücüsü ol. Özünü düşünmədin, batdın! Qoy indi onlar düşünsünlər ki, burnunun üstündə "Bir zərbəylə öldürürəm" döyməli yumruq və timsah ağızlı heyvan duranda necə olur. Bir müəmmalı dərkənarla bütün müşkülləri başqa masalara yönəltdim. Yeri gəlmişkən, oradakı rəis də büsbütün nəcisin içindədir. Onun vəziyyətinin necə olacağı mənim nəyimə gərək? Masa onundur, qoy özü də müdafiə etsin".

Məsələnin əla həllinin tapılmasından toxdaqlıq tapan cənab Dulçikov özünə gəldi, dərkənar qoyduğu kağızı götürüb Treşşalova uzatdı.

- İndi heç nə sizə qaytarılmalı pulların geri alınmasına mane ola bilməz. Amma sizdən xahiş edirəm, iti məndən uzaq tutun. Öz kitelim üçün qorxuram. - Arkadi Lvoviç acizənə ahənglə dilləndi.

- Kitel nədir, qolunu itirə bilərsən, lap başımı, yaxud masanı da! - Hələ də acığı soyumamış Treşşalov bir qəddər yumşaq tərzdə dilləndi. O, vərəqi götürüb dərkənarı oxudu, məmura çəp-çəp baxdı və sözünə davam etdi: - Bizim dəstə ilə dostluq etməyi özünə eyib bilmə. Əgər bu gün göstərdiyiniz iltifatsız hadisə bir də təkrar

olunsa, onda sənin işin pis olacaq. Kaput! Bilirsən, bizi niyə "Qarğa" dəstəsi adlandırırlar? - O, kağız ulduzları kəsməyə davam etdi.

- Bağışlayın, yox!.. - Masa rəisi ehtiyatla səsləndi. Özlüyündə isə düşündü: Doğrudan da mən bilmirəm, niyə?.

- Bizdə qarğalar xidmətdədirlər. Onlar adi quşlar deyil, öyrədilmişlərdir. Bundan başqa, onlar təkcə uçanlar deyil. Aralarında hər cür vəhşilər var. Bizim tapşırıqlarımızı yerinə yetirirlər. Müzakirəsiz, imtina etmədən. Məsələn, Dulçikovu kağıza qol çəkməyə məcbur etməlisən. Yaxud, Pupsikov boynuna qoyulan taşı ödəməlidir. Bundan ötrü mən niyə yumruqlarımı murdarlamalıyam? Hazır, bizim həm uçan, həm sürünən, həm də qapanlarımız var. Onlardan yaxa qurtarmaq mümkün deyil. Hər yarığa soxulurlar, hər quyuya sürünə-sürünə girirlər, uça-uça nəfəslikdən soxulurlar, avtomobili aşırırlar. Qandın, məmur qırığı? Bizdən gizlənməyə cəhd etmə. Bizim sadələvh dəstə üzvlərimizi axmaq yerinə qoyma. Biz heç kimi bağışlamırıq. Bir komanda bəsdir: qıs-qıs. Qandın? Yaxşı, mən getdim. Bizdən həmişə qorxmaq lazımdır. Hətta xeyrli iş görəndə də. Bunu yadda saxla! - Bu məqamda cənab Treşşalov qəzet qırıntılarını Arkadi Lvoviçin üzünə çırpdı, boğazını bərkdən arıtlayıb, iti ilə bərabər kabinetdən çıxdı.

"Sovuşdu, hə? - məmur dərindən nəfəsini dərdi -

Mitkaya tapşırıq vermək lazımdır ki, staffordşir¹ tapsın. Onu kabinetimdə saxlayacağam. Masanın altında. Ya da pərdənin arxasında. İstirahət otağında. Sahibini müdafiə üçün xariqüladə döyüş ona əsil zövq verir. Bəlkə rosomaxa² tapsın? Onu əhliləşdirmək çətindir, amma Treşşalovun bulteryerini o, cırıq-cırıq edər. Nə-sə etmək lazımdır. Biabırçılıqdır. Rusiyanın maliyyə nəzarəti xidmətinin generalını Maroseykadakı baş ofisində, öz şəxsi kabinetində girov saxlayıb, döyüş iti ilə qorxudasan! Bu ki, dövlətin çökməsidir! - onun yadına Treşşalovun hədəsi düşdü - Ona paqonları cırmaq və burnu dişləmək öyrədilmişdir. Bu nədir, bulteryer zabit şərəfi məhkəməsinin qanuni nümayəndəsinə çevrilib? Konstitusiyamızın Femidasıdır? Bunun üçün sənin başın var, canım Dubçikov: İşi elə qurmaq lazımdır ki, alçalıcı hadisələri şəxsi həyatından rədd edə biləsən".

Özünə təskinlik verən Arkadi Lvoviç kabinetdə gəzişdi, soyuducuya yaxınlaşıb oradan bir şüşə "Bolşoy" arağını çıxartdı, təxminən yüz qram süzərək birnəfəsə başına çəkdi. O andaca qarabasmadan sanki canını qutarırmış kimi, başını silkələdi, suya qoyulmuş almadan dişləyib, özünə gəldi. Qaş-qabağı açıldı, bənizi çəhrayı rəngə çaldı və yenə də inamlı addımlarla iş otağında var-gəl etməyə başladı.

Birdən tamamilə başqa bir fikir sanki onu döşəməyə mıxladı: "Nazirliyin kollegiyasına təqdim üçün

---

1. staffopdsir
2. rosomaxa - it cinsləri

2004-cü il dövlət büdcəsinin artırılmasına layihə hazırlamaq lazımdır. Xidmətdə yalnız öz işlərinlə məşğul olmayacaqsan ki, hə? İlin sonu bir addımlıqdadır. Hesabat yığınağına az qalıb. General Dulçikovun necə təşəbbüskar məmur olması barədə danışmalıdırlar. Amma gərək həddi aşmasınlar! Məni islahatçı kimi göylərə qaldırmasınlar. Yoxsa daha yüksək vəzifə təklif edərlər. Oradan isə heç bir xeyir gəlməz. Belə şeylər məni maraqlandırmır. Ondan yaxşısı, hərdənbir dövlət büdcəsinə yada salaraq şəxsən cibimi doldurmaq naminə öz masamda islahatçı olum. Budur, məsələn, döyüş itlərinə və təkbətək vuruşan quşlara vergi tətbiq edək. Yaxud, lüks sinifli avtomobillərin və qiyməti min dolları keçən paltarların vergisini yüz faiz artıraraq. Qiymətli ayaqqabıların, bahalı daş-qaş məmulatlarının, akademik biliklərə də vergini artırmaq mümkündür. Elmlər doktoru dərəcəsi və akademik adı da xəlvətdə qalıb? Əgər İngiltərədə krallıq pəncərə və soba borularına töycü qoyurdusa, onda ruslar niyə elmi mülkiyyətdən vergi almasın? Ətrafımızda nə qədər əlləmlik edən var, hə? Donuzları və itləri mədəniyyətin bütün sahələrində çalışan qaymaqların ləl-cəvahiratını arayıb-tapmağa öyrətməyin vaxtı çatıb. Estrada ulduzlarının evlərini və torpaq sahələrini qatıb-qarıdırsınlar, senatorların, deputatların, televiziya aparıcılarının ciblərini iyələsinlər. Kim-kim, onlar ki, pulu demək olar ki, bellə yığırlar. Hə, mən hələ gözəlləri unutmuşam! Onlar da vergi ödəməyə borcludurlar. Elə, hey yazırlar ki, gözəllik sərvətdir! Di gəl ki, bizim ölkəmizdə hər kəs

yığdığı sərvətə görə vergi ödəyir. Gözəlləri niyə büdcəyə bağlamayaq? Maliyyəçilərlə hesablaşmaq onlara daha asandır. Sponsor kimi varidat mənbələri var. Bu, mənə də xeyirdir. Hünərin var Rusiyanı aldat! Dulçikov hazırdır, özü də necə hazırdır, hə? Nə qədər romantik hadisələr gözləyir məni! Hamı qibtə edəcək... Əlbəttə, Kuzyakin və onun dostlarından başqa. Bəs mən əmin ola bilərəm ki, yaxın zamanlarda özüm *onların* sırasına qatılmayacağam?"

Maroseykaya baxan pəncərənin önündə donub qalmış Arkadi Dulçikovun fikrinə bu cür qəribə fikirlər gəlirdi.

***

Popişevanın aqalıq etdiyi qəbul otağında "Alleqro" bankının nümayəndəsi cənab Treşşalovu gözləyirdi. O, kiminlə qarşılaşacağını çox gözəl bilirdi. Amma Vlad Semenyurani bu aləmdə heç nə utandırmırdı. O, həmişə öz qarşısına bir məqsəd qoyurdu - bir insanla ünsiyyət quranda sövdələşib bir xeyir tapmaq mümkündürmü, ya yox! Əks halda o insanın heç bir faydası yoxdur? Əgər söhbətlərində bir məntiq görürdüsə, onda dəridən, qabıqdan çıxır və öz xeyri üçün xidmətini böyük uğurla müsahibinə sırıyır.

Bulteryerə heç bir əhəmiyyət vermədən o, kabinetdən çıxan Treşşalova əmmasız, çəkinmədən müraciət etdi.

- "Alleqro" bankından, Vlad Semenyura, sizinlə çoxdan bir iş qurmaq arzulayırdım. Sizin kimi geniş əlaqələri və ağıllı adamlarla bizim bank çox maraqlanır. Ən başlıcası, sizə o xoş gələcək ki, bizim tanışlığımız elə-belə deyil. Bu, sizin yeni elit klub "Sezar"ın açılışına dəvətnamədir. Həyat yoldaşınızla, yaxud tanış bir xanımınla gözəl axşama gəlməyinizdən şərəf duyuruq. Əgər dostunuzla gəlsəniz belə camaata toxunmaz. Restoran, sauna, hər zövqə uyğun masaj, göbək rəqsi, xüsusi erotik şou-hər şey sizin xidmətinizdədir.

- Məndən nəyə bir umacağınız var? - Treşşalov ayaq saxlayıb bileti götürdü və sözüünə davam etdi, - mənə daha iki bilet ver. Sizə kim havadarlıq edir?

- Lütfən, öz rəhbərliyinizdən öyrənin. Məsələn, cənab Pentyurindən soruşun. Amma yadınızda saxlayın ki, indiki bankların havadarları olmur. Axı, "Alleqro" bankının müştərilərinin çoxu sizin peşə həmkarlarınızdır. Burada ümumi səfərbərliksiz keçinə bilməzsən... Sizin soruşduğunuz isə nə vaxtsa, əvvəl olub... Rica edirəm, Pentyurin üçün də, öz tanışınız üçün də bilet götürün - gənc oğlan ona iki ədəd dəvətnamə uzatdı.

- Sənin istəyin nədir?

- Cənab Treşşalov! Pulu müxtəlif yolla qazanmaq olar. Biri haramzadədir, o biri sahibkardır, üçüncüsü maliyyəçi, məmur, quldur, idmançı, artistdir. Amma pullar yalnız bankda saxlanılır. Ən yaxşısı "Alleqro" bankında. İstənilən başqa yer onlar üçün qeyri-münasibdir. Vərəm xəstəsinə quru, isti hava lazım olduğu ki-

mi, əskinazlara da, özü də onlar böyük həcmdə olduqda, bank zirzəmiləri və seyfləri gərəkdir. Axı, həyatımız qəfil hadisələrdən xali deyil! Birdən mənzildə gecə axtarışı oldu? Onda sizin sərvətiniz, hüşt-hüşt, batdı! Yaxud çağrılmamış qonaqlar - başqa şəhərlərdən soyğunçular təşrif buyurdular? Siz pullarınızı nə qədər xəlvətdə gizlətsəniz də, fərqi yoxdur, onlar tapacaq. İşgəncə verə-verə pulları qoparacaqlar. Belə risk çox lazımdır? Risk təkcə sərvəti itirməklə bitmir, bütün ailə də təhlükə qarşısında qalır! Bizim əla təklifimiz var. Anonim hesablar. Fərqi xidmətlər. İstəyirsən öz şəxsi mənzilində, ya da dövlət həbsxanasında yat, heç bir qorxu-hürkü olmadan sanballı faizlərinizi alırsınız. Pullar sakitliyi və asayışı sevir. Biz ağıllı adamlara məhz bu şərtləri təklif edirik. Bu da mənim vizit vərəqəm. Zəng edin. Mənim telefonum günün iyirmi dörd saati işləkdir. Bizim bank xidmətlərimizin incəlikləri barədə sizə hələ çox söz çatdıracağam. İnanıram və əminəm ki, təklifim sizi həddən ziyadə maraqlandıracaq.

Onlar sağollaşanda gənc oğlan Treşşalovun sifətində güclə gözə çarpan təbəssümü sezdi. O, əlini Semenyuraya uzadan məqamda dilləndi: "Sezar"dakı axşam şənliyində görüşərik. - Bu sözdən sonra bankın münayəndəsi fikrə daldı: - "Sadələvh oğlandır. Sifətindən uşaqlıq və korazehinlik yağır. Hər dəfə belələrinə rast gələndə əmin olursan ki, paytaxt biznes üçün həddən ziyadə gözəl meydandır."

***

Öz novator düşüncələrindən sonra general Dulçikov özünə gəldi və masa arxasındakı kreslodə yerini rahatladı. X-in həbsi barədə məqalə olan qəzetdən cəmi yarıım sütun qalmışdı. Döşəmənin üzərində cənab Treşşalovun yaradıcılığı olan kağız qırıntılarından nişanələr yellənirdi. General qəbul otağı ilə birbaşa telefonun dəstəyini qaldıraraq qırıq səslə dilləndi:

- Gəl!

Popişeva həmənin kabinetdə göründü. Dulçikov gözləri ilə ona tör-töküntünü işarə etdi. Katibə hər şeyi başa düşdü və kağız qırıntılarını yığmağa başladı.

- Kleşşitsevə deyərsən gəlsin, - məmur danışmağa başladı. - Amma itlə, yaxud başqa məxluqla buraxma. Ona görə ki, Treşşalovla baş verən hadisə bir daha başımıza gəlməsin. Mənim kabinetimə bulteryerlə! Rüsveyçılıqdır! Kompüterdə yığ: "Heyvanlarla və quşlarla rəisin otağına daxil olmaq qəti qadağandır". Həmin lövhəni mənim kabinetimin girişində vur. Dərhal! Başa düşdün?

Katibə döşəməni yığışdırana qədər Arkadi Lvoviç Kleşşitsevin gəlişi ilə əlaqədar götür-qoy etməyə başladı. "O, şəhər yanğın idarəsinin rəhbərinin oğludur. Bizim işimizdə lazımlı adamdır. - Dulçikov xəyala daldı. - Rusiyada qanunlar pozulan zaman cinayət işlərini bağlamaq üçün arxivləri külə döndərmək ən yaxşı vasitədir. Bəli, yanğın, indi o çoxlarının karına gəlir, hə? Yanğın təkcə əşyaları deyil, dəlil-sübutları da məhv

edir! Gənc oğlanın işlə təmin olunmasına mütləq kömək etmək lazımdır. Amma hara, hansı departamentə? Mühafizəyə? Bəlkə şöbəyə, öz yanığa, hə? Heç də pis olmaz! Bəlkə sanballı qonorarı bölmək üçün Baş yanğınsöndürənə hər hadisəyə görə yalvarıb-yaxarmaqdansa, ən yaxşısı bu işi onun oğluna həvalə edəsən? İşlər daha sürətlə gedəcək, məsələnin qiyməti öləcək, hə? Mənə ucuz başa gələcək!"

- Hə, nə oldu, Lübaş, hazırdır? Qutardınsa Kleşşitsevi dəvət et!

***

- Kabinetə iyirmi beş yaşlarında, kök, ucaboy, cavan oğlan daxil oldu. Girdə, toppuş sifətində buxaq sallanmış, xumar baxışlarının arxasından qəhvəyi gözləri axırdı. Əlində candərdir hansısa kağızları tutmuşdu.

- Bel-ə, əyləşin. Atanız necədir? Yaxşıdır? Mən elə dünən onunla görüşmüşəm. Müdrik adamdır. Yanğından mühafizə sahəsində, kx1-kx1, Rusiyanın fəxridir. Səmimi-qəlbdən sizə kömək etməyə hazırım. Əmək tərcümeyi-halınızı hardan başlamaq istəyirsiniz? Hansı ixtisas üzrə mənsəb sahibi olmaq sizin üçün maraqlıdır? - Özlüyündə isə düşündü: "Lap öküz arabasına qoşulmalıdır. Belə oğulla adam özünü asmaq istər. Heç nəyə yaramayan cındır parçasıdır!"

- Atam hara məsləhət bilsə, elə ordan başlaram. Niyə özüm baş sındırmalıyam ki? Ondan yaxşı düşünə bilmərəm. Məni yanlarında işə götürməyə görə indi

çox adam atamdan xahiş edir. Belə ki, hər tərəfdə iş var.

- Sizinlə tamamilə razıyam, cavan, qabiliyyətli insana iş tapmaq çətin deyil. Təhsiliniz hansı ixtisas üzrədir? Harda oxumusunuz?

- Mənim çoxlu, müxtəlif diplomlarım var. Sizə hansı lazımdır? - Cənab Kleşşivtsev asta və bezdirci bir tərzdə danışdı - Aviasiya mühəndisliyi yarayar? Yaxud aqronom, ət emalı sənayesinin texnoloqu, spirt emalçısı, idman müəllimi, iqtisadçı... Sizin məndən hansını istədiyinizi mən heç cür başa düşə bilmirəm?

"Görünür, paytaxtın bütün institutları Baş yanğın-söndürənin bu bivec oğluna diplom verib. Nə olsun, bu da biznesdir. Bu zəlidən nə iləsə bir şey qopartmaq gərəkdir! Başa düşürəm, ən asan vasitə diplomladır. Görəsən, bu, nəyə qanır?" - Arkadi Lvoviç götür-qoy etməyə başladı:

- Mən ona görə soruşuram ki, hansı işin sizin ürəyinizcə olduğunu öyrənə bilim.

- Onu papaşkadan soruşun.

- Mütləq bu sualı ona verəcəyəm! Amma o da məndən soruşa bilər ki, bəs oğlum özü nə istəyir? Mən ona nə cavab verim, əgər...

- Mənə masa verin. Böyük və gözəl, atamda olduğu kimi. Siyirtmələrilə, rəflərilə, həm də seyfi ilə. Mən onlara hədiyyələr yığa bilim. Sizdə beləsi var?

"Almaq lazım gələcək, - Dulçikov qərarlaşdırdı, - lakin bu zırrama məni boğaza yığdı. Əgər, o, bu qayda

ilə tapşırıqlarımı yerinə yetirəcəksə, daha mənim nəyimə lazımdır?"

- Cavan oğlan, atanız kimi yuxarı səviyyəyə qalxmaq, general rütbəsi almaq üçün hərdən işləmək də vacibdir. Xatırladım, sizin iqtisadçı diplomunuz var. Siz balans oxuya bilərsiniz? Bu haqda anlayışınız var?

- Day-day, siz məndən belə axmaq şeyləri niyə soruşursunuz? Mən oxumağı birinci sinifdə öyrənmişəm... Balansı da, nağılı da, təmsili də! Hər şeyi oxuya bilirəm. Hətta bir balansdan bir misra yadımdadır: "Bir axşam xaç suyuna çəkmə anında, qızlar fala baxırdı..."

"Çətin vəziyyətdir, bu, ballada ilə balansı səhv salıb. Qorxulu deyil, ona bu işi öyrədərik." - Arkadi Lvoviç qərarlaşdırdı. Masa rəisi açıqca gülümsəyib, yerindən qalxdı. Klevşşivtsevə yaxınlaşdı, əlini çiyinə döyücləyib dedi:

- Siz paytaxtın ali məktəbinin istedadlı məzunusunuz. Ərizə yazın. Bazar ertəsindən işə çıxın. Mayor rütbəsi alacaqsınız, çoxlu siyirtməli masanız olacaq. Yarım ildən sonra sizə mayor paqonlu forma verəcəklər. Əgər mənim tapşırıqlarımı dəqiq yerinə yetirsəniz bir-iki ildən sonra polkovnik rütbəsi alacaqsınız. Oradan isə üzünüzə general ulduzunun pırıltısı şəfəq saçaacaq. Necədir, razısan? Başqa arzuların da var, hə? - ağılından isə başqa fikir keçirdi - "Sənə məmur libası yox, qamçı lazımdır, özü də uzunundan".

- Elə, bazar ertəsindən mayor libasında işə gəlmək olmaz?

- Atanla məsləhətləşmək gərəkdir. Əlindəki o kağızlar nədir?

- Diplomların surətidir.

- İqtisadçı diplomunu ayır və işə girmək ərizəsi ilə birlikdə mənim katibəmin yanında qoy.

- Onda mən gedim?

- Buyurun.

Bu dəmdə telefon zəng çaldı. Katibə kal səsle diləndi:

- Xətdə Podxolyuzindir.

- Zati-aliləri, eşidirəm sizi!

- Barquzinskidən yeni nə xəbər var?

- Müəssisə tərtemizdir. Bir dənə də pozuntu yoxdur.

Belə yalan çuğulçuluğu təssəvvür etmək çətindir. Komissiyanın geri çağırılması ilə əlaqədar göstəriş verdim.

Orada onlarlıq bir iş yoxdur! - özlüyündə isə düşündü:

"Santapukinlə söhbətin necə keçdiyindən danış. Nazirlər Kabinetində havadarımız olacaqmı?"

- Mənim mötəbər şəxslə söhbətim baş tutdu. Hər şey əladır. Dediym siyahını köməkçim sənə çatdıracaq. İşə başla. Başdansovdu yox, ürəklə. Nəticəni görmək istəyirəm. Hər şeyi başa düşdüynə əmin olum?

- Deməli, mötəbər şəxs bizim planımızı bəyənib? İmtiyazlara bel bağlaya bilərəmmi?

- Hər şey qaydasındadır. Az danış. Hələlik! - Podxolyuzin dəstəyi asdı.

"Bu gün çərşənbə axşamıdır, 2003-cü ilin dekabr

ayının iyirmi üçüdür. Yəni, bu gündən mənim yeni həyatım başlayır. Bu tarixi yadda saxlamaq lazımdır. İlk dəfədir ki, vəzifə pillərimdə gör kimi, Santapukinin özünü havadar tutmuşam. Gələn 2004-cü ildə bütün il-boyu Nazirlər Kabinetinin kölgəsində işləyəcəyəm. İgid kimi! Afərin! Mənim, ən azından, yarım ilim hələ var. İyirmi-otuz milyon qazanmaq olar, hə? Yox, mən özüm üçün yarımillik plan qoyacağam: Əlli milyon dollar! Bu pulları yığmayınca ayağımı o taya qoya bilmərəm. Mayın axırında Nazirlər Kabinetinin yeni tərkibi qəti şəkildə təşkil olunacaq. Mənim masama onların yetməsi üçün o vaxtdan sonra iki ay da lazımdır. Ona qədər planı yerinə yetirmək üçün vaxt və əlaqələr yətlidir. Hələ Santapukinin də hökumətdə qalmasına əla şansı var. Bir sözlə, yaşayarıq - görərik!".

***

Cavan oğlan gələcək mayor Kleşşivtseva yaxınlaşıb özünü təqdim etdi.

- Vlad Semenyura, "Alleqro" bankından. Çoxdandır sizinlə iş görmək istəyirdim. Sizin kimi əlaqələri olan, ağıllı insanla bizim bank çox maraqlanır. Ən xoş işə odur ki, bizimlə tanışlıq insanlara sanballı gəlir gətirir. Lütfən Arbatdakı pivə bayramına dəvət biletini qəbul edin. Bizim qonaqlarımız pivəni istədikləri qədər havayı içə bilərlər. Yeri gəlmişkən, əgər atanızın bizim bankda şəhər yanğın idarəsinin hesabını açmasına söz

versəniz, onda ilk min dolları alırsınız.

- Min dollar?

- Hə! Düz min dollar!

- Başa düşəmmədim, saatıma, günümə? - Gənc Kleşşivtsev heyrətamiz tərzdə bildirdi.

- Necə yəni günümə? - Semenyura gülümsəyərək təəccüblə dilləndi. - Bu bizim gələcəkdə birgə fəaliyyətimiz üçün avansdır. Hesabın açılması üçün min dollar - Məgər bu, yaxşı qazanc deyil?

- Belə pullar məni maraqlandırmır. - Yanğın-söndürən oğlu sanki candərdir dilləndi.- Otuz min dollardan az məbləğ barədə mən söhbət belə etmirəm. Avans, balans... Bu gün bunları general da məndən soruşub.

- Otuz min dolların əvəzinə siz banka nə təklif edə bilərsiniz?

- Hələ ki, heç nə. Əgər, yanğın olsa mütləq mənim yanıma gələcəksiniz.

- Güzəl təklifdir! Mən fikirləşərəm və qərarımız barədə sizə məlumat verərəm.- Lakin ürəyində başqa şey dedi: sürüş burdan, bədheybət! Gör, nə qədər istəyir? Zəhər-zəqqum istəmirsən?

***

Duma üzvü ilə danışandan sonra cənab Dulçikov özü də hiss etmədən xeyli dəyişdi. Sanki birdən-birə ağayanalaşdı. Kiteli dartılmağa başladı, tikişlər cırıldı, boynu uzandı, gözləri qıyıldı, burun pərləri geniş-

ləndi. Ən başlıcası isə, başı gicəllənib, lənətlənmiş tərzdə elə fırlandı ki, sanki o, Maroseykaya baxan şəxsi kabinetində deyildi, Kremlin pəncərələrindən Kaliforniya sahillərini seyr edirdi. Nəsə coğrafi cəfəngiyatdı: Moskvanın göbəyindəki Spasski qülləsindən Santa-Monika çimərliyini neçə seyr etmək olar? Heç kimin qətiyyən belə şansı yoxdur! Bəşər övladı dünyaya gələn gündən belə hadisə görünməyib. Budur, cənab Dulçikovda bu, alındı.Özü də qızdırmanın şiddətindən ötəri, elə-belə deyil, çox sabit vəziyyətdə. Əcnəbilər nizamı şəkildə, heç bir maneə olmadan gözü önündən keçirdi. O, üzərində krill əlifbası ilə "Dulçikoff" yazılmış bank da gördü. Sonra bir nəfər sütün qıza baxmağa başladı. Qız olmasına baxmayaraq o, bir az Kuzyakinə bənzəyirdi. Dərisi də onun kimi zərifdi. Gözləri də tutqun və nəmliydi. Dodaqları da onun kimi açılmışdı. Sonra birdən-birə masasının Maroseykadakı ofisindən Kaliforniyadakı banka necə aparıldığını gördü. Liftlə dördüncü mərtəbəyə qaldırırdılar... Bu anda o, hətta əsəbiləşərək, həqiqətən də təmiz rus dilində bağırırdı: "Yeddinci mərtəbəyə aparın. Mütləq yeddinci mərtəbəyə. Nazirin mərtəbəsində! Mənə nə olub ki, bütün ömrüm boyu şöbə rəislərinin mərtəbəsində əyləşməliyəm?"

Bu vəsvəsənin ardınca tamam gözlənilmədən, qəflətən Maxaxorin gəldi, özü də gülməli halda. Sof zavodunun direktoru qu lələkləri ilə onun general kitelinin tozunu alır, ciddi-cəhdlə ayaqqabılarını silirdi. Hansısa

məqamda isə o, masa rəisinin sol ayağındakı çəkməni, sonra isə corabı çıxarıb nəm kağız dəsmalla həтта onun pəncəsini silirdi. Üstəlik, elə diqqət və incəliklə qulluq etdi ki, bu, generalın çox xoşuna gəldi. Həтта, dərhal düşündü: "Qoy, indi mənim yanımda işləsin. Vücuduna, xarici görünüşə fikir verir, hə? Mən qəddaram, amma insafsız deyiləm. Kişini heç vəchlə işsiz qoymaq olmaz. Onu zavoddan çıxardım, natəmiz cəmiyyətə yerləşdirdim, qoy, indi məsuliyyətli işlə məşğul olsun. Nizam-intizam yaratmaq naminə hərdən onun üstünə qışqırmaq zəruridir, ona görə ki, bir də mənim masama göz dikməsin. O, fırıldaqçının, heyvərənin yekəsi indi başa düşsün ki, general Dulçikovla çəkişmək nədir!" "Maxaxorin, sənin qəlbin iyərəndir, - o, yenidən qışqırmağa başladı, - mənim uzunboğaz çəkmələrimi elə təmizlə ki, onlar güzgü kimi parıldasın".

Lübaşa Popişeva, görünür qışqırıq səsi eşidib kabinetə daxil oldu.

- Nə baş verib, Arkadi Lvoviç? - Onun səsi qaydasında idi, tələşsüz-filansız. Masa rəisi məhz bu anda okeanın o tayına səyahətdən qayıtdı, Maxaxorinlə vidalaşdı. Yenidən öz ofisində peyda oldu.

- Nə olub ki? Hər şey qaydasındadır. - General özünü bir qədər itirmiş halda dilləndi. Bununla belə tamamilə özünə çox tez gəldi, o dəqiqə də soruşdu:-Növbədə daha kim məni gözləyir?

- Yelena Dmitriyevna Kurakina!

- Stəkana araq süz və iki dəqiqədən sonra o xanımı

dəvət et! Hələlik! "O, şəhər sovetindən Semivolosun arvadının rəfiqəsidir. Semivolosun vəzifəsi böyük deyil, amma ondan xeyir tapmaq tamamilə reallıqdır".- Məmur özlüyündə qərarlaşdırdı. Bu məqamda Dulçikov bir stəkan "Bolşoy" arağından vurdu və əlüstü də təkrarlamaq qərarına gəldi. Nazirlər Kabinetindən havadar tapmaq kimi bir hadisə zarafat deyil. Bunu bütün Rusiya biznesi arzulayır! İkinci stəkandan sonra o, masasını öpüb, qucaqlamağa başladı, incə sözlər deyə-deyə bütün bədənini onun üstünə sıxdı. Masası ilə baş-baş qaldığından özündən asılı olmayaraq o, təmkinini tamamilə itirdi. Hətta ürəyindən altmışıncı illərin filmlərindən hansısa bir mahnını oxumaq keçdi. Mahnının melodiyası yadına düşə-düşdə xanım Kuryakina özünü darta-darta kabinetə daxil oldu. "Dəstgah qadındır" - cənab Dulçikovun fikrindən keçdi. Yelena Dmitriyevna Kuryakina geniş göy gözləri, cəzbedici təbəssümü, ipək köynəyinin taybatay açılmış yaxası altından görünən nəşəli sinəsi və becid addımlarla məmurun palıd masasına tərəf şığıdı. Onun gözəl, gənc sifətindəki yüngülvari həyacanı cənab Dulçikov sezməyə bilməzdi.

- Sizi qucaqlamaq istəyirəm! Milad bayramı burununuzun önündədir, siz isə, əziz Arkadi Lvoviç, bütün gününüzü işdə keçirirsiniz! Belə olarmı? Dünyanın həzzi sizi heç maraqlandırmır? Dəbdəbədən əl çəkmisiniz? Moskva əhlinin pərdəarxası həyatındakı qadın nəvazişindən əl üz müsünüz? - Xanım bir az ona

toxunaraq sözüne davam etdi - sizin möhtəşəm gül dəstənizdən ağ qızılgülü götürürəm. - Kurakına nazlı hərə-kətlə güldandan ağ gülü qoparıb özünün tünd yaşıl rəngində olan köynəyinin yaxasına sancdı.- Xoşunuza gəlir?

"Mənə elə gəlir ki, o, sərxoşdur. Mənim üçün daha yaxşı," - qadın fitnəkarcasına düşündü.

- Bəli, əladır!

- Qırmızı şərabı xoşladığınızı bildiyimdən mən bir yeşik əla pyemont içkisi gətirmişəm. Mənim şəxsi köməkçimə icazə verin hədiyyəni içəri gətirsin. O, sizin qəbul otağınızdadır.

"Mühafizəçilər müsafirləri bizim yanımıza bulterlərlə, şərab yeşikləriylə, bir yığın diplomla buraxmağa başlayıblar? Müsafirlər dövlət nazirliyinə aşnaları, referentləri, mühafizəçiləri, bərbərləri, imidcmeykerləri - "dayə"lərilə, əllərində zənbil dolu Azərbaycan və gürcü yeməkləri ilə gəlirlər... Bu nədir, biz artıq başqa bir aləmdə yaşayırıq? Artıq dövlət yoxdur? Hakimiyyət itib-batıb, yoxa çıxıb? Canım Dulçikov, hə? Hə? Əh-sən! Mənim möhtəşəm zəmanəm, tək səni öpürəm! Mənim cənnət dövrümdür! Qoy şərabı gətirsinlər. Onsuz da könlümdən yaman içmək keçirdi. Axı mənim peşə bayramımdır: Sontapukin mənimdir! Mənim havadarım, çətirim, daldalanacağımıdır. Yaşasın cənab Santapukin! Xətadan-bəladan uzaq, salamat olsun! General, indi fürsəti əldən vermə".

Arkadii Lvoviç həmən andaca katibə ilə əlaqə sax-

ladı:

- Lübaş, xanım Kurakinanın köməkçisini təcili mənim yemək otağıma ötür. Hə, sən özün də, kx1-kx1, get ora, mikrovalnovkada Azərbaycan təamlarını qızdırmaq lazımdır. Gətirilən şərabdən iki şüşə aç. - Sonra həmsöhbətinə müraciət etdi. - Yelena Dmitriyevna, siz də içirsiniz? Bu gün mənim üçün əlamətdar gündür! Rica edirəm, masaya buyurun!

- Əzizim, bu nədir? Katolik Milad bayramını qeyd edir?

- Heç də el deyil. Mən xristian təqviminə elə də sityiş etmərəm. Eləcə də pravoslav, katolik təqviminə. Mən bu gün bayram edirəm, bayram edirəm bu gün.- Birdən duruxdu: "Mən bu xanıma nə deyim?" - Mən bu gün gözəl xanımın gəlişini bayram edirəm! Qəlbim sevincdən dağa dönüb. Ürəyim dil-dil ötür, xətrimə İtaliya şərabı düşüb.

- Nə qədər ki, yeyib-içməyə başlamamışıq bir neçə kəlmə işdən danışmaq olar? Məni sizin yanınıza gəlməyimə dəhşətli hadisə vadar edib. Mən Rusiyanın qədim knyaz nəslinin Kuryakinlərin nümayəndəsiyəm. Hətta mənim ərim Beloxvostov - o, Federasiya Şurası sədrinin referenti vəzifəsində çalışır - mənim soyadımı götürüb. Mən burada - sizin qəbulunuzda Moskva Zadəganlar Məclisini təmsil edirəm.

"Necə, bu da ordandır? Moskvada nə qədər zadəgan var? - Masa rəisi heyrətə gəldi. - Mən gərək bir stəkan da araq içəm. Görüm ki, bu sevimli xanım nə nağıl da-

nışacaq. Çox maraqlıdır! Bəlkə onlar indi qraf adı təklif edəcəklər? Onda tam halda mənim adım necə səslənəcək? Şöhrətli knyaz, alihəzrət qraf, üçüncü dərəcəli dövlət müşaviri Arkadi Dulçikov... Ağırdır, amma zəmanənin ruhundadır" - Sizin arağa münasibətiniz necədir, Yelena Dmitriyevna? İcazə verin, kx1-kx1, süzüm? - Mənim əzizim, sizə baxan kimi o dəqiqə qadın məclislərində nadir hallarda rast gəlinən əsl kişi siması özünü bürüzə verir. Mənim kimi xanıma araq? Siz istəyirsiniz ki, mən başımı itirim? Masanızı zəbt edib, sizin departamentə keyfim istədiyi kimi buyruq verim. Araq kişilərdən ötrüdür - ərköynlük, daxili buxovdan azad olmaq, mehribanlıq üçün. Amma qadınlar üçün təhlükəli duru maddədir! Biz çox tez aqressivləşirik, ətrafımızdakıları özümüzə tabe etmək istəyirik. Əsasən də kişiləri. Əgər siz mənim əsirim olmaq istəyirsinizsə bunu araqsız edin. Bu, Moskvanı sirkəliyəcək xəbər olacaq: "General Dulçikov knyagina Kurakinaya məftun olub! Yelena Dmitriyevnanın gözəlliyi Arkadi Lvoviçi valeh edib. O, xanıma dəlicəsinə vurulub. Ona görə də paytaxt zadəganlarının başçılarından biri knyaz Naritsinin kələklərinin tədqiqatını qərəzsiz aparıb! " Necədir, qəzet məqalələrinin belə başlıqları sizin xoşunuza gəlirmi? Sizi paytaxtın bütün qadın əhli tanıyacaq və sevəcək! Gözəldir? Gözəl! Lakin belə qəzet başlıqları paytaxtın bir çox yeyib-içməyi sevən məclis əhlinə qısqanclıq oyadacaq. Nə deyirsiniz?

General sükuta daldı. Keflilik onun düşüncələrini

qatıb-qarışdırırdı. O, Yelena Kurakinanın mavi gözlərinə baxdı, fikirlərinin axarı gözlənilmədən məcrasını dəyişdi. "Rus qadınları elə incə məxluqdurlar ki, hey-rətlənməyə bilmirsən. Xahişinin məğzini çatdırmaq üçün qəzet məqalələrindən danışmış kimi, gör öz sözünü necə fırlatdı. Dərrakalıdır! Həddindən ziyadə dərrakalıdır! Bəlkə, Rusiyanın hər yerində belə anarxiyanın baş alıb getməsi, böyük mənəb sahibləri və hökumət nümayəndələri arasında qadınların yox dərəcəsinə olmasına görədir? Hə? Tap görüm, biri Ne-xoteyevkadan olan qadın, o biri Yapon dənizi sahillərindən, üçüncü cumbulu hökumət siçanı. Daha kim? Nema!¹ Vəssalam! Bitdi! Rusiyanın yüz əlli milyon vətəndaşı var, onlardan cəmi iki yarım qadın siyasətə cəlb olunmuşdur. Bax, buna görə də mənim cənnət dövrümdür. Bax, buna görə mənim yüksək vəzifəm var, külli-ixtiyar sahibiyəm. Qadını aldatmaq asan deyil. Kurakinaya kələk gəlməyə hünərin çatar, hə? Alınmayacaq, istər ayıq olsun, istər sərxoş. Hətta yüksək vəzifə sahibinə bu, elə də asan deyil. Rusiya həbsxanalarında milyona yaxın məhbus yatır. Onlardan nə qədəri qadındır? Üç faizi! Onlar Federasiya Şurasında təmsil olunurlarmı? Təxminən iki faiz. Dövlət Dumasında altı faizdən çox deyillər! Kişilərin - ixtiyar sahiblərinin məntiqi cəhətdən üstünlüyü bax, budur. Nə qədər ki, qadınlar hakimiyyəti ələ almayıblar, biznes meydanında fəal çalışmaq olar, hə?"

1.Nema-Yoxdur

Bu dəm Arkadii Lvoviç yenə içmək istədi, məmurun könlünə əylənmək düşmüşdü.

- Məni sizin yanınıza gətirən qəziyyəni dinləməyəcəksiniz? - Yelena Dmitriyevna gülümsəyərək, amma qətiyyətlə soruşdu.

- Mən hamısını bilirəm, yaxşısı budur ki, kx1-kx1, gedib içək. Masa artıq hazırdır. Bir stəkan İtaliya şərabı istəyirəm!

- Siz nə bilirsiniz?

- Siz məndən Başmakovaya görə xahiş etmək istəyirsiniz, hə? Çox arzu edirsiniz ki, bizim idarə Zadəganlar Məclisinin ofisi ilə bağlı fırıldağın üstünü açsın və Naritsinə qarşı cinayət işi qaldırsın? Doğru deyil?

- Vaxtdır, getdik masaya. Görək, paytaxt generalları xanımları necə qonaq edir! - Özlüyündə isə düşündü: "O mənim gəlişimin məqsədini haradan bilir? Yəni, kimsə xəbər verib? Naritsinin cəsusları çoxdur".

Bu məqamda kabinetə Lübaşa Popişeva daxil oldu. Dulçikova yaxınlaşıb qulağına pıçıldadı:

- Maxaxorin sizi çox rica edir. Artıq üçüncü zəngdir. Ona nə deyim?

- Dəstəyi mən özüm qaldırıram... Salam Semyon Semyonoviç! Xeyir ola?.. Sizə təftiş komissiyasını göndərirlər? İyirmi nəfərdirlər?... Siz nə danışırırsınız? Mə-nə heç nə məlum deyil!... Kömək edim? Bu, telefonda çözləncək məsələ deyil, mütləq görüşmək lazımdır. Sabah səhər!... Yox! Heç cür olmaz. Mən hələ Bridçikovadan heç bir məlumat almamışam. Əvvəl bir işi bi-

tirib, sonra başqasına başlamalısan. Hə? Siz artıq Sivtsem Brajkadasınız... Yaxşı, əgər Bridçikova zəng etsə, onda mən sizi sabah gözləyəcəyəm. Əgər zəng etməsə, başqa vaxt görüşərik. Yaxşı, kxı-kxı, yaxşı! Gözləyirəm! Həyəcanlanmayın, bu gün istənilən məsələni həll etmək mümkündür. Vəzifə masasını qorumağı, əlbəttə, Allah özü buyurub. Xudahafiz! Özlüyündə isə fikirləşdi: "Əsib-coşdu, hoppandı-düşdü. İndi bilərsən, general Dulçikovun əmlakına tamah salmaq necə olur! Cənab Maxaxorin, dördə bir milyon hazırla! Hələ ola bilsin ki, daha bir dördə bir milyon. Mən hücumda olanda qiymət artır, hə? Bu gün artıq ikinci qələbədir. Mən bu Kurakina üçün hər şey etməyə hazırım. O, burada olarkən iki mühüm zəng gəldi. Amma əlbəttə ki, havayı yox".

- İçmək lazımdır. Şərab istəyirəm! - Masa rəisi həyacanla dilləndi, - masaya buyurun.

Kurakina və Dulçikov yemək otağına keçdilər.

- İndi mən başa düşürəm ki, siz gününüzün çoxunu niyə işdə keçirirsiniz. Çünki şadyanalığı çoxdur. Bu isə çox qiymətlidir. Bax, gözləriniz necə şəfəq saçır. Alnınız necə puçurlanıb. Üzünüz necə gülür! Bu nədir, mənə ərnağan hazırlamısınız? Narıtsın artıq aşırıldı? Adımlarıyla "Matrosskaya tişina"¹ dakı kamepasının yolunu ölçür. Hə, siz qraf olmusunuz! Qraf Dulçikov? Elə deyil?

- İçək, xanım! Mən bilirdim ki, siz mənə qraf titulu

---

1. Matrosskaya tişina - Moskvada həbsxana

təklif edəcəksiniz. Qeyd edim ki, mən qətiyyənlə öleyhinə deyiləm. İçək qraf Dulçikovun şərəfinə!

- Qraf Dulçikovun şərəfinə - Yelena Dmitriyevna şövqlə onun sözüne şerik çıxdı - Bəli! Sizin sağlığınıza, gözəl insan! - Ürəyində isə düşündü: "Ondan əlavə nə istəmək olar? Bəlkə Qraf tituluna görə pul? Hamı ödəyir, generaldan niyə qoparmayaq?" - Arkadi Lvoviç! Sizə yaxşı məlumdur ki, Zadəgan Məclisinin üzvləri hələlik varlı adamlar deyil. Xərclərimiz isə həddindən ziyadədir. Gah bir işi görmək lazımdır, gah başqasını. Sizə güvənmək olar ki, yeni qraf, paytaxtda tanınmış general bizim cəmiyyətə sponsorluq payı bəxş edəcək? Bu məsələdə, hansısa aqilasız məbləğ tələb olunmur. Cəmi iyirmi, iyirmi beş min dollar. Buna necə baxırsınız?

- Kefimizi pozmayın, məni xırda işlərə qoşmayın! Mən içmək istəyirəm! Bu gün mənim cah-calallı günüdür. - O andaca əqlindən keçdi - "İyirmi beş min dollar üçün hərif tapıb. Buna görə Naritsini həbs et, üstəlik də böyük həcmdə pul ver. Ay arvad, sənin titulun mənə çox lazımdır?! - Amma Santapukin mənə lazımdır! Santapukin mənimdir! Ona görə mən istənilən qədər pul tökərəm. Sənin qrafın mənim çox eynimədir? Tfu!"

Yemək otağına Lübov Popişeva yüyürək daxil oldu. O, cənab Dulçikova yaxınlaşıb qulağına pıçıldadı:

- Bridçikova zəng etmişdi. Xahiş etdi ki, Sizə təcili çatdırım: "Hər şey, o key".

***

"Yeni uğurların mübarək, canım Dulçikov. Bravo! Əla işdir. Bax, Rusiyada yüksək vəzifə sahibinin gündəlik həyatı belə sevinclərdən ibarətdir". - Arkadi Lvoviç özündən müştəbeh halda düşündü. - Bu direktorciyəz elə indi pul gətirməyə başladı. Amma bağlamalarla "Rubin" bankına hələ nə qədər baş vuracaq, hə? Kimə baş qoşduğunu gərək qanaydı!"

- Lübaşa, get. Hələlik! Hamıya de ki, mən məşğulam. Necə istəyirsən, kx1-kx1, bir şey uydur: İclas, eza-miyyət, rəhbərliyin qəbulunda.

- Knyagina, Şərq yeməklərindən nuş edin! - General Yelena Kurakina ilə söhbətini davam etdirdi. Bu gün tamamilə yalnız sizin ixtiyarınızdayam. Gün ağır gündür, amma uğurludur. Onun kulminasiyası sizin gəlişinizdir. Əhsən, Yelena Dmitriyevna - Masa rəisi ona yaxınlaşdı, qədəhi onun burnuna toxundurub başına çəkdi. -Geyadan¹ əla "Barolo"dur. Tünd yaqut rəngi asudə vaxtımda mənim sevimli rəngimdir. Qarağatın xoş dadı, onun içindən ötüb gələn üzümün ağızbüzüşdürücü ətri və taninin yumşaq hiss olunması içdikdən sonra harmonik həzz oyadır, mənə əcl ləzzət verir. Çox sağ olun, xanım! Siz mənə əla şərab bəxş etmisiniz. Daha iki badə və mənim qəlbim ehtizaza gələcək.

---

1. Geya - Yunan əsətinə görə Yer ilahəsi

Bu məqamda qeyd etmək vacibdir ki, Dulçikov dəm olanda söhbətçil olurdu, onun söz dağarcığı zənginləşib bir qədər akademik şəkil alırdı, sanki məhz alkoqol onun natiqlik istedadını üzə çıxarıdı, alovlandırıldı. Belə halda adətgar olduğu öskürək tamamilə yoxa çıxırdı. Bununla yanaşı, spirtli içkinin cənab Dulçikovun halını belə dəyişdirməsini yalnız fərdi xüsusiyyətlə əlaqələndirmək heç vəchlə düz olmaz. Bu xüsusiyyət rus xalqının əksər hissəsinə məxsusdur: Alkoqol onlarda fəallıq və bəlağətli danışıq yaradır.

- Mənim əksər tanışlarım, qadınlarla ünsiyyətdə olanda, - Arkadii Lvoviç sözünə davam etdi, - əlbəttə ki, əgər masada kifayət qədər şərab varsa, mütləq şeir deməyə başlayırlar, hə? Mütləq, şeir söyləyirlər! Hətta elə gur səslə söyləyirlər ki, unudurlar ki, yanlarında elə məxluq dayanıb ki, onlar yalnız poetik sətrlərin həsrətində deyillər. Amma məni özünə çəkən başqa qüvvədir. İçdikdən sonra tərs kimi mənim ağıma, hətta bəzən özüm də istəmədən, Meşə kodeksindən maddələr düşür. Həm də elə belə deyil, bir vaxtlar unudulmuş, amma gözlənilmədən ağıma gələn əhvalatlar elə tökülür ki, dilimdən! - Cənab Dulçikov badəsinə yenə şərab süzüb, başına çəkdi və sözünə davam etdi. - Bu nədən olur? Mən bu sualı dəfələrlə vermişəm, amma cavabı heç vaxt, heç kimdən ala bilməmişəm. Doğrudur, mən Meşə Akademiyasında oxumuşam. Amma onu bitirməmiş, donanmaya getdim. Lakin təzad ora-

sındadır ki, mövzular yadıma tələbəlilik illərindəki dərsliklərdən deyil, hansısa əyyamdan qalmış kitablardan düşür. Hətta belə şeyləri heç oxumamışam. Doğrudur, mən buna tam əmin deyiləm. Bax, məsələn, bir dəqiqə əvvəl mən meşə işi haqqında fikirləşməyi düşünmürdüm, indi qəflətən, bu anda ağıma gəldi: "Əhəmiyyətsiz olduqları üçün onların satışı yalnız yerli əhalinin məişəti və istifadəsi üçün mətbuat vasitəsi ilə məlumatlandırılması əvəzinə, yerli nahiyə və polis orqanları tərəfindən, nazirlik vasitəsi ilə, bu mövzuya dair verilən qaydalara müvafiq xəbərdar edilsin". Necədir, hə? - O, yenə özünə şərab süzdü və davam etdi. - Ya da bax bu: "Cəzalar haqqında qanunlar külliyyatında və Nizamnamədə müəyyən edilmiş cəza tədbirləri, həmçinin, bundan sonra gələn 841-848-ci maddələrdə meşələrin icazəsiz qırılması, meşələrin yandırılması və digər meşələrin (həm də Sibirdə bitən) məhv edilməsinə görə təyin olunmuş qaydalara əməl olunmaması üçün müəyyən edilmiş cəza tədbirləri sərbəst qırılması qadağan olan meşələrə aiddir". Necədir, hə!- Bax, belə axmaq şeylər girir mənim başıma, Yelena Dmitriyevna. Ətrafımda bu qədər hadisələr baş verir - yeni layihələr, təyinatlar. Dumaya seçkilər yeni başa çatıb, bunlara sevinməkdənsə, şəraba toxunan kimi meşə işinin nizam-nəməsi mənim şüuruma hakim kəsilir. Şəraba isə mən aşiqəm. Onsuz necə keçinmək olar, hə? Yaxud bax bu...

- Bu nədir, sizin ofisdə qadınlara kəlmə kəsmək qadağandır? Arkadi Lvoviç, icazə verin öz məsələm haqqında... Sizin qəbulunuza düşmək o qədər də asan iş deyil. Ona görə də, xahiş edirəm, buyurun, dinləyin.

- Sizi bu ofisə hansı səbəblər gətirdiyi mənə yaxşı məlumdur. Siz istəyirsiniz ki, Zadəgan Məclisinin parçalanmasının qarşısını almaq üçün Naritsini barmaqlıqlar arxasına göndərsiniz, sonra onun yerinə cənab Başmakovu başçı seçəsiniz. Elədir, hə? Əlbəttə! Yeri gəlmişkən, sizin iyirmi beş min dollarlıq qraf titulunuz mənə yerli-dibli lazım deyil. - Masa rəisi özünə şərab süzüb içdi və sözünə davam etdi: - Sadə məmurda bu qədər pul haradandır? O titula mən heç yüz dollar da qıymaram. Deyinənmiş - Qraf! Bax, mən dövlət müşaviriyəm, generalam, amma rütbəmlə alver etmirəm. Yadıma düşür, iki həftə bundan əvvəl mənə bir nəfər tanış ticarətçi müraciət etdi. Elə də nəzəri cəlb edən insan deyil, amma varlıdır. Mənə deyir: Mənim Stepkamı oğulluğa götür. Onun nə şəcərəsi olacaq ki? Kiçik ticarətçinin oğludur (mənim tanışımın Moskvada dükənləri mindən çoxdur) və cəfəngiyyat da soyadı vardı - Loşkomoyev¹, özü də dünya brendini saxtalaşdırdığına görə məhkum edilib. Beləliklə, oğlu, layiqli generalın, dövlət müşavirinin övladı olur. O, deyir ki, sizin soyadınız əzəmətli səslənir - Dulçikov. Söyləyir ki, ömürlük olaraq sizin bütün xərcinizi, yemək-içməyini-

1. Loşkomoyev - Azərbaycan dilində qaşığı yalayan mənasını verir

zi, geyim-keciminizi, mənzillə bağlı kommunal xərclərinizi öz öhdəmə götürürəm. Gör o mənə nələr təklif edir! Amma, mən gözümün ucuyla belə baxmadım. Qraf olmaq mənim nəyimə lazımdır, hə? Dilimin ucuna çox maraqlı bir ifadə qondu...

- İcazə verin sözlünüzü kəsim: Titul üçün lap əlli min vermək istəyənlər, arzusunda olanlar var. Hətta bir xanım vardı, sponsoru knyagina tituluna görə yüz min dollar təklif etdi. Əgər Zadəganlar Məclisi sizin üçün belə böyük endirim edirsə, burda pis nə var? Hətta əksər məmurlar bütün məbləği ödəyirlər. Bir az əvvəl nazir müavini Dryarzginə və Moskva merindən Şapkinə Sütunlu Salonda titul təqdim etdik... İnanın, çox adam növbədə dayanıb!

- Generallar müəmmalı sponsorluğa ehtiyac duymurlar. Mən sizdən xahiş edirəm, bu mövzunu kənara qoyun. Yelena Dmitriyevna, siz az içirsiniz. Sərxoşluqdan çəkinirsiniz? Bəli, qadınlar həmişə hər şeydən qorxurlar. Nə baş verə bilər ki? Hə? Mən sizə erotik rəqs təklif edəcəyəm? Yox! Əxlaqsız hərəkətlərlə sizə ilişməyə başlayacağam? Yox! Knyagina Kurakina, için. Qəlbən mənim bu kiçik bayramıma qoşulun. Şərab sizi qəliz düşüncələrdən azad edəcək, generalla ünsiyyət zamanı davranışınıza doğru istiqaməti verəcək. Yubanmayın! Badəni qaldırın. Rusiya hakimiyyətinin şərəfinə içirik! - Masa rəisi Kurakinanı gözləməyib birnəfəsə içdi.

"Bu, artıq sərxoşdur. Bir-iki badədən sonra nə olacaq? Getmək lazımdır. Sərxoş məmurla danışmağın nə mənası var?" - Kurakina, yarıçılpaq sinəsini ipək köynəyi ilə örtərək dilləndi:

- Mən bekara içki yoldaşayam. Həm də artıq getməliyəm. Düz başa düşdüm ki, siz mənim xahişimi yerinə yetirəcəksiniz?

- Əgər gözəl qadın xahiş edirsə, mən güzəşt edə-rəm! - Özlüyündə isə qət etdi: "Mən heç nə elə-məyəcəyəm. Rədd ol, ədəbsiz! Tərbiyəsiz! Məndən - generaldan iyirmi beş min dollar rüşvət istəyir!".

- Onda mən getdim. İnanıram ki, pyemont şərabı si-zə həzz verəcək.

- Hələlik! Çıxış bax, burdandır.

Xanım Kurakina yemək otağından çıxdı. O, pərişan və qayğılı idi. "Bu Dulçikov ya qatı həyasız, ya da qatı içki düşkünüdür. Hətta şərab üçün əməlli-başlı tə-şəkkür də etmədi".

Nəhayət, masa rəisi tək qaldı. O, gur işığı söndürdü, masanın arxasında yerini rahatladı, özünə şərab süzdü, əlinə keçən bir tikə əti çeynəyə-çeynəyə fikrə qər-q oldu. "Şükür Allaha, daha bir iş günü sona çatır. Necə deyərlər, balans hesablaşmaq olar. Mən bu gün Santa-pukin kimi havadar qazandım. Bu, 2003-cü ilin ən san-ballı ovudur. Sanki özüm-özümə yeni il hədiyyəsi al-dım! Dördə bir milyon dollar artıq "Rubin"dədir, hə? Çox deyil, amma yaxşıdır! Əla! Sabah Maxaxorini mən

yenə banka sürükləyəcəyəm. Bu ali gildiyanın soyğunçusunu bir o qədər də pul qoymağa məcbur edəcəyəm. Doğrudur, mənim payım elə də çox deyil - cəmi dörd-də biridir. Bu da pis deyil! Vadbolski boyunbağının çar ailəsinə mənsubluğunu təsdiqləyən sənədin verilməsinə söz verib. Bu da gəlirli işdir. Mən bu sənədi qubernatora iki milyona soxuşduraram. Məmmədov? Məzəli adamdır, amma xeyiri ola bilər! Kuzyakin - ona əhsən. Söz verib ki, mənim dayağımı möhkəmləndirib, elə suğruclayacaq ki, heç bir köpək oğlu mənim masama göz dikməsin! Onun Jaspulini idarədə mötəbər şəxsdir. Amma o, *ondandırsa* mənə nə? Quş, Treşşalov, Kleşşivtsev - onlarla hələ işləmək lazımdır. Amma Semenyuranın hər işi pulladır. Fərasətli oğlandır. Gün ərzində mənim qazancımı hesablamaq lazım olsa, yeganə boşluq Kurakinadır. Ondan nə alacaqsan? Mənasız, boş şeydir. Amma, bununla belə, tələsmə, canım Dulçikov, mən hələ heç kəsi şəxsi marağımdan kənarında qoymamışam, hə? Sabaha mənim qəbuluma yeddi nəfər yazılıb. Formada olmaq lazımdır".

O qarşısındakı şərabı başına çəkib yenidən qədəhini doldurdu, büzüşmüş boyat kababdan kiçik bir tikə dişlədi, hansısa Cənub göyərtisini qırıb atdı. Gözləri axmağa başladı, sonra tamam yumuldu. Ağızında uda bilmədiyi tikə, başında isə sona çatdırmadığı düşüncələr qalmışdı. Bütün bədəni boşaldı, burnu qabaqdan qalmış yeməklə dolu nimçəyə dirəndi və cənab Dulçikov xoruldamağa

başladı. Güclü xoruldadığı müddət ərzində onun ağzından ləziz Azərbaycan yeməklərinin qalıqları tökülürdü... Üç yüz qram araq, Geyada istehsal olunan on dörd dərəcəli bir şüşə qırmızı şərab məgər zarafatdır?

***

Mitka Kondpyuşkin masa rəisinin kabinetinə yumruq yoğunluğunda ip gətirdi. Onun bir ucunu istilik sisteminin bateriyasına bağladı, qalan hissəsini yumruqlayıb pəncərənin məhcərinə qoydu. Sonra tavana bucurdaq vurdu, Dulçikovun masasının iki ayağına kənat bərkitdi, onu blokdan atdı, sonunu isə masanın üstünə qoydu. Kondryuşkin səssiz-səmirsiz çalışdı, işini cox peşəkarlıqla, hətta zövq ala-ala görürdü. Şefdən aldığı tapşırığın birinci mərhələsini yerinə yetirdikdən sonra Mitka çantasının içərisindən naməlum maye olan kiçik şüşə çıxartdı, onu kabinetin küncünə, demək olar ki, qapının önündə döşəməyə tökdü, kibrit yandıraraq yaş ləkənin üstünə tulladı. Əvvəl maraqla, sonra isə artan daxili fərəhlə küncdə döşəmənin necə alovlandığını müşahidə etməyə başladı. Mitkanın qara gözlərindən alovun göy rənginin necə sarı rəngə çevrildiyini asanlıqla sezmək olardı. Tüstü kabinetini tam bürüdükdə sahibinin sifariş etdiyi haqq-hesab kağızını cibindən çıxarıb oda atdı və özünün yararsız əşyaları ilə arxa qapıdan xəlvəti binanı tərək etdi.

***

Arkadi Lvoviç kəskin qoxu hiss etdi. Burnunu kətan salfet ilə örtmək istədi, əlini uzatdı, amma paxlava boşqabına dəydi. "Şirin şeydir, gözəl ətri var" - general düşündü. O, ballı şirniyyatı dişləmək üçün Şərq təamını yaxına çəkdi, lakin qərara gəldi ki, əvvəl şərab içsin. Bu arada məmurun ağına Meşə kodeksindən maddə düşdü: "Dövlət və kəndli təsərrüfatına məxsus meşələrdən başqa, Sibir quberniyasında elə meşələr mövcuddur ki, onlar da müxtəlif mədənlərə və zavodlara həvalə edilmişdir. " Cənab Dulçikov gülümsədi: "Nəyə görə bu, belədir, hə? Bəlkə nəyinsə əlamətidir? Təbii Sərvətlər Departamentində mənə vəzifə gözləyir? Nə olar? Orada da darıxmazsan. Amma bu iy, tüstü iyi haradan gəlir, hə? Mənə həvalə olunmuş meşələr artıq yanır? Torfluqlar alova bürünüb? Kleşşivtseva zəng vurmaq vaxtıdır. Qoy yanğınsöndürən ata dəstə göndərsin, oğulsa söndürməyə rəhbərlik etsin. Aha! Deyəsən bu Mitka qırmızı xoruzu buraxıb, mənim tapşırığımı yerinə yetirib? Onda təcili əkilmək lazımdır? Masamı xilas etməliyəm! Mən masasız necə olaram, hə? Heç cür mümkün deyil!"

Arkadi Lvoviç hövlnak kabinetə cumdu. Otağın bir hissəsi alovun və tüstünün içərisindəydi. Yalnız bu anda masa rəisi həqiqətən də qorxdı. O, masaya tərəf

atıldı, bucurqadla onu pəncərənin altlığı səviyyəsinə qaldırdı və birdən masanın simasında Duskanı gördü.

- Neyləyəcəyik? - Duska qəfildən soruşdu.

Arkadi Lvoviç ehtiraslı aşiq kimi onun hər yerini öpməyə başladı.

- Duska, Duska, - general pıçıldadı, - mən alova imkan vermərəm ki, sənin ayağını yalasın. Axı, sən bütünlüklə mənimsən! Ya birlikdə yanacağıq, ya da birlikdə yaşayacağıq.

- Yanmaq niyyətində deyiləm! - Duskanın səsi qəti və soyuq idi.- Hər şeyi özün təşkil etmişən, özün də qutar.

General tələsik Maroseykaya olan pəncərəni açdı, masanı pəncərənin altlığına qədər itələdi, dəri kreslosunu onun üzərinə qoydu, kanatı dartdı və aşağı enməyə başladı. Qəfildən gördü ki, oğul Kleşşitsev üçüncü mərtəbənin balkonundan mayor qiyafəsində ona göz vurur və qışqırır:

- Səni xilas etmək üçün yüz min dollar tələb edirəm! Ya nağd ödə, ya da məhşər alovunda yan.

- Nəyə görə? - cənab Dulçikov çaşıb qaldı. - Mən ki, əlləşib sənə mayor rütbəsi verdirmişəm. - Özlüyündə isə fikirləşdi: "Mən Duskayla asılıb qalmışam. Düşə bilmirik, pərçim olunmuşuq, hə? Sağ qalıb, masamı xilas etsəm onda bu yangınsöndürən tulasına mənim şöbəmdə yer olmayacaq. O, nazirlikdə, nəinki nazirlikdə, bütün Moskvada gərəksiz məxluqa çevriləcək!"

- Keçmiş və gələcək hesabda deyil. - Kleşşivtsev təkid etdi - çıxart "yaşıl"ları. Mənə bu gün yaşamaq lazımdır. Mən siyasətə tələsirəm. Karyeramı qurmağa tələsirəm. Sabah, gələcək nəyimə lazımdır? Bu, sizin kimi gicbəsərlər üçündür.

Bu məqamda Dulçikov alovun kanata çatdığını gördü. "Onun pulunu ödə, ödə! - daxili bir səs ondan inadla tələb edirdi. O dünyada pul tələb olunmur! Yaşamaq lazımdır!".

- Təcili ödə! - Generalın tərəddünü duyan kimi Duska ziridi. Dulçikov ehtiyatla kreslodan masaya endi, siyirməni açaraq yüz min dollar çıxarıb, onları balkona - Kleşşivtsevin düz sifətinə çırpdı.

- Di tez elə, bizi aşağı sal! - General fəryad etdi - Alov lap burnumuzun ucundadır.

- Pul verməyi də öyrən! - Cavan oğlan birdən güldü və anlaşılmaz, sirli işarə verdi.

Hansısa sehrli qüvvə masanı da, kreslonu da, Dulçikovu da riqqət doğuran qayğı, VİP xidməti, incəliyi ilə səkiyə endirdi. Hətta generala elə gəldi ki, o, masanın üstündə deyil, Duska ilə qucaq-qucağa enir. Bu, sadəcə, adi qucaqlaşma deyil, tamamilə başqa duruşdur. Duskanın dodaqları onun bədəninə elə toxunurdu ki, sanki lap indicə hər şey başlayacaq.

Şirin yorğunluq onu düz küçədə haqladı. O, aramla, hətta bir az da ərinərək masadan endi, onun üstündəki kreslonu götürdü və öz yerini tutdu. Qəbuluna yazılan-

ların əksəriyyəti növbəyə düzülmüşdü. Elə bil ki, bütün Maroseyka insanlarla dolub, hamısı da masa rəisi Dulçikovun yanına can atırlar. Qəbula gələnlərin sifətləri gərgin idi. Biri çanta, digəri portfel, kimsə yeşik, paket, mücrü, çemodan, torba tutmuşdu. Məmur düşündü: "Görünür gəlirli gün olacaq. Bu gün qiymətləri qaldırmalıyam. On beş faiz, yox iyirmi faiz! Ödəyərsən, işin düzələr, xərcləməkdən imtina edərsən - aqlın başına gələnə qədər gözləyəyəm. Məsələ sadə yolla həll olunur. Heç bir təzyiq - filan yoxdur".

Lakin bu zaman gözlənilməz hadisə baş verdi; məmurun qəbulunda Federasiya Şurasından məşhur bir şəxs peyda oldu. Onun arxasınca "Mertikinti"nin fəhlələri iş geyimlərində töklüzdülər. Onlar məmurunu və senatoru qalın mahud örtüklə əhatəyə aldılar. Dulçikov adəti üzrə hörmətli qonağa çay gətirmək üçün Lübka Popişevanı çağırmaq istədi, amma o andaca yadına düşdü ki, daha Maroseyka küçəsində katibə lazım deyil və yəqin ki, o, odun-alovun içində canını tapşırıb.

Bu arada senator masa rəisinə müraciət etdi:

- İcazə verin, Köhnə meydanda siçan və başqa gəmiricilər dükanını açım. Bu biznes gələcək seçkilər ərəfəsində çox aktualdır.

General səmimi-qəlbdən heyrətləndi:

- Üzr istəyirəm, kx1-kx1, tam başa düşə bilmədim, bizim vətənin mühüm siyasi hadisəsi ilə kosmopolit həşəratların nə əlaqəsi?

- General, siz zoomaqazində olmusunuz?

- Nə vaxtsa, lap çoxdan. Necə məgər?

- Elit yırtıcılar gəmiricilərlə qidalanırlar, özü də paytaxtda saysız-hesabsızdırlar. Onlar küçənin ortası ilə rahat gəzirlər. Baxın, sizin küçədə nə qədər dilər. Çatdı? - senator masa rəisinə narazılıqla baxdı.

Arkadi Lvoviç ya Duska barədə həddən-ziyadə düşündüyündən, ya da fikri önündəki növbədə olduğundan heç nə başa düşə bilmədi. Buna baxmayaraq, tanınmış şəxsiyyətin ovqatını təlx etməmək üçün dedi:

"Bəli! Mən, kxı, kxı, sizi başa düşdüm". Özlüyündə isə senator ilə nə barədə danışdığını fikirləşdi.

- Əla biznes düzəltmək olar. Mənim komandam siçanları tutur, sizinkilər onu Praqatova satır.

- Bəs, o Praqatov kimdir elə?

- Seçki texnologiyaları meneceri, o, həm də ilanların və vəhşi quşların təlimçisidir. Hə, yatağanlar fəsiləsindən olanlar, qartallar və çaqqallar istənilən seçki kompaniyasının lakomatividirlər. Dostum, Arkadi Lvoviç, razılaşın, özünüzə yeni ulduz qazanın.

- Sənin ulduzun bizə çox lazımdır. Biz başqa qiymətli şeyləri elə keçirməyə çalışırıq. - Duska gözlənilmədən çımxırdı.

- Siz nə isə dediniz? - Senator maraqlandı.

- Yox, yox, sizə elə gəldi - məmur cəld tərpenib Düsyanın əvəzindən cavab verdi. - Mən sizin şirnikləndirici təklifinizi götür-qoy edirəm.

Federasiya Şurasından olan məşhur şəxs cənab Dulçikovla vidalaşan kimi qalın parçadan olan örtük də yoxa çıxdı. Arkadi Lvoviç bütün Maroseykanın yanğın maşınları ilə dolu olduğunu nəhayət ki, gördü. Məlum olmayan hansı tərəfdənsə ata Kleşşivtsev yanğın şlanqını düz generalın sifətinə tuşlamışdı. "Buna nə olub, hə?" Cənab Dulçikov tükürpədicə vahimə ilə qışqırdı:

- Axı, bu, mənəm!

***

Lübaşa Popişeva ara vermədən telefon zənglərinə cavab verirdi. Hamı Arkadi Lvoviçi soruşurdu. Birinə onun müşavirədə, başqasına ezamiyyətdə olduğunu, üçüncüsünə cənab Dulçikovun mükafat almaq üçün Kremlə yollandığını, bir başqasına Yalutorovski Mis Kombinatını yoxlayan komissiyanın işi ilə məşğul olduğunu, onun radioda çıxış etdiyini, bir qrup jurnalistin ondan müsahibə götürdüyünü, nazirin, qubernatorun qəbulunda, ekspert şurasının tərkibində iştirak etdiyini deyirdi. Katibə Popişeva hamı ilə çox soyuqqanlı şəkildə, heç bir şəxsi maraq güdmədən danışırdı. Qdovadan olan Lüboçka üçün heç bir fərqi yoxdu, ona görə ki, o özünə də, əhatə olunduğu ətraf aləmə də biganə idi. Çoxdan öyrəşdiyi "Eybi yoxdu... nə fərqi var ki...?" fikri yenə, yenə də onun düşüncəsində dolaşmaqdaydı...

Yanvar, 2004-cü il

Nəşriyyat direktoru: Sənan Aslansoy

Texniki redaktor: Sevinc

Operator: Südabə Məmmədova

Dizayn: Mürvət Sahiboğlu

Bakı, Mətbuat prospekti, 529-cu məhəllə

“Azərbaycan” nəşriyyatı I mərtəbə

Tel: (050) 678-63-68

Çapa imzalanıb: 8.04.2022

Şərti çap vərəqi 4/16

Ofset çap üsulu.

100 nüsxə

Александр Потемкин

«Стол»

На Азербайджанском языке

С переводом **Атабаба Исмаилоглы**

“Bayramoğlu Dizayn”

Nəşriyyat-poliqrafiya müəssisəsi